

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Första kammaren.

Nr 17.

Lördagen den 7 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av en tredje emeritilön åt biskopar; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 22 april 1927 (nr 115) om gäldande ur kyrkofonden i visst fall av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön.

Vid föredragning av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å kaffe; och

nr 11, i anledning av väckt motion angående införande av importavgifter å fodermedel och däremot svarande restitution vid export av vissa animaliska jordbruksprodukter.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om beredande av skydd mot vräkning vid arbetskonflikter åt arbetare, i vilkas avlöningsvillkor bostadsförmån ingår.

Om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta till lagutskott hänvisade motioner, nr 132, i första kammaren av herr Möller m. fl. och nr 199 i andra kammaren av herr Hansson i Stockholm m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning, avseende att skapa skydd mot vräkning vid arbetskonflikter åt arbetare, i vars avlöningsvillkor bostadsförmån inginge, och att utredningen jämte förslag i ärendet måtte föreläggas 1932 års riksdag.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Reservation hade avgivits av herrar Linder, Sigfrid Hansson, Norman, Magnusson i Kalmar, Olovson i Västerås och Pettersson i Hällbacken, vilka ansett,

Första kammarens protokoll 1931. Nr 17.

*Om skydd mot
vräkning vid
arbets-
konflikter.
(Forts.)*

att utskottets utlåtande bort vara av den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, avseende att skapa skydd mot vräkning vid arbetskonflikter åt arbetare, i vars avlöningsvillkor bostadsförmån inginge, och att utredningen jämte förslag i ärendet måtte föreläggas 1932 års riksdag.

Herr Norman: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger, var i fjol föremål för en mycket uttömmande behandling såväl i denna kammare som i medkammaren. Då framfördes vitt skilda uppfattningar om lämpligheten, behovet och möjligheten av en lagstiftning på hithörande område. Just den uttömmande debatt, som då fördes, gör, att vi i år säkerligen skola kunna begränsa diskussionen. Både kamrarnas fylliga protokoll från i fjol och den form, vari utlåtandet nu föreligger, torde möjliggöra detta. Jag är också nog förhoppningsfull att tro, att vi från början skola kunna ena oss i fråga om några synpunkter på spörsmålet.

Arbetskonflikterna äro ett faktum. De återkomma gång efter annan som ett naturligt uttryck för intressemotsatserna mellan de bägge parterna inom näringslivet, företagarna och lönearbetarna. Vräkningarna äro också ett faktum. Frågan berör ju nu närmast vräkningar, som företagas i samband med arbetskonflikter på jordbrukets område, och i utskottsutlåtandet förekomma några siffror, som visa, att även om antalet vräkningar icke är så stort, förekommer dock år efter år vräkningsförfarande som en stridsåtgärd. Här finnas siffror från tre år, 1928, 1929 och 1930. De bygga på uppgifter från länsstyrelserna och visa, att vräkningsansökningarna under dessa tre år utgjorde respektive 92, 160 och 144 samt att verkställighet följt i respektive 18, 63 och 39 fall. Nu sammanhånga väl helt naturligt icke alla dessa fall med arbetskonflikter, men en stor del av dem göra det. År 1930, då vräkning företogs i 39 fall, hade vi ju en arbetskonflikt i Blekinge, där ett tjugutal vräkningar av gifta lantarbetare förekommo.

Om sålunda vräkningar äro ett faktum, som vi måste räkna med, tror jag, att vi litet var skola erkänna, att vräkningsförfarandet utgör en ur humanitär synpunkt synnerligen brutal stridsåtgärd, att det, vad de psykologiska verkningsarna beträffar, är ett tveeggat svärd, som drabbar inte bara lönearbetarna utan även arbetsgivarna, och att förfarandet är särskilt förkastligt, när det gäller lantarbetare. Denna grupp i det stora folkhushållet, som är på ett alldeles särskilt sätt tillbakasatt i fråga om kulturutvecklingens materiella fördelar, dessa fattiga människor, som ha fått så litet med av åtskilligt av detta livets goda, som kommer oss andra till del, ha enligt min uppfattning alldeles särskilda anspråk på att bliva föremål för samhällets omvårdnad. Det är då helt naturligt, att man uppställer kravet på en rättslig trygghet beträffande bostadsinnehavet. Jag tror, att vi alla erkänna, att detta krav förtjänar allvarligt beaktande.

Såsom frågan nu föreligger, behöva vi dock icke diskutera den ur dylika synpunkter. På socialdemokratiskt initiativ beslöt riksdagen i fjol en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i syfte att få en del bristfälligheter i lantarbetarnas bostadsförhållanden avhjälpta. Den fortsatta utvecklingen av detta spörsmål kunna vi utläsa ur det föreliggande utskottsbetänkandet. På sid. 9 angives det förslag, som socialstyrelsen efter uppdrag av Kungl. Maj:t har utarbetat efter samråd med lantbruksstyrelsen. Där förekommer bl. a. ett moment, som rör det nu föreliggande spörsmålet. Jag citerar:

»Vid utredningen borde även beaktas frågan rörande de former, under vilka lantarbetarbostäderna upplätas av vederbörande arbetsgivare; för bostadsfrågan vore det nämligen av stor betydelse, att lantarbetarna i detta hänseende erhöles en tryggare ställning.»

I statsrådsprotokollet den 6 februari i år har, som vi finna, departementschefen godtagit alla de moment, vilka i socialstyrelsens förslag framhållas såsom lämpliga utredningsobjekt, och beträffande just nu ifrågavarande spörsmål anknäuter departementschefen till de motioner, som här föreligga. Med hänsyn härtill har andra lagutskottet hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Det måste tacksamt erkännas, att frågan i år befinner sig i ett betydligt bättre läge än i fjol tack vare den sociala vidsyn, som präglar departementschefens yttrande till nyss återopade statsrådsprotokoll. När socialdemokraterna i utskottet ändock ha reserverat sig och gjort ett positivt yrkande, innebär detta intet underkännande av socialministerns behjärtansvärda initiativ. Det föreligger enligt min uppfattning två skäl, som starkt tala för att en fristående utredning företages i detta allvarliga spörsmål. Det gäller dock två vitt skilda frågor, som icke ha något egentligt sammanhang med varandra. I ena fallet gäller det avhjälpande av bristfälligheterna i de nuvarande lantarbetarbostäderna, och i andra fallet är det fråga om en rättslig trygghet i besittningen av dessa bostäder för lantarbetarna. Ett sammanförande i en gemensam utredning av dessa bägge spörsmål måste verka fördröjande på lösningen av dem bägge. Frågan om bristfälligheterna och deras avhjälpande är ett spörsmål av praktisk natur. Det gäller utredning och framläggande av förslag rörande inspektion, konsultation, stadgerevision och anslag till bostadsproduktion. Detta är önskemål, som det praktiska livets män äro lämpade att taga itu med, och det är vanliga, praktiskt lagda människor, som ha fått uppdraget att utreda den frågan. Det andra spörsmål, som nu föreligger, är av rättslig natur och fordrar närmast juridisk sakkunskap för att kunna lösas. Jag tycker mig finna, att socialministern själv haft detta i åtanke, då han i det återopade statsrådsprotokollet yttrar, att »de i berörda riksdagsmotioner framställda kraven böra beaktas, i den mån de icke bliva föremål för omprövning i annan ordning.»

Andra lagutskottet har funnit det lämpligt och praktiskt att sammankoppla dessa bägge problem. Andra lagutskottet synes mig, när det gäller denna fråga om vräkning vid arbetskonflikter, ha en särskild förkärlek för att knyta an till något annat och mera vittfattande. I fjol var det alldeles nödvändigt, att frågan anknöts till en stor avtalslagstiftning på jordbrukets område, och i år menar utskottet, att det är särskilt lämpligt att anknyta den just till nämnda praktiska utredningar om inspektion och konsultation och allt som hör hit.

Jag anser, herr talman, att frågan om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter åt särskilt jordbrukets gifta lantarbetare är av en så stor betydelse för samhällstrevnaden, att snara åtgärder äro synnerligen önskvärda, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr Westman: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, innebär meningsskiljaktigheten mellan utskottsmajoriteten och reservanterna endast, att utskottet, då frågan om skydd för arbetare mot vräkning nu är föremål för utredning, ansett, att riksdagen icke borde gå in i en saklig prövning av spörsmålet, medan däremot reservanterna anse, att det utredningsbeslut, som Kungl. Maj:t fattat, icke är lagt på ett för dem tillfredsställande sätt, och därför önska, att riksdagen skall underkänna den metod för utredningen, som Kungl. Maj:t har anvisat, och begära, att utredningen skall ske på visst annat sätt samt i sådan ordning, att man kan fatta beslut redan vid nästa års riksdag.

Det förvånar mig en smula, att den ärade talare, som uppträdde å reservanternas vägnar, icke kunde känna sig tillfredsställd med det sätt, varpå Kungl. Maj:t anordnat utredningen. Den ärade talaren erkände den sociala vidsyn,

*Om skydd mot
vräkning vid
arbets-
konflikter.
(Forts.)*

Omskydd mot
vräkning vid
arbets-
konflikter.
(Forts.)

som låg bakom Kungl. Maj:ts beslut, och jag tror, att den ärade talaren kan förvänta, att det problem, som intresserar honom, skall på ett värdefullt sätt bli belyst genom den utredning Kungl. Maj:t igångsatt.

När det gäller att utreda detta problem, kan man nalkas det från två olika sidor. Man kan gå så tillväga, att man först studerar de praktiska livsförhållandena, den materiella sidan, som skall bli föremål för en rättslig reglering. Det är från denna praktiska utgångspunkt, som Kungl. Maj:t upptagit problemet.

Man kan naturligtvis också taga upp problemet från den andra sidan med utgångspunkt från lagstiftningen. Det är detta tillvägagångssätt, som den ärade talaren nu vill förorda. Gör man det, måste man emellertid observera, att problemet om vräkning ingår som endast ett litet moment i ett större helt, nämligen lagstiftningen rörande arbetsavtalet, särskilt arbetsavtalet på landsbygden. Jag har framhållit detta vid flera olika tillfällen, och jag har förklarat, att jag för min del skulle vara mycket villig att medverka till att man toge upp denna lagstiftningsfråga i hela den omfattning, som är nödvändig för att man skall kunna föra fram problemet till en lycklig lösning, men jag har tyvärr icke fått det understöd, som varit behövt, för att man skulle kunna anse sig ha utsikt att komma till en lösning av frågan på den vägen.

Under sådana förhållanden kan jag naturligtvis icke anse, att det vore lyckligt, att man nu korsade den väg, som Kungl. Maj:t slagit in på, genom ett bifall till reservationen. Jag tror, att det är bäst för frågans lösning, om man avvaktar, vad den utredning, som Kungl. Maj:t ifrågasatt, kommer att giva för resultat. Det är denna ståndpunkt, som utskottet har ställt sig på.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Möller: Herr talman! Jag skall tillåta mig att endast säga några få ord med hänsyn till utskottets motiv i denna fråga. Jag har naturligtvis skäl att vara tacksam för att en utredning rörande lantarbetarnas bostäder kommit till stånd, men jag kan icke underlåta att påpeka, att denna utredning är så lagd, att resultatet, såvitt jag förstår, alldeles i onödan kommer att fördröjas. Det är icke mindre än tre helt olikartade problem, som tillförts utredningen. Det hela beror naturligtvis mycket på hur utredningsmännen vilja lägga sitt arbete. Om de vilja arbeta etappvis, behöver något större fördröjande av resultatet icke ske, men nog finnes det en mycket väsentlig risk för att ett sådant skall inträffa.

Ett av dessa problem är det, som i riksdagen blivit framfört och som utgjorde själva grunden till initiativet, nämligen lantarbetarnas bostadsfråga. Man ville ha klarlagt, huru bättre bostäder för lantarbetarna skulle kunna skapas, liksom även, hurudana de faktiska förhållandena beträffande lantarbetarnas bostäder nu äro. Till detta har, såvitt jag kan förstå, Kungl. Maj:t på socialstyrelsens initiativ lagt frågan om dåliga bostäder å landsbygden i allmänhet.

Det är dock en betydande skillnad mellan den art av bostäder, som arbetsgivare bygga åt sina arbetare, och den kategori av bostäder, som t. ex. egna-hemsbyggare eller bönder bygga åt sig själva. Detta är helt skilda frågor, som i själva verket icke kunna behandlas som likartade. Det finnes naturligtvis andra dåliga bostäder än lantarbetarnas, men hela det problemet är som sagt ett annat än frågan om lantarbetarnas dåliga bostäder. Så har man slutligen kopplat in den i huvudsak rent juridiska frågan om lantarbetarnas rätt till bostaden under vissa omständigheter.

Jag får säga, att det är mycket vanligt, när det gäller svenska utredningsuppdrag till kungl. kommittéer, att man lyckas föra ihop till en väldig gröt frågor, som inte ha något som helst verkligt inre samband. Detta har efter

min uppfattning skett i den utredning, vars tillvaro nu lagutskottet åberopar som stöd för sitt yrkande om avslag på motionen.

För min del tror jag, att det som en reaktion mot hela detta sätt att anordna utredningar skulle vara ganska nyttigt, om kammaren ville följa reservanternas. Jag tror icke, att vad andra lagutskottets ärade ordförande här anförde på något sätt kunde försvaga den uppfattningen, att man här sammanfört alldeles olikartade ting. Det kräves en annan slags sakkunskap för själva det juridiska utredningsarbetet än den, som kräves för klargörande av frågan om, i vilken mån lantarbetarnas bostäder äro bristfälliga.

Herr talman! Jag ber för min del att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Herr statsrådet *von Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 165, angående dispositionen av den s. k. Skräddareheden m. m. vid Ljungbyhed;

nr 166, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden vid Ljungbyhed; samt

nr 168, angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande vissa oriktigt utbetalda avlöningsmedel vid Svea hovrätt och nedre justitievisionen m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående ytterligare begränsning av arbetstiden för arbetare inom industrien.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 287, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Karlsson* i Grängesberg m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla om utarbetande och framläggande för 1932 års riksdag av förslag *dels* till sådana ändringar av lagen om arbetstidens begränsning, att arbetstiden för arbetare inom industrien i allmänhet fastställdes till högst 7 timmar per dygn eller 42 timmar i veckan och för arbetare i särskilt tungt eller hälsofarligt arbete samt för arbetare under 18 år till högst 6 timmar per dygn eller 36 timmar i veckan, *dels ock* till sådana ändringar, att lagens tillämpningsområde utvidgades att omfatta samtliga arbetargrupper, som nu icke vore inbegripna under lagens bestämmelser, och att övertidsarbete medgäves endast vid sådana särskilda arbetstillfällen, då genom natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, fara föreläge för liv, hälsa eller egendom.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Linder*, *Sigfrid Hansson*, *Olof Carlsson*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Hansson* i Trollhättan på anförda skäl yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder i syfte att bringa lagen om arbetstidens begränsning i sådan överensstämmelse med den år 1919 av internationella arbetsorganisationens konferens i Washington antagna konventionen angående be-

*Om skydd mot
vräkning vid
arbets-
konflikter.
(Forts.)*

*Ang.
arbetstiden för
arbetare inom
industrien
m. m.*

Ang.
arbetstiden för
arbetare inom
industrien
m. m.
(Forts.)

gränsning av arbetstiden i industriella företag, att denna konvention kunde av Sverige ratificeras.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Motionärerna ha framställt ett mycket långt gående yrkande med avseende på lagen om arbetstidens begränsning. Det hemställs sålunda, att riksdagen skulle i skrivelse till regeringen anhålla om utarbetande och framläggande för nästa års riksdag av förslag till sådana ändringar i nämnda lag, att arbetstiden för arbetare inom industrien i allmänhet fastställs till högst 7 timmar per dygn eller 42 timmar i veckan och för arbetare i särskilt tungt eller hälsofarligt arbete samt för arbetare under 18 år till högst 6 timmar per dygn eller 36 timmar i veckan. Vidare hemställs, att lagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta samtliga arbetargrupper, som nu icke äro inbegripna under lagens bestämmelser, och att övertidsarbete överhuvud taget förbjödes.

Det råder intet tvivel om att frågan om arbetstiden alltjämt är mycket aktuell både i vårt land och i andra länder. Härtill har naturligtvis bidragit den oerhörda ökning av arbetslösheten, som den ekonomiska depressionen framkallat. Alldeles säkert har den rationalisering, som genomförts inom industrien och på andra arbetsområden under de senaste åren, medverkat till arbetslöshetens utbredning och sålunda även aktualiserat frågan om arbetstidens ytterligare begränsning.

Enligt min mening är det emellertid ganska svårt att draga några säkra slutsatser i fråga om hur kraftigt rationaliseringen verkat i detta avseende. I vissa fall har den otvivelaktigt varit av arbetslöshetsförebyggande art, medan den åter i andra fall direkt framkallat mer eller mindre långvarig och mer eller mindre omfattande arbetslöshet. Problemet är komplicerat, men säkert torde vara, att rationaliseringen gjort det nödvändigt, att man ägnar frågan om arbetstiden uppmärksamhet, kanske delvis från andra synpunkter än tidigare. Depressionen har nödvändiggjort arbetsbegränsande åtgärder både i vårt land och i andra länder. Femdagarsveckan tillämpas redan i ganska stor utsträckning. I regel torde det likväl gälla rent provisoriska åtgärder, men på sina håll synes rationaliseringen ha medfört en bestående arbetsförlust under det maximum, som fastslagits i vår arbetstidslagstiftning och motsvarande internationella konvention. I vissa fall har införandet av femdagarsveckan utgjort ett led i själva rationaliseringsprocessen, såsom t. ex. i Fords fabriker, inom den tjeckoslovakiska skoindustrien, där de strängt rationaliserade stora Batafabrikerna dominera, inom den tyska cigarrettindustrien o. s. v.

Även i vårt land torde det förr eller senare bli nödvändigt att taga upp arbetstidsfrågan till övervägande med hänsyn till rationaliseringens konsekvenser med avseende på arbetslösheten. I den reservation, som jag och mina partivänner tillåtit oss foga till föreliggande utskottsutlåtande, ha vi gjort oss till tolk för den uppfattningen, att det emellertid tills vidare bör överlätas åt arbetarnas och arbetsgivarnas organisationer att överenskomma om en ytterligare begränsning av arbetstiden i de fall, då förutsättning för en sådan reform förefinnes. Vi tänka då naturligtvis framför allt på de rationaliserade företagen och industrierna.

En *allmän, lagstadgad arbetstidsbegränsning* på sätt motionärerna påyrkat lär icke kunna åstadkommas, med mindre än att internationell överenskommelse därom kan träffas. Men kan man antaga, att en sådan är möjlig, då det visat sig, att den internationella överenskommelsen om fyrtioåttatimmarsarbetsveckan ännu icke kunnat genomföras överallt? Ratificeringen av Washingtonkonventionen är ett spörsmål, som alltjämt kräver sin lösning, och vårt land har ännu icke fullgjort den förpliktelse härutinnan, som det iklätt sig i egenskap av medlem av den internationella arbetsorganisationen. Ännu

har åttatimmarsdagen eller fyrtioåttatimmarsveckan icke säkerställt i vårt land i den utsträckning, som ifrågavarande överenskommelse föreskriver. Vi måste därför först och främst sörja för att detta förhållande blir rättat. Detta kan icke ske, med mindre än den svenska arbetstidslagen anpassas till Washingtonkonventionen.

Ang.
arbetstiden för
arbetare inom
industrien
m. m.
(Forts.)

Med anledning av den föreliggande motionen ha därför vi reservanter ansett oss böra hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamma åtgärder i syfte att bringa vår svenska arbetstidslag i sådan överensstämmelse med ifrågavarande konvention, att denna kan av Sverige ratificeras. Det är samma yrkande, som tidigare har framställts från vårt håll, senast i fjol i samband med behandlingen av åttatimmarslagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Westman**: Den föregående ärade talaren yrkade, som kammarens ledamöter hörde, en skrivelse med begäran om åtgärder för åstadkommande av sådana ändringar i Sveriges lagstiftning, att Washingtonkonventionen skulle kunna ratificeras. Denna fråga var uppe och diskuterades utförligt vid förra årets riksdag, när vi fattade beslut om att göra åttatimmarslagarna definitiva. Då nalkades man emellertid icke detta problem från den synpunkten, att man genom att ansluta sig till Washingtonkonventionen skulle åstadkomma minskad arbetslöshet, utan man bedömde frågan med hänsyn till dess betydelse för arbetarnas sociala trevnad och ur andra liknande synpunkter.

Jag tror för min del, att det icke skulle vara lämpligt att nu upptaga frågan om anslutning till Washingtonkonventionen med utgångspunkt från den rådande arbetslösheten. De avvikelser, som förekomma i vår lag och som hindra oss från att ansluta oss till Washingtonkonventionen, äro av den art, att deras undanröjande icke skulle vara ägnat att minska arbetslösheten i vårt land. Vi veta t. ex., att ett av de viktigaste hindren för oss att ansluta oss till Washingtonkonventionen är, att vi från lagens giltighet undantagit små företag med mindre än fyra arbetare. Men om man lägger dessa små företag under åttatimmarslagen, kan icke detta minska arbetslösheten i vårt land. Det komme naturligtvis snarare att öka arbetslösheten, i det följden, såsom vittnades vid förra årets riksdag, skulle bli, att åtskilliga av dessa små företag skulle slå igen och deras arbetare sålunda bli arbetslösa. På denna punkt kan således ett godtagande av den linje, som förordas i reservationen, medföra en rakt motsatt verkan mot vad reservanterna avse och önska.

Jag vill mycket gärna giva den föregående ärade talaren rätt däri, att rationaliseringen har ställt oss inför nya och svåra problem och att det är av största vikt, att man studerar dess inflytande på arbetslösheten i vårt land. Men ett sådant studium pågår ju redan. Vi veta att en kommitté är tillsatt, som skall avgiva ett utlåtande rörande i första hand arbetslöshetens omfattning och orsaker, och vi veta väl också alla, att vi ha att vänta denna kommittés betänkande inom de allra närmaste veckorna. När detta betänkande kommit, få vi naturligtvis bättre möjligheter att bedöma, vilka lagstiftningsåtgärder som ytterligare kunna anses behövlige för att ingripa i arbetslöshetsproblemet på ett för vårt folk gagnande sätt. För närvarande ha vi icke någon sådan ledning, och den väg, som reservanterna ha anvisat, är, som jag förut anfört, icke ägnad att åstadkomma några för våra arbetare gynnsamma resultat.

Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till utskottets yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om garanti-
skattesystemets
avskaffande
i fråga om
landstings-
skatten.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om garantiskattesystemets avskaffande i fråga om landstingsskatten.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 180 i första kammaren av herr *Reuterskiöld* m. fl. och nr 267 i andra kammaren av herr *Lindgren* m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring av 1924 års landstingslag § 46 mom. 1, att där stadgad skyldighet att erlägga landstingsskatt skulle åligga en var, som jämlikt senast fastställda taxeringslängder vore inom landstingsområdet skattskyldig till kommunal inkomstskatt.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr *Reuterskiöld* och herr *Petersson* i Broaryd, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i anledning av motionerna I: 180 och II: 267 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av skyndsam utredning och framläggande av förslag rörande landstingsskattens omreglering.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Jag är inte motionär i denna fråga och inte reservant heller, men då den ordinarie ledamot av utskottet, för vilken jag är suppleant, inte är i tillfälle att närvara här i dag, vill jag, utan att framställa något yrkande om bifall till reservationen, dock begagna tillfället att göra en hemställan till regeringen.

Om det är så, som här anges i reservationen, att vid den pågående utredningen om garantiskattesystemet frågan om garantiskatteprincipens inverkan med avseende på den kommunala beskattningen är utbruten ur det stora sammanhanget, så bör därvid även medtagas frågan om garantiskatteprincipens tillämpning på landstingsskatten.

Jag har alltid ansett att garantiskattesystemet, sådant det har blivit utformat hos oss, icke är rättvist och riktigt, emedan det, för att begagna ett uttryck som användes här i kammaren för några dagar sedan, drabbar de »sämst ställda»: det går ut över de sämst ställda jordbrukarna. Och även om det befinnes vara nödvändigt att ha systemet kvar för den vanliga kommunalbeskattningen, anser jag, att det inte finns några som helst skäl för, att det skall tillämpas även beträffande landstingsskatten. Landstingens skatteområden äro så stora, att en utjämning mellan olika skatteobjekt ändå kan komma att ske, utan att man behöver gå ifrån principen, att envar skall skatta efter förmåga. När garantiskatteprincipen träder i tillämpning för jordbrukets del blir det ju alltid i främsta hand de mest skuldsatta och mest barnrika jordbrukarfamiljerna, som den går ut över. Det är till ett uppförande av deras författningssynliga avdragsrätt, som garantiskattesystemet kommer att verka.

Om det, vilket jag dock inte anser, skall visa sig nödvändigt att bibehålla systemet i fråga om primärkommunerna, så finns icke något sådant skäl, enligt min uppfattning, i fråga om de större områdena, landstingsområdena.

Förhåller det sig så, som säges i reservationen, att ur den stora kommunala skatteutredningen redan har utbrutits den del, som rör den kommunala beskattningen i detta hänseende, ville jag här göra en hemställan till vederbörande om, att i sammanhang därmed även följer en utbrytning av frågan om garantiskatteprincipens inverkan i vad det gäller landstingsskatten.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om upphävande av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följdförfattningar.

Om upphävande av åborättslagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 195, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Anderson* i Storegården m. fl. hemställt, att riksdagen ville besluta, att lagen den 4 juni 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följdförfattningar skulle upphöra att gälla från och med den 1 juli 1931 och att de lagar och författningar, i vilka sagda lag föranlett ändringar och tillägg, skulle återställas i det skick de haft före åborättslagens införande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utarbeta och för riksdagen framlägga förslag, innebärande upphävande av lagen den 4 juni 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord och i anledning därav utfärdade författningar.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerman*, *Larson* i Lerdala, *Norling*, *Wagnsson*, *Lindqvist* i Halmstad, *Olsson* i Rimforsa, *Olsson* i Mellerud och *Sjöström*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen, med avslag å förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta verkställa utredning, huruvida sådana ändringar kunde genomföras i lagen den 4 juni 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord och i anledning därav utfärdade författningar, att åborätten kunde komma till ökad tillämpning, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr Åkerman: Herr talman! Som herrarna finna, är utskottet i denna fråga delat i två avdelningar. Majoriteten har skapats genom den förseglade sedeln, ty vi stå lika många på vardera sidan. Denna gång har majoriteten kommit att ligga hos dem, som hemställa om upphävande av hela lagstiftningen om åborätt. Reservanterna däremot anse, att man icke bör företaga en sådan enastående åtgärd utan att åtminstone ha gjort ett försök att se till, om det inte kan göras några förbättringar i lagen.

Nu vill jag genast tillkännagiva, att jag fått ett meddelande från herr talmannen, att han för sin del inte anser sig kunna framställa proposition på reservationen sådan den här föreligger. Han anser att reservanterna gå utanför motionens ram. Jag nämnde redan i början av detta anförande, att reservanterna mena, att man inte bör tillmötesgå motionärernas önskan om avskaffande av lagen, redan på den grund, att man först bör försöka förbättra lagen, om den nu har några brister. Detta yrkande skulle nu, enligt herr talmannens mening, gå utöver motionens ram, eftersom vi hemställa om skrivelse i syfte att åstadkomma vissa förbättringar.

Det kan naturligtvis inte falla mig in att inleda någon tvist med herr talmannen om denna fråga, men jag vill som förklaring till den ställning, som jag och de övriga reservanterna intagit, nämna ett par ord — jag skall ta en liknelse från lantlivet, som jag tycker passar här. Om en ko blivit sjuk och det är ett parti, som säger, att hon skall föras till slaktaren, under det att det andra säger, att det är skäl i att först gå med henne till veterinären. Då är frågan: vilka är det, som gå längst?

Emellertid vill jag, som sagt, nu inte tvista med herr talmannen, utan lojalt böja mig för hans utslag. Jag kommer således inte att yrka bifall till reservationen utan i stället yrka avslag på motionen och således även på utskottets hemställan.

*Om upphävande av
åborättslagen.*
(Forts.)

Det säges här, såväl i motionen som av utskottsmajoriteten, att redan den omständigheten, att lagen vunnit så liten tillämpning, bör föranleda till, att man nu, sedan den endast i fyra år varit i kraft, skall vara beredd att avskaffa den. Men, mina herrar, det är ingenting ovanligt, att det dröjer mycket länge, innan folket börjar tillämpa en lagstiftning. Jag kan i det avseendet erinra om ett mycket uppseendeväckande fall. År 1920 stiftades en i familjelivet och samhällslivet så ytterligt genomgripande lag, som att det infördes arvsrätt för makar. Det borde väl ändå vara någonting, tycker man, som skulle sprida sig som en löpeld. Men visst inte! Gång på gång ännu tio år efter denna lags utfärdande inträffar det, att till domstolarna inkomma bouppteckningar och arvskiften, som visa, att man inte har någon kännedom om denna så genomgripande lagstiftning. Och de som upprättat dessa handlingar äro dock sådana mennar i bygderna, som bruka anlitas i offentliga värv, men inte ens de ha alltid reda på, hur det förhåller sig.

Vad är det nu för folk, som skall intressera sig för åborätten? Det är fattiga lantarbetare. Hur skall man kunna tro, att de skola vara inne i denna lagstiftning? De höra eventuellt talas om, att där utbjudes en fastighet under åborätt, men de ha inte närmare reda på vad det innebär. Utan om det nu är någon sådan lantarbetare, som reflekterar på att skaffa sig en gård, har han efter den gamla trallen kanske inte tänkt på någonting annat än att få en med äganderätt. Jag vill visst inte bestrida, att äganderätten har oerhörda sympatier här i landet. Folk tycker naturligtvis mest om att kunna förvärva jord under äganderätt. Men jag kan inte förstå, varför man skall förmena dem att få välja ett annat institut, som är billigare och många gånger lämpligare för dem, när det gäller att förvärva jord.

Därtill kommer också en annan ganska underlig sak. Av betänkandet finna herrarna, att det under de senaste åren, såväl 1929 som 1930, inte gjorts några som helst utbud av nya åbolägenheter. Det är precis, som om även myndigheterna alldeles hade tappat kuraget. Men inte går det an att redan efter så kort tid tappa modet, därför att det inte genast blir någon rusning efter lägenheter under åborätt. När jag observerar, huru även myndigheterna på detta sätt känna sig olustiga, tycker jag, att de spela ungefär samma roll som en teaterdirektör, som när ett stycke, som han antagit till spelning, inte går så bra första gången, genast tappar modet och lägger ned alltsammans. Det är visst inte alltid riktigt att göra på det sättet. Man får väl försöka att gå på och se, hur det kan bli i fortsättningen. Och nog är det ganska enastående att efter så kort tid avskaffa en lag, som tillkommit efter så vidlyftiga och ingående förberedelser.

Jag tycker dessutom det är underligt, att just de herrar, som bruka vara som mest betänksamma, när det gäller att ändra i vår lagstiftning, nu äro beredda att slakta den där kon, som vi å vår sida vilja föra till veterinären.

Jag yrkar, herr talman, avslag på utskottets hemställan och därmed även på motionen.

Herr Anderson, Erik: Herr talman, mina herrar! Motionärerna ha yrkat, att riksdagen ville besluta, att lagen den 4 juni 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följdförfattningar skall upphöra att gälla från och med den 1 juli 1931. Utskottsmajoriteten, som i sak varit ense med motionärerna, har emellertid ansett, att ett beslut om en så omfattande lags upphävande måste föregås av en saklig och allsidig utredning. I anledning härav har utskottet föreslagit, »att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utarbета och för riksdagen framlägga förslag, innebärande upphävande av lagen

den 4 juni 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord och i anledning därav utfärdade författningar».

Ifrågavarande lag har, som vi veta och som vi hört av utskottets ärade ordförande, varit i gällande kraft i cirka 4 år, och under denna tid har från kronans egendomar i skilda delar av landet utbudits 15 lotter att övertagas mot åborätt. Det har emellertid visat sig, att endast en person innevarande år anmält sig vara villig att på i lagen föreskrivna villkor övertaga en lott i Jönköpings län.

Reservanterna i utskottet ha anfört, att det synnerligen dåliga resultatet kan, bland andra skäl, vara beroende på brister i åborättsinstitutets närmare utformning. Och utskottets ärade ordförande har här givit uttryck för samma tanke, ehuru han inte kom att sluta med att yrka bifall till reservanternas förslag utan i stället avslag på utskottets hemställan.

Ehuru jag ej fullt vill underkänna reservanternas mening, anser jag dock, att den ej bör tillmätas någon avgörande betydelse. En person, som med utsikt till framgång vill övertaga ett mindre jordbruk, det må vara under formen av full äganderätt eller åborätt, måste äga god arbetsförmåga, vara ytterst sparsam och begåvad med en energi, som inte sviktar vid de motgångar, som alltid komma att möta honom på den mödosamma vägen att sköta ett mindre jordbruk. Men en man med alla dessa egenskaper vill ej nedlägga ett helt livs arbete på jord, som han ej äger. Ty det är en gammal regel, som har gällt hitintills och som alltfört kommer att vara gällande, att fröet till all arbetsglädje och kärlek till jorden, det gror och utvecklar sig bäst i den egna torvan.

Det är emellertid en annan omständighet, som kommit till, sedan åborättslagen blev antagen. Vi ha fått en lag om upplåtande av mark från kronans fastigheter jämte lagen om återköpsrätt. Denna lag hjälper den, som vill skaffa sig ett mindre jordbruk, på ett smidigt och bekvämt sätt till att förvärva jord med full äganderätt, på samma gång som staten genom återköpslagen har fullständiga garantier för, att den sålunda sålda jorden icke blir utlämnad till spekulation bland allmänheten.

Då jag alltså, herr talman, anser, att lagen om åborätt för närvarande icke har något berättigande, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Linders: Herr talman! Då jag en gång medverkat vid den nu omdiskuterade lagens framläggande och sedermera också haft tillfälle att deltaga i den förberedande tillämpningen av densamma, ber jag att få yttra några ord.

Jag vill börja med den anmärkningen, att det förefaller mig bra underligt, att då motståndarna till lagen vid dess framläggande oupphörligen betonade, att de ansågo, att den skulle vara till skada för vår jordpolitik, så ha de nu i själva verket ingen annan invändning att komma med, än att lagen inte har kommit i tillämpning i någon nämnvärd utsträckning. Ja, utskottsmajoritetens ärade talesman var till och med så försynt i sitt anförande alldeles nyss, att han talade om, att lagen inte »för närvarande» var av någon nytta.

Lagförslaget tillkom måhända icke under i allt gynnsamma omständigheter. Det utarbetades i den s. k. kronolägenhetskommissionen, i vilken ett par jurister vid de årslånga debatternas slut plötsligt drogo fram ett färdigskrivet lagförslag med en oändlig massa paragrafer. Sedan lämnades just inte så mycken tid övrig för diskussion från det praktiska livets män. Det var först vid förslagets framläggande i departementsbearbetning, som det avkläddes en stor del av paragraferna. Hade lagen ursprungligen ägt ett 70-tal paragrafer, fick det endast ett 40-tal när det slutligen framlades.

Jag är den förste att erkänna, att även detta är mer än nog, och att åtskil-

*Om upphävande av åborättslagen.
(Forts.)*

Om upp-
hävande av
åborättslagen.
(Forts.)

ligt kunde ha förenklats i betydande grad. Och jag har för min del, i den mån jag burit ansvaret för lagens framläggande, egentligen ingen annan ursäkt än den, som kanske många av oss ibland gärna velat använda, nämligen att ämbetsmanna- och juristgrundligheten är så stor i vårt land, att det ofta inte är så lätt att taga bort sådant, som juristerna anse vara behöfligt, ehuru vi andra människor, som skola praktiskt tillämpa paragraferna, tycka, att det kan vara onödigt. De praktiska danskarna ha också förstått att tillämpa en annan regel, ty de ha som bekant en lag i liknande syfte, som avser upplåtelse av publik jord utan äganderätt, och den ha de klarat lätt och behändigt med ett fåtal paragrafer — i övrigt har man lämnat rum för det praktiska sunnda förståndet. Jag tror nog, att det hade varit lämpligare, om även vi hade gått en liknande väg.

Jag är således, mina herrar, den förste att erkänna behovet av förenkling av den nu diskuterade lagen, och jag beklagar, att vi inte i år kunna nå ett skrifvelseförslag i sådant syfte, som reservanterna ha tänkt sig. Men det låter sig ju göra till något annat år.

Jag nämnde från början, att jag varit med om lagens tillämpning i fråga om förberedelserna vid utarbetandet av förslag till upplåtelse med åborätt. Jag medger villigt, att detta är ganska omständligt. Men det är inte svårare, än att det låter sig göra. För personer, som äro vana vid handläggning av dylika ärenden, bereder det i själva verket inga större svårigheter. Även om det kräves en hel del skrivning, en hel del anteckningar och en hel del uppgifter, vill jag dock säga, att utskottsmajoritetens tal om krångligheten vid tillämpningen åtminstone i någon mån är överdrivet. Ty den största krångligheten och det största obehaget vid tillämpningen av denna lag kom redan från början, någonting som man också fäst sig vid. Det förhåller sig nämligen så, att det hos uppskattningsnämnderna fanns uppgjorda förslag till arrendevärdering och saluvärdering av kronans egendomar vid lagens ikraftträdande. Det stadgades också en övergångsbestämmelse beträffande tillämpningen av lagen, som gav myndigheterna rätt att, när det väsentliga av ett förarbete var gjort, icke behöva tillämpa lagen på de egendomar, som närmast voro i fråga. Men det gjorde icke myndigheterna. Jag åberopar fortfarande grundligheten och lojaliteten hos ämbetsmännen och juristerna. De ansågo, att det icke var riktigt. I stället för att låta saken gå till avgörande i det föreliggande skicket, tog man sig för att skicka ut alla dessa handlingar till förnyat övervägande, icke bara av domänintendenterna utan även av uppskattningsnämnderna, och följden blev, att man måste taga upp saken ånyo och gå igenom den från början för att sida vid sida om förslagen om arrende och förslagen om försäljning göra upp ett förslag till åborättsöverlåtelse. För min del ansåg jag, att detta icke vore riktigt, och trots att jag såsom underordnad tjänsteman naturligtvis hade att böja mig, så gjorde jag det icke utan att påpeka, att man trots allt tal om lojalitet endast på detta sätt tillkrånglade saken. Sedermera har emellertid tillämpningen kommit i gång och visat sig kunna utan större svårigheter utföras.

Beträffande den av utskottet anförda statistiken om antalet åborättslagenheter, så är den mycket vackrare för åborättslagen än den i själva verket borde vara, ty ett sådant antal har aldrig föreslagits av uppskattningsnämnderna. Vi hade vid det tillfället en kungl. majestät, som stod herr Anderson i Hägelåkra ganska nära i fråga om politisk uppfattning och som tog sig för att i vissa fall föreskriva upplåtelse under åborätt, trots att ingen myndighet hade förordat en sådan upplåtelse utan tvärtom förordat annan upplåtelseform. Om man vill vara med om att förfuska en sak, så är det tydligt, att man söker taga sig fram med de mest ogynnsamma exempel. Ja, man till och med befrämjar uppkomsten av olyckliga exempel!

Fördelarna ur administrativ synpunkt med åborättsinstitutet äro större i fall man kan upplåta komplexer av åborättslägenheter i en och samma ort, ty på det sättet förbilligas och förenklas givetvis kontroll och tillsyn. Det är otroligt, att man söker sig på enstaka lägenheter på milsvida avstånd från varandra.

Det enda exempel, som åberopas från Malmöhus län, var ett sådant enstaka fall. Uppskattningsnämnden hade föreslagit arrendeupplåtelse och försäljning av lägenheter på en och samma plats, både bostads- och jordbrukslägenheter, men Kungl. Maj:t tog ut en enda av dessa lägenheter, ett av dessa områden och föreslog, att det skulle upplåtas under åborätt. Det hade Kungl. Maj:t rättighet till, ty det förelåg ett alternativt förslag om upplåtelse under åborätt. Det är icke underligt, att man sedan icke kunnat upplåta detta område under åborätt. Uppskattningsnämnden ville icke förorda en upplåtelse under åborätt, men Kungl. Maj:t gjorde det ändå, och sedan åberopas det såsom varande exempel på, vart det leder.

Det har också nämnts, och det har utskottets ärade ordförande redan betonat, att en ny lag, som plöjer nya vägar, måste ha tid att verka. Människorna måste ha tid att sätta sig in i och förstå lagen, och det behövs tid för att bringa lagen i tillämpning. Det har icke varit möjligt att tillämpa lagen i sådan utsträckning, att riksdagen, beträffande vilken man har anspråk på, att erfarenhet och kunskap om en sak skall vara avgörande för frågan, om saken skall vara kvar eller tagas bort, har skäl att vidtaga en sådan robust handling som att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville framlägga förslag om lagens upphävande.

Från det län, där jag har min verksamhet förlagd, har det ett par gånger förut varit ansökningar om upplåtelse under åborätt från två egendomar, och i båda fallen har uppskattningsnämnden funnit skäl icke föreligga för styckning. För närvarande föreligga på mitt bord två ansökningar från personer, som vilja förvärva åborätt på en annan egendom, och uppskattningsnämnden kommer säkerligen i detta fall att förorda ansökningarna. Det kan ju vara intressant att höra, från vilka personer dessa ansökningar om upplåtelse under åborätt ingivits. Jo, det är två gamla och framstående egnahemstagare inom länet, som gjort sig kända för mycken duglighet, sedan de övertagit sina små lägenheter. Men de lägenheter, som de nu ha med äganderätt, äro för små, och genom en upplåtelse under åborättens form och genom egnahemslånets anpassning till denna upplåtelseform är det möjligt för dem att få större självständiga jordbrukslägenheter, och det är just det som de sträva efter. Dessa två förnuftiga människor, som satt sig in i förhållandena, inse fördelen av att på det sättet utan hänsyn till den fria äganderätten söka sig förvärvsmöjligheter med tillhjälp av åborättsinstitutet, så att de få större självständiga jordbruk.

Jag tycker således, att det är föga skäl, ja, jag underkänner helt och hållet de skäl, som anförts för yrkande om lagens upphävande eller åtminstone en skrivelse i detta syfte, därför att man ännu icke har tillräckligt satt sig in i förhållandena. Lagen är icke tillräckligt gammal och förstådd för att kunna vinna tillämpning.

Med de få exempel jag anført har jag velat motivera min uppfattning om, att lagen har en uppgift att fylla. Dess nackdelar i det län jag tillhör beträffande tillämpningen på kronans egendomar äro för det första, att kronans egendomar i allmänhet äro väl bebyggda, så att man icke kan få komplex av åborättslägenheter, och för det andra, att åborättsinstitutet icke får tillämpas på den ecklesiastiska jorden, som man vill bevara för sitt särskilda ändamål. Upplåtelser under åborätt skulle säkerligen vara mycket tryggare och för arrendatorerna mera acceptabla än den enkla arrenderätten även beträffande den ecklesiastiska jorden.

Om upphävande av åborättslagen.
(Forts.)

*Om upphä-
vande av
åborättslagen.*
(Forts.)

Jag beklagar, som sagt, att vi icke kunnat få till stånd en skrivelse i det syfte, åt vilket jag tidigare ägnat visst arbete, nämligen att förenkla lagen. Jag erkänner, att jag i min svaghet icke förmått göra lagen tillräckligt enkel. men jag tror, att man skall kunna gå långt med den erfarenhet, som man numera fått. Jag skulle gärna vara med om att, liksom danskarna gjort, sätta in så få paragrafer som möjligt och lämna rum för den praktiska tillämpning. som man alltid får förutsätta, att myndigheterna behärska.

Herr talman! Under sådana omständigheter, som här föreligga, har jag intet annat yrkande att göra än om avslag å utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Kampen för genomförande av ett åborättsinstitut här i landet har varit långvarig, och det är ett av de mest tragiska lagstiftningsarbeten, som förekommit. När slutligen år 1926 förslaget till lag om åborätt efter långvariga och dyrbara förberedande arbeten under många herrans år lades fram, så rönt propositionen ett minst sagt oblikt öde.

Meningen med lagen var, att staten skulle kunna behålla äganderätten till sin jord och ändå upplåta jorden för förnuftiga ändamål. Det har väl lika stor betydelse, att staten får behålla äganderätten till sin jord, som att enskilda få göra det. Det har varit en vanlig företeelse, att enskilda icke minst genom sina representanter i riksdagen plundrat det allmänna på dess äganderätt till jord till förmån för enskilda intressen ute i landet. Om staten får behålla äganderätten till sin jord, så kan det därigenom undvikas, att jordbruken sammanläggas med stora egendomar, att de köpas av bolag eller deras bulvaner, att det allmänna hade framtiden bättre i sin hand och så vidare. Dessutom hoppades man att bereda jordbrukarna en fördel, därigenom att de icke behövde investera kapital för köp av själva jorden jämte åbyggnader. Allt tånkvärda saker.

Vi ha en motsvarande företeelse i städernas tomtträtt, där statsmakterna gjort en lagstiftning i syfte att städerna skola kunna behålla äganderätten till sin tomtmark. Men där grep man sig an med saken på ett helt annat sätt. Statsmakterna gjorde det grundligt och förstodo, att första villkoret för en sådan ordning vore att genomföra ett kreditväsen, och därför stiftades samtidigt med att tomtträtten infördes en särskild lag om rätt att inteckna denna besittningsrätt jämte hus och lägenheter såsom kreditunderlag.

När det nu kom fram en motsvarande lagstiftning om åborätten, gjordes det trots oavslåliga påminnelser ingen ansats att införa motsvarande kreditinstitut för åborätten, och redan därigenom var saken tämligen såld.

Sedan kom kompromissen år 1926, att åbon efter tjugu år skulle få rätt att köpa statens med åborätt upplåtna jord. Därigenom var åborättsinstitutet såsom sådant, med uppgift att staten skulle få behålla äganderätten till sin jord och att skydda en del jordbruk från att gå in under större jordbrukspossessioner och att bereda åbon fördelen att icke behöva investera kapital för inköpet, fullkomligt bortkastat. Man kunde lika gärna ha låtit åbon köpa genast som att lämna honom denna galgenfrist på tjugu år, under vilken tid staten skulle vara ägare.

När denna kompromiss mellan parterna, som ruinerade hela institutet, kom till stånd, var jag den ende i riksdagen, som yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, ty eljest hade jag måst rösta mot alltihop. Kompromissen inom riksdagen hade föga värde. Vi se nu följderna.

Nu säger man nämligen, att tiden är kommen att upphäva lagen, ty den användes icke. Jag vill då säga, att en sådan lag måste älskas fram. Det har varit förhållandet med tomtträttsinstitutet, åtminstone i Stockholm, och därför har det gått bra där. Men här sitta myndigheter och visa ovilja mot denna lagstiftning och göra kanske olämpliga experiment, med utsikt, att det skall

gå sönder, och sedan säger man, att denna lag icke kan tillämpas. Det saknas kärlek, kraft och förnuft bakom lagen, och det hela slutar därför självfallet med ruin.

Jag, som anser, att denna sak, som man kämpat för och utrett så länge, icke på detta sätt bör gravläggas och dö sotdöden, kan för min del icke finna mig i en sådan ordning, utan jag måste, churuväl jag förstår, att det är svårt att sätta liv i en lagruin, försöka få upp frågan igen på det sätt den ursprungligen framlades, och på den bogen ha reservanterna gått.

Nu säges det, att talmannen kommer att vägra proposition på ett dylikt yrkande, och herrar Åkerman och Linders ha böjt sig för den auktoritet, som ämbetet medför. Men jag anser, att denna sinnesstämmning hos talmanskapet är olaglig, och jag får därför icke böja mig för den. Då man motionerar om, att lagen skall alldeles upphävas, därför att den icke kunnat tillämpas, säga reservanterna: låtom oss då försöka ställa det så, att den kan tillämpas. Det måtte väl i all rimlighets namn falla inom denna motions ram. Låtom oss icke avskaffa lagen, utan låtom oss se till, om vi icke kunna förbättra den, innan vi slakta densamma, såsom herr Åkerman uttryckte sig.

Jag kan icke förstå huru man kan ha en sådan uppfattning som talmanskapet har i detta fall, men även om man medgiver, att saken är tveksam, så bör den inom juridiken vanliga frasen »in dubio mitius», d. v. s. i tveksamma fall den mildare utvägen tillämpas. Man bör icke beskära folkrepresentationens förslagsrätt och yttranderätt, utan man bör ha en frisinnad uppfattning om densamma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Åkerman med flera avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Då man genomläser första lagutskottets utlåtande, så iakttagar man genast, att samtliga utskottets ledamöter tyckas vara ense om, att denna lag icke är användbar i sitt nuvarande skick. Om man jämför det anförande, som herr Linders hållit här i dag, med det anförande, som han höll i andra kammaren, när denna lag första gången framfördes, så blir man heller icke förvånad över detta. Vid lagens genomförande uttalade herr Linders, som då var chef för jordbruksdepartementet, i andra kammaren, att upplåtelse under åborätt vore »en form för jordbesittning, vilken kunde tjäna stora både samhälleliga och enskilda intressen och dymedelst medföra avsevärd nytta». Efter de erfarenheter man gjort under de år, som lagen tjänat i det praktiska livet, begränsade sig herr Linders i dag till att säga, att lagen icke har åstadkommit någon skada. Ja, om så vore fallet, kunde detta ändå icke utgöra ett skäl att bibehålla lagen, men den har åstadkommit och åstadkommer skada i viss mån, och jag skall be att få peka på några sådana fall.

Det har sagts, att man ännu icke lyckats få någon åbo, och det är riktigt. Varför skall då denna lag belasta vår jordbrukslagstiftning? Det finnes knappast någon förordning eller författning inom jordbrukslagstiftningen tillkommen efter åborättslagen, beträffande vilken denna lags tillvaro icke vållat besvär, arbete och trassel vid författningarnas eller förordningarnas utförande. Jag erinrar om förordningen angående upplåtelse av mark från kronans egendom, som framlades vid 1929 års riksdag. Vilka bekymmer hade man icke då inom jordbruksdepartementet för att ingenting av dessa hundratals paragrafer i åborättslagen skulle tappas bort, och att de på varje behörig punkt skulle bli observerade och iakttagna. Det vållade dem, som arbetade på lagstiftningsområdet, mycket arbete och bekymmer att se till, att under varje paragraf, där så borde ske, tillfogades ett moment, som lydde: »Häriämte

*Om upphä-
vande av
åborättslagen.*
(Forts.)

Om upphä-
vande av
åborättslagen.
(Forts.)

skall iakttagas vad i lagen om åborätt stadgas» o. s. v. Redan detta medför ökat arbete och kostnader på lagstiftningens område.

Går jag sedan till ett annat område och ser efter, huru lagen verkat ute i landet, så finner jag, att den även där åstadkommit ökade kostnader för statsverket till ingen nytta. Länsstyrelserna, genom vilka upplåtelser av åborätt skall äga rum, skola utfärda annonser och kungörelser om, att upplåtelse med åborätt finnes att tillgå. Jag har i landsortstidningar läst många sådana kungörelser och frågat mig, vilken kostnad de medföra för statsverket och vilket besvär de förorsaka de tjänstemän hos länsstyrelserna, som syssla med detta. Allt detta är fortfarande till ingen nytta, då ingen åbo har anmält sig. De uppskattningsförrättningar, som måste föregå utbudandet, medföra även kostnader.

Lagen vållar således direkt skada i lagarbetet genom att man, medan lagen finnes till, icke anser sig kunna tappa bort den i fortsättningen. Jag erinrar om, något som också motionärerna påpekat, att prästlöneregleringssakkunnige i sitt nyligen offentliggjorda betänkande också varit inne på, att åborättsinstitutet även bör användas såsom upplåtelseform beträffande ecklesiastik jord. De ha ingen överdriven föreställning om denna upplåtelseäratts betydelse och sannolika verkningar, men eftersom denna åborätt finnes, när det gäller upplåtelser från kronans fastigheter, anse de sig icke kunna gå förbi den, och den finnes därför även i det nya sakkunnigutlåtandet.

Jag frågar: är det rimligt att längre upprätthålla en lagstiftning, som icke kunnat tillämpas i praktiken men som åstadkommit arbete, kostnader, besvär och bekymmer för dem, som syssla med lagarbete?

Redan år 1928, således två år efter lagens tillkomst, väcktes en motion i riksdagen om lagens upphävande. Man infodrade då utlåtande från statens egnahemsinspektör om de verkningar, som lagen haft, och då det kan vara intressant att höra, vad han yttrade, skall jag läsa upp en liten sats av detta hans yttrande. Han säger: »Den form av jordupplåtelse, som åborätten innebär, torde — vilket kanske är att beklaga — i och för sig knappast kunna förväntas bliva eftersträfvansvärd av den jordsökande allmänheten, som i regel hellre önskar erhålla jordbruksegnahem under äganderätt. Då härtill kommer, att redan den grundläggande lagtekniska konstruktionen av den nu införda åborätten är ganska invecklad och för menige man till sin rättsliga och praktiska innebörd svårfattlig, torde åborättsinstitutets användbarhet komma att härigenom ytterligare minska. När man så slutligen tager del av de nu remitterade tillämpningsbestämmelserna, finner man, att det hela omgärdats med en sådan mur av paragrafer och föreskrifter, att stor risk föreligger, att allt bliver döda bokstäver. Inför den nu samlade gruppen av lag- och författningsbestämmelser på området torde man därför med mycket starka skäl kunna fråga sig, huruvida icke denna lagstiftning gjorts så omfattande och tillkrånglad, att åborättsinstitutet, sådant det slutligt utformats, knappast kan förväntas få någon som helst praktisk betydelse i arbetet för upplåtande av kronojord till jordsökande, mindre bemedlade personer. De samlade bestämmelserna i ämnet komma att återfinnas i tillhoppa 18 lagar och författningar med inemot 200 paragrafer.»

Även i ett annat avseende har lagen förlorat det värde, som dess upphovsmän tillmätte densamma, i det att numera nya grunder för upplåtelse av mark från kronoegendomar, som bekant, blivit antagna av riksdagen år 1929. I dessa grunder har återköpsrättsinstitutet kommit till användning, så att såsom ett institut mot missbruk, när det gäller upplåtelse av kronojord, tjänar icke denna åborättslag något ändamål.

Herr Linders sade, att det var ogynnsamma omständigheter vid lagens framläggande, som gjort, att den kommit fram i det skick den hade. Det praktiska livets män hade icke haft tillfälle att uttala sig. Jag hoppas, att jag hörde

rätt — det är litet svårt att uppfatta från denna plats i kammaren — men jag tror, att herr Linders yttrade sig ungefär så. Nu har lagen emellertid tillämpats 4 1/2 år; nu har den förts ut i levande livet, och nu ha det praktiska livets män fått uttala sig, men alla säga, att lagen icke är användbar. Ingen åbo har anmält sig, och myndigheterna ha, såsom lagutskottets ordförande sade, blivit modlösa. Ja, herr Åkerman, det är icke underligt, om myndigheterna blivit modlösa, när de ha att syssla med tillämpning av en lagstiftning, som på detta sätt visat sig ändamålslös. Det har gått så långt, att man ler ett löje, när man hör talas om åborättslagen, och det är det farligaste som kan hända en sak, att den ådrager sig löje. I regel avstyrka domänintendenterna upplåtelser under åborätt, och jag vet, att även domänintendenten Linders avstyrkt åborättsinstitutets tillämpande i vissa avgivna yttranden rörande upplåtelse av mark från kronans egendomar.

Då lagen således saknar praktisk betydelse, vilket för övrigt förutsades från vissa håll i riksdagen redan vid dess antagande, och då lagen således är onödig och i vissa fall direkt tynger och belastar lagstiftningsarbetet och vållar kostnader för statsverket, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Jag behöver icke såsom reservant tvista med majoriteten om, att det icke är bra, som det är, ty om den saken äro vi alla överens. Skillnaden mellan reservanternas och majoritetens ståndpunkt i denna fråga är egentligen bara den, om man skall slopa hela lagen eller om man skall försöka förbättra den, så att den kan bli till någon nytta.

Det är litet svårt att förstå, att man så gärna vill taga bort lagen. Redan två år efter lagens tillkomst framkom en motion om att slopa densamma. Jag tror, att man kan säga, att det är något enastående i svensk riksdagshistoria, att man redan två år efter en lags tillkomst går in för att borttaga den, innan man vet, vad lagen kan komma att leda till.

Att jag medverkade till denna lags tillkomst berodde på den då inträdande arbetslösheten, den åtstramade emigrationen och den minskade möjligheten för industrin att suga till sig arbetskraft. Man kunde icke komma ifrån, att det på de oerhörda vidder av svensk mark, som äro till liten eller ingen nytta, fanns möjlighet att bereda arbete åt en massa av landsbygdens befolkning. Det är jordbruksbefolkningen, som det här gäller, och vi få icke räkna med, att stadsborna åtminstone i någon större utsträckning skola komma att använda sig av denna lag.

Nu är det klart, att lagen, så tillkrånglad som den i verkligheten är, varit svår att tillämpa. Folk ha haft svårt att förstå den, och de ha därför icke vågat sig på att söka upplåtelser av lägenheter enligt denna lag.

Men även en annan orsak har härvidlag avsevärt inverkat, nämligen de dåliga konjunkturerna på jordbrukets område. Arrenden, som förut varit livligt efterfrågade, är det nu gott om, och orsaken därtill är, att jordbruket bär sig så dåligt, som det i verkligheten gör. För många av de kronoegendomar, som nu finnas tillgängliga för arrendering, är det svårt att finna arrendatorer. Härav kan man förstå, att det icke är lätt för personer, som ämna slå in på banan, att börja så att säga på nytt.

Det är alltså ganska starka skäl, som tala för att denna lag icke bör komma till användning på sätt, som det först var tänkt. Men om man nu efter utredning kunde förenkla lagen, så att menige man förstode sig på den och vågade begära åborätt, tror jag det skulle ställa sig helt annorlunda.

Nu säga ju motionärerna och deras meningsfränder, att svenska folket vill hellre köpa jord, hellre ha den med äganderätt. För all del, om det finns pengar att köpa för, så är det naturligtvis det bästa. Men denna lag är inte

Om upphä-
vande av
åborättslagen.
(Forts.)

avsedd för personer, som ha medel att köpa för, utan den är avsedd för folk, som inte ha medel att köpa för, men som genom denna lag skulle beredas möjlighet att skaffa sig eget jordbruk och egen utkomst. Det är ju egentligen detta, som lagen är avsedd för, och det blir ju något helt annat än att säga, att man skall köpa jorden.

Ja, jag skall inte längre uppta tiden. Jag vill sluta med att säga, att om vi nu skulle avslå motionen, så kan ju frågan komma tillbaka nästa år i sådan form, att vi få den åsyftade utredningen. Ty, jag upprepar det, i den frågan äro vi alla ense, att lagen inte är bra, som den är. Den behöfver omarbetas och förenklas, så att menige man vågar begagna sig av den.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på motionen.

Herr Klefbeck: Herr talman! Syftet med den ifrågavarande lagen är väl, synes det mig, det mest behjärtansvärda man kan tänka sig. Meningen är ju att bereda möjlighet för fattiga jordbruksmäniskor att kunna få ett eget hem. Vi ha ju visserligen en mycket utbredd egnahemsrörelse, men för att en människa skall kunna få ett sådant eget hem, kräves ju, att hon har några medel, om än inte så stora. Men vid sidan av dessa personer finns det ju en hel mängd arbetare och fattiga bondesöner, som inte kunna åstadkomma några pengar alls, och det vore ju meningen att genom denna lag bereda möjlighet också för dem att få ett eget hem. Jag skulle tro, att i dessa tider, när det på alla håll yppar sig svårigheter att bereda försörjningsmöjlighet åt medborgarna, det bör vara en mycket angelägen uppgift att hålla även denna utväg öppen att skaffa folk utkomstmöjlighet och eget hem. Såsom redan förut framhållits, gäller det i detta fall särskilt våra medmänniskor på landsbygden.

Vad är det då för skäl, som här anförts för upphävanne av lagen? Det är, såvitt jag förstår, två skäl: för det första det, att lagen är avfattad på sådant sätt — med hundratals paragrafer, som herr Johansson sade — att den är svår att tillämpa och vållar en massa kostnader i tillämpningen. Gentemot detta vill jag påpeka, att en hel del av dessa svårigheter uppkommit, såsom herr Lindhagen framhållit, genom den kompromiss mellan olika ståndpunkter, varigenom man till sist enades om förslaget. Men om förhållandet är det, att paragraferna äro många och kostnaderna vid tillämpningen stora, så synes mig den enklaste lösningen vara, att man, såvitt själva institutet är behjärtansvärt och önskligt att ha kvar, gör dessa paragrafer enklare och lättare att tillämpa, och det skulle väl inte vara alldeles omöjligt att ett annat år åstadkomma någonting, som motsvarar de önskemålen.

Det andra skälet är ju, att det under de gångna åren visat sig, att det inte föreligger något starkt behov av denna åborättslag. Utom vad som i det stycket förut har genmält vill jag bara tillägga följande. Jag tror, att det icke minst på ett område sådant som detta är alldeles nödvändigt med ständigt återkommande upplysning. Det är ju så, som någon sade, att det här är fråga om fattiga lantarbetare, som väl sällan bruka sätta sig ner och studera lagförslag och ännu mindre känna sig i stånd att behärska ett krångligt lagförslag. Här behöves sålunda en, som jag sade, ständigt återkommande upplysning om tillvaron av detta institut och de fördelar, som med detsamma äro förenade. Men vad möter i detta hänseende en lantarbetare nu för tiden i stället? Jo, som herr Johansson sade, man ler ett löje åt lagen. Ett det mest överlägsna löje är den enda upplysning, som består en människa, vilken talar om denna sak och vill ha reda på den. Det är ju klart, att om en sak inför en person, som inte har reda på den, avvisas med blott ett löje, så faller det honom aldrig in att skaffa sig närmare kännedom om den, särskilt då den är så invecklad, som det sagts, att denna lag är. Om man på samma sätt skulle ta sig för att låta löjet spela kring den s. k. äganderätten, så kanske inte den

heller bleve så populär i längden. Antag, att man skulle tala om för folk, att deras äganderätt bara är en chimär, att de egentligen kanske inte äga någonting av den jord, som de kalla sin, utan att det är den eller den låneförmedlande institutionen, en bank eller annan, som äger den, och att de i själva verket bara betala sin årliga avgift till denna, som är den rätte ägaren. Allvarliga saker skola varken åt ena eller andra hållet avspisas med löje och överlägsenhet, utan då det behövs upplysning, då skall man, såsom t. ex. i fråga om denna lag, tala om för folk vad den innebär, vilka fördelar den erbjuder, hur den vill sätta de fattigaste i tillfälle att få eget hem, den trygghet de kunna få i behållandet av sitt hem, de möjligheter till lån och hjälp, som stå dem till buds o. s. v. Man skall säga dem, att allt detta yppar sig för dem, trots att de inga pengar ha.

Jag skulle vilja vädja till dem, som ha med lagens tillämpning att göra, liksom också till hela pressen att med välvilja omfatta och sprida upplysning om detta ärende. Därigenom skulle en behjärtansvärd lag komma till åsyftad nytta och gagn.

Det är klart, herr talman, att jag från denna utgångspunkt yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Bismark: Herr talman! Då jag för min del biträtt utskottsförslaget på denna punkt, har det givetvis varit med en viss tvekan. Jag har emellertid gjort det på den grund, att jag finner, att det åborättsinstitut, som här är skapat, står så nära äganderätten, att man knappt kan tala om någon väsentlig skillnad mellan dessa båda institut; det är endast det, att åborättsinstitutet är konstruerat på sådant sätt, att det blir osmakligt för dem, som skola begagna det.

Jag har hört herr Klefbeckes varmhjärtade anförande. Han har uppenbarligen den föreställningen, att man endast med åborättsinstitutet kan tillgodose de små jordbrukarnas behov av ett eget hem. Så är emellertid inte alls fallet. Vi ha å ena sidan här åborättsinstitutet, försett med en invecklad apparat, en vidlyftig kontroll o. s. v. och med rätt för innehavaren att få köpa fastigheten efter tjugu års förlopp efter värdering, därvid värdet av hans nedlagda kostnader icke medräknas, d. v. s. han slipper betala det mervärde, som han själv skapat. Å andra sidan ha vi möjlighet till upplåtelse med äganderätt, därvid staten förbehåller sig återköpsrätt efter tio år, i händelse missbruk skett från innehavarens sida. När man ser, hur nära dessa båda institut stå varandra, är det mycket svårt att dra upp en skarp gräns mellan dem. Herr Lindhagen har också mycket riktigt påpekat, att åborättsinstitutet enligt hans mening genom denna kompromiss förfuskats redan från början, så att det i själva verket har mycket litet värde, och det är endast för att hålla uppe själva skenet av att vi ha åborätt och för att möjligtvis ingjuta en ny anda i institutet, som han vill ha det kvar.

Ser man på reservanternas ståndpunkt i denna fråga, så går den ut på, att man skall vidtaga sådana åtgärder, att åborättsinstitutet blir begärligt. Nå, i vilken riktning skola då dessa åtgärder gå? De skola givetvis inte gå i den riktningen, som herr Lindhagen vill t. ex. så, att man tar bort rätten att efter tjugu år inlösa fastigheten, utan de skola naturligtvis gå i den riktningen, att man gör det mera begärligt för lantarbetarna att gå in på åborätt. Verkställer man alltså en omarbeting av institutet, kommer väl lagen att gå i den riktningen, att åborätten blir ännu mera jämställd med äganderättsinstitutet än den för närvarande är.

Utskottet har här givit uttryck åt den uppfattningen, att en omarbeting av åborättslagstiftningen skulle innebära, att detta institut så närmade sig äganderätten, att man i själva verket endast hade att göra med en namnfråga.

*Om upp-
hävande av
åborättslagen.
(Forts.)*

Om upp-
hävande av
åborättslagen.
(Forts.)

Jag vill hänvisa till att man kan gå även den väg, som utskottet har föreslagit. Vi hemställa nämligen, samtidigt som vi föreslå upphävande av institutet, att man skall taga under övervägande, huruvida man inte kan åstadkomma så billiga betalningsvillkor, så små årliga amorteringar, att samma nytta uppnås som med åborättsinstitutet. Jag vill hänvisa till vad lagrådet på sin tid yttrade: »Den mindre bemedlade jordförvärvarens intresse i att ej behöva på en gång erlagga ett för hans förhållande stort köpeskillingsbelopp kan i väsentlig mån tillgodoses även vid försäljning, om staten för främjande av det sociala syftet medger förmånliga betalningsvillkor, och det lärer ej vara oförenligt med en äganderättsupplåtelse, att vederlaget i sin helhet bestämmes i årlig avgäld, med eller utan rätt för köparen att, därest han framdeles skulle finna det med sin fördel förenligt, avlösa avgälden efter viss grund.»

När nu herr Klefbeck här så starkt betonade, hur utmärkt det var med åborätten i motsats till äganderätten, får jag dock hänvisa till detta yttrande av lagrådet, som ger vid handen, att man kan få äganderättsupplåtelse, som medför samma fördelar som åborätten. Men så kommer härtill — när herr Klefbeck talar om de förmåner, som vederbörande vinner genom att han får en åborätt och slipper med bara ett mindre årligt belopp — den fördelen med äganderätten, att han kan få en inteckning i sin egendom, han kan på betydligt förmånligare villkor än eljest skaffa sig erforderligt kapital och får alltså på detta sätt mycket större möjlighet att klara sig än enligt åborättsinstitutet, sådant vi ha det här.

Det är denna omständighet, som gjort att jag, trots allvarliga betänkligheter mot att rubba en lagstiftning av denna beskaffenhet efter så kort tids tillvaro, har anslutit mig till majoritetens förslag. Det gäller ju här inte alternativen mellan att låta lagstiftningen vara eller att upphäva den, utan alternativen lyda: antingen upphäva lagstiftningen eller låta den genomgå grundlig omarbetning. I valet mellan dessa alternativ har jag ansett mig böra biträda det förra.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Vennerström: Jag har, herr talman, begärt ordet uteslutande på grund av meddelandet, att talmannen skulle komma att vägra proposition på den här föreslagna reservationen. Vid fall av en konflikt mellan en kammare och talmannen blir ju konstitutionsutskottet i tillfälle att bedöma den frågan. och som medlem av detta utskott har jag därför haft anledning att en stund fundera över det här spörsmålet. Det har självklart inte blivit så värst grundligt, men jag har ändock med mitt resonemang kommit fram till, att man svårigen vid en formell granskning därav skulle kunna underkänna en vägran från talmannen att här framställa proposition.

Det är ju så, att det i reservationens kläm står, att man begär utredning om förändring av lagen av år 1926 och därmed följande förordningar, så att åborätten kan komma till en ökad tillämpning. Vad åter beträffar utskottets kläm, så begär man däri upphävande av lagen av år 1926 och därmed sammanhängande författningar i syfte att åstadkomma en minskad tillämpning av lagen, en tillämpning ner till nollpunkten. Jag säger mig, att det ena förslaget går i riktning upp mot ökad tillämpning, det andra ner mot minskad tillämpning, ner till nollpunkten, och det förefaller mig, som om dessa tvenne linjer i det fallet inte kunna mötas, utan det inträffar en skärning mellan de tvenne förslagen, och det förefaller alltså åtminstone mig, som om reservationen skulle falla utanför motionens ram. Under sådana förhållanden och då jag varmt behjärtar de synpunkter i realiteten, som föreligga i reservationen, där jag helt och fullt instämmer med herr Lindhagen, så kommer jag att avlämna mitt votum för avslagsyrkandet, ty i sådant fall blir man i tillfälle att, visserligen

med ett års dröjsmål, men likväl vid kommande riksdag framlägga förslag i den riktning, som reservationen här innebär. Det blir, som sagt, ett dröjsmål, det måste erkännas, men man kan i det fallet låta saken förenas med formen, sedan saken fått sitt tillbörliga övervägande, och jag tror, att som frågan nu ligger, nå vi genom ett sådant avgörande fram till den bästa möjliga salomoniska dom.

Jag kommer alltså, herr talman, att medverka till avslag på motionen.

Herr Lindhagen: Herr talman, jag begärde ordet, när herr Bismark med en viss övertygelse försökte vända sig mot åborätten och sade, att man med den inte hade samma stora fördel att kunna få inteckningar i fastigheten, som äganderätten erbjuder. Det var just felet med detta åborättsinstitut, att det lades fram så valhant, att det inte åtföljdes av bestämmelser om kreditgivning jämte laglig rätt till inteckningar på samma sätt som statsmakterna gjorde, då de genomförde tomträttsinstitutet, vilket har en motsvarande tillämpning inom städerna. Även den saken måste ändras, om man vill få en sådan här åborätt ordentligt tillskapad.

Jag vill ytterligare påpeka, att det här inte bara gäller att låta den enskilde få det bra, för det är naturligtvis meningen. Det gäller även en stor princip, nämligen att staten har rätt att äga jord. Professor Agardh, en på sin tid bekant nationalekonom i Lund, skildrade i en av sina skrifter med vilka allmänna satser man söker i jordfrågan »bedraga folken, när de enskilda kunna förtjäna på deras antagande». En sådan förevändning ha vi hört i dag i denna kammar. Har staten kvar äganderätten till denna jord, om det kan ske under trivsel för den enskilde, som skall bruka jorden, så föreligger större möjlighet att skydda jorden för de folkliga ändamålen i framtiden med dess ovissa skickelser, än om man kastar ut den i intresse- och konkurrenskamp på jordmarknaden, vilket inte är något system, utan bara ett äventyrsspel med jorden, som dock borde vara grundvalen för hem och samhälle.

Talmannen, som sitter där med sin auktoritet och därför får mera gehör för vad han föreslår än den, som likt mig bara är enskild medlem av kammaren, har nu också fått Vennerströms instämmande, ehuru med tvekan. Jag får verkligen säga, att man inte så lättvindigt bör avfärda sådana angelägenheter. De konstitutionella rättigheterna, som nu alltmer undergrävas av tidsandan och i parlamenten, dessa rättigheter, som jag var med om att skapa under liberalismens sista indiansommar i början av seklet, de rättigheterna äro verkligen också någonting, som utgör själva nerven och stommen i det parlamentariska systemet, och man får inte slumpa med dem på detta sätt.

Här kommer en motion, som säger — och naturligtvis med fog — att det inte ligger verklig kärlek bakom lagen hos dem, som skola handha densamma, en motion, som med påpekande av, att lagen på grund av vår bristande kärlek och statsmaktens bristande förstånd inte kan få någon tillämpning, säger: Låtom oss avskaffa lagen! — under det andra säga: Nej, låt oss inte slakta den genast, utan låt oss först se efter, om den inte kan repa sig genom att någon med omtanke och förståelse tar hand om den och botar de revor, som alla äro på det klara med att lagen lider av!

Denna situation är som sagt den naturliga konsekvensen av kompromissen, som egentligen bara innebar, att man slog ihjäl lagen, och som även socialdemokratiska regeringen ansåg sig nödsakad att gå med på. Bättre ett litet ben än ingenting alls tänkte man kanske. Där se ni nu följderna! Kan någon säga, att ett åborättsinstitut på tjugo år utan kreditgivning är en social institution?

Jag menar således, att det här gäller att se efter, om inte kon med omtanke kan få leva, som Akerman sade, innan man slaktar den, vilket senare är ett

*Om upphäavande av åborättslagen.
(Forts.)*

Om upphävande av åborättslagen.
(Forts.)

radikalare ingrepp mot kon än att försöka få den att behålla livet. Ur den synpunkten yrkar jag bifall till reservationen icke minst för att hävda de gamla parlamentariska rättigheterna.

Herr Linders: Det har under diskussionen framhållits som skäl för, att man nu skulle vidtaga den åtgärd, som av utskottet föreslagits, att man numera har 1929 års bestämmelser beträffande upplåtelse av egna hem på kronojord. Jag vill emellertid säga, även dessa äro ganska omständliga och fortfarande kräva utarbetande av alternativt förslag. Visserligen kan domänstyrelsen efter remiss i förväg besluta, på vilket sätt man skall uppgöra förslaget. Men man har ju när som helst risken att få ärendet tillbaka, därför att någon myndighet kan tycka, att något annat alternativ där bredvid bör utarbetas, och då står man där för att börja på nytt.

Nu vill jag emellertid till detta säga, att om 1929 års förslag bjöd på förenklingar i visst avseende, så bjöd det inte på förenklingar i annat avseende, ty proceduren med upplåtelse blev i många avseenden åtskilligt omständligare, än den hade varit förut, och så fick man dessutom återköpsrätten på halsen. Man måste även uppgöra förslag i fråga om värdering vid försäljning med återköpsrätt. Herrar Bernhard Johansson och Bissmark tyckas sätta synnerligen stort värde på denna återköpsrätt och göra gällande, att den skulle slå ut åborätten. I all synnerhet förvånar det mig, att en så klok och försiktig man som herr Bissmark vill påstå detta, ty man har ju ofantligt mycket mindre erfarenhet av återköpsrätten än av åborätten. Jag menar, att man inte med något verkligt fog kan påstå, att den ena löser ut den andra. Vad återköpsrätten beträffar, erinrar jag mig ett tillfälle under fjolåret, då uppskattningsnämnden hade uppgjort förslag till försäljning av en lägenhet, dels utan och dels med återköpsrätt. Mannen, som innehade lägenheten, tyckte, att priset i förra fallet var för högt. Nå, då visade jag honom priset vid försäljning med återköpsrätt, som låg 25 % under det förra. Men då måste givetvis ett jordområde vara mindre värdefullt, än en sådan återköpsrätt hänger vid det samma, och en sådan jordbit, sade han, att han ännu mindre ville ha. Sedan stannade han vid att behålla lägenheten under nyttjanderätt.

Det har upprepade gånger under debatten från utskottsmajoritetens sida sagts, att ingen vill ha jord med åborätt. Ja, jag åberopade ett exempel, då man ifrågasatte upplåtelse med åborätt från en kronoegendom i Malmöhus län. Där förelåg samtidigt förslag om försäljning av lägenheter och av dessa lägenheter, som utbjödos till försäljning, var det 4 lägenheter, som inte funno köpare. Dessa får man alltså lägga vid sidan av det exempel, som visade, att man inte fått någon spekulant på åborätten, ty på den egendomen hade man 4 lägenheter med jordägarätt, som man inte heller fick köpare till. Det är således mycket riktigt, som reservanterna anført, att jordbrukets tryckta konjunkturer i mycket hög grad minskat möjligheten till upplåtelse av nya obyggda lägenheter, oberoende av upplåtelseformen. Den erfarenheten gör man överallt.

Herr Anderson, Erik: Det har här vid ett par tillfällen under debatten fällt yttranden, att lagen om åborätt vore till för de små i samhället, vilka ägde litet eller intet av kontanta medel, och det har sagts, att det genom åborättslagen skulle beredas dem större möjlighet att skaffa sig egna hem. Jag är av motsatt åsikt och menar, att svårigheterna att skaffa sig eget hem för dem, som ingenting äger, äro minst lika stora, om han vill begagna sig av möjligheterna enligt åborättslagen, som de äro, om han vill skaffa sig ett eget hem med ägarätt. Det förhåller sig nämligen så, att det i närvarande stund icke är så synnerligen svårt att skaffa sig jord, ty på jord finns det god till-

gång; svårigheterna framträda först, då vederbörande skall börja bygga hus. Det är dessa som äro dyrbara, och det är på den punkten, som svårigheterna i största utsträckning möta, ty för den, som har en lägenhet med äganderätt finnes möjlighet att medelst inteckning bereda sig hjälp. Den person åter, som har en jordbit upplåten med åborätt, äger inte denna möjlighet att skaffa sig pengar genom att taga en inteckning.

Herr Klefbeck beskrev huru en person, som fått sig en lägenhet med åborätt, kunde sitta där lugnt och tryggt, och han yttrade också, att det fanns möjlighet för denne att låna pengar, om han behövde det. Nej, den möjligheten är mindre för den, som har en jordbit med åborätt. Jag tänker då inte så mycket på, att han lånar mot inteckning, utan att han får lån mot borgen. Det är nämligen så, att om en person, som äger sin lägenhet, skulle komma på obestånd, kan lägenheten säljas, och de, som gått i borgen för honom, ha därigenom utsikt att bliva gottgjorda, men den, som har en lägenhet med åborätt, har svårare att få borgen, ty borgensmännens utsikter att täcka sig för sin borgen, om denne man skulle komma i ekonomiska svårigheter, äro betydligt mindre. De veta nämligen, att hans lägenhet inte får säljas, och detta inser allmänheten såväl, som de personer, som försöka skaffa sig egna hem. Det är dessa omständigheter, som göra, att folk hellre vill ha jorden med äganderätt.

Jag är av samma åsikt som förut och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Linders: Det är ett misstag av herr Anderson i Hägelåkra att påstå, att den, som fått åborätt, skulle komma i sämre ställning än en äganderätts-havare. Det är nämligen så ordnat, att åborättshavarna kunna få egnahems-lån på samma villkor som de, som ha äganderätt, och ett sådant lån blir väl ändå grunden för deras ekonomiska ställning.

Sedan vill jag påpeka, vad jag förresten anförde redan i mitt första yttrande, att det i alla fall för närvarande finns en tendens — det var bara två exempel jag kunde åberopa, men de få ändå gälla — att personer med små jordbrukslägenheter söka sig över till åborätten. därför att de med den fördelaktiga hjälpen av egnahemslån därigenom kunna få en något större egendom, som möjliggör ett självständigt jordbruk.

Herr förste vice talmannen: Under överläggningen har herr Lindhagen yrkat bifall till den av herrar Åkerman med flera avgivna, vid utlåandet fogade reservationen. Då emellertid detta yrkande faller utanför motionens ram, finner jag mig förhindrad att framställa proposition på yrkandet i fråga.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag föreslår, att kammaren för sin del ville besluta, att proposition skall framställas på detta yrkande.

Herr förste vice talmannen tillsporde nu kammaren, huruvida densamma yrkade proposition på bifall till herr Lindhagens yrkande om godkännande av herr Åkermans m. fl. vid det nu ifrågavarande utlåandet avgivna reservation; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna denna proposition vara med övervägande nej besvarad.

Herr Lindhagen begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som icke yrkar proposition på bifall till herr Lindhagens yrkande om godkännande av herr Åkermans m. fl. reservation vid första lagutskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

*Om upp-
hävande av
åborättslagen.*

(Forts.)

*Om upp-
hävande av
öborättslagen.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, påyrkar kammaren sådan proposition.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedan överläggningen härefter förklarats slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att av de därunder gjorda yrkandena kvarstodo följande: 1:o) att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas; samt 2:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Akerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 164, med förslag till lag om behandling av alkoholister; och nr 167, angående förstärkning av det för budgetåret 1930/1931 under femte huvudtiteln anvisade anslaget till bekämpande av arbetslösheten.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion rörande understöd från allmänna arvsfonden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner rörande avstående till kommun av allmänna arvsfondens rätt till arv.

Ang.
avstående till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.

I likalydande motioner, nr 136 i första kammaren av herr *Bengtsson* m. fl. och nr 23 i andra kammaren av herr *Petersson* i Lerbäcksbym m. fl., hade hemställts, att till 5 kap. 3 § i lagen om arv, däri stadgades att arv, som tillfallit allmänna arvsfonden, kunde, där det med hänsyn till omständigheterna finge anses billigt, av Konungen med riksdagens samtycke helt eller delvis avstås till arvlåtarens skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära, måtte fogas orden »eller ock till kommun, där arvlåtaren vid sin död och under längre tid därför haft sitt hemvist».

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Christenson* med instämmande av greve *Spens* samt herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Nilsson* i Antnäs, *Hedlund* i Östersund, *Bergström* i Bäckland och *Jonsson* i Risinge på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen snarast möjligt angående sådant tillägg till stadgandet i 5 kap. 3 § i lagen om arv den 8 juni 1928, att arv, som tillfallit arvsfonden, kunde, där det med hänsyn till omständigheterna finge anses billigt, avstås jämväl till arvlåtarens hemortskommun.

Greve Spens: Herr förste vice talman, mina herrar! I det närmast föregående ärendet, där utskottets hemställan bifallits utan debatt, var det fråga om grunderna för den fördelning av till arvsfonden influtna medel, som Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande har att verkställa till ändamål, som främja barns och ungdoms vård och fostran. Det nu föreliggande ärendet avser bestämmelserna om de fall, då Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke kan avstå från arvsmedel, som eljest skulle stanna hos arvsfonden.

I sistnämnda och således nu förevarande hänseende stadgas i den nya arvs-lagen, att sådana arvsmedel må, där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, av Konungen med riksdagens samtycke helt eller delvis avstås »till arvlåtarens skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära». Med detta uttryck »till arvlåtarens skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära» bör väl enligt ordalydelsen avses endast fysisk person och icke även juridisk person såsom förening eller stiftelse. I motiven till arvs-lagen förekommer ej heller något, som tyder på, att annan än fysisk person avsetts.

Nu har emellertid på sista tiden av en del jurister uttalats den åsikten, att med ifrågavarande uttryck i lagen skulle avses även juridiska personer.

Utskottet har ej velat uttala någon bestämd mening i detta hänseende, men utskottet har yttrat, att om lagrummets tillämplighetsområde skulle omfatta kommuner, såsom motionärerna föreslagit, borde det med samma skäl även omfatta andra juridiska personer, såsom föreningar. Ja, detta skulle vi reservera oss även hava föreslagit, om vi fått majoritet i utskottet och fått begagna oss av utskottets initiativrätt, men då vi, som vid första omröstningen i utskottet fingo 8 röster mot 8, förlorade en röst i andra omröstningen, och således kommo i minoritet, kunde vi ej gå utöver motionens ram, ty om vi så gjort, hade talmannen vägrat proposition på vårt yrkande. Vi hava emellertid i vår reservation sagt, att om det skulle anses lämpligt att utsträcka lagens tillämplighetsområde till andra juridiska personer än kommuner, såsom stiftelser med flera, torde frågan härom kunna komma under övervägande vid den utredning, som vi anse böra ske genom Kungl. Maj:ts försorg. Det är delvis för att få

Ang.
avstående till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)

full klarhet om, huru lagen bör tolkas i förevarande hänseende, som jag reserverat mig och tillstyrkt en skrivelse i motionens syfte.

Utskottets majoritet tycks anse, att man skulle avvakta något framtida prejudikat i denna fråga. Men — oavsett att prejudikat ej kan uppväga tydlig lag — så synes det oss reservanter, att det är angeläget att snart få klarhet i detta avseende.

Det i motionen omnämnda fallet från en liten församling i Älvsborgs län synes oss tala ett kraftigt språk. Där hade en före detta handlande vid flera tillfällen uttalat sin avsikt att testamentera sin kvarlåtenskap till församlingen, men så blev han av sjukdom oförmögen att träffa testamentariska dispositioner. Det förefaller oss reservanter, att lagen för sådant fall kunde stadga, att Konung och riksdag skulle kunna avstå från arvsmedlen och låta arvlåtarens vilja gå i uppfyllelse. En socialdemokratisk ledamot i utskottet sade, att han ansåg detta vara ett rättfärdighetskrav.

Vi hava i reservationen och dess kläm uttryckligen sagt, att ett sådant avstående av arvsmedel borde ske endast då det med hänsyn till omständigheterna finge anses billigt, och detsamma hava även motionärerna yrkat i sin kläm.

Att den ifrågasatta lagändringen skulle kunna leda till missbruk, synes ej skäligen kunna befaras, då för stadgandets tillämpning fordras såväl Kungl. Maj:ts som riksdagens samtycke. Därvid kan ju ock i varje fall föreskrivas närmare villkor för arvsmedlens avstående. Konung och riksdag kunna ju bestämma, att medlen skola avsättas till en fond, o. s. v.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr Åkerman: Herr talman! Det var en gång en gammal spjuver till diplomat, som yttrade, att människorna fått orden för att dölja sina tankar. Den satsen är ju inte vidare sympatisk, men jag får verkligen erkänna, att denna gång har första lagutskottet tyckt, att den skulle vara lämplig att efterfölja. Och om herrarna läsa vårt uttalande, så se herrarna, att vi inte vilja inlåta oss på den lagtolkning, som den ärade reservant, vilken nyss hade ordet, å sin sida vågade sig på. Det är enligt min mening så mycket nödvändigare, att utskottet den här gången håller tand för tunga, som just nu en del rätt uppmärksammade fall föreligga, där tillämpning kan komma att ske av den nu förevarande paragrafen i arvslagen. Då nu motionens kläm är avfattad på sådant sätt, att utskottet hade möjlighet att skriva så som vi gjorde, så hoppas jag, att kammaren förstår de skäl, som föranlett utskottet att intaga den försiktiga hållning, utskottet intagit.

Nu har den föregående ärade talaren pläderat för att lagrummet för närvarande måste tolkas på det sätt, att det endast avser fysiska personer. Jag vill som sagt inte inlåta mig på frågan om det rätta eller orätta i denna tolkning. Men den ärade talaren har därav dragit den konsekvensen, att man bör försöka få till stånd en lagändring, åsyftande bland annat, att i de fall, då arvsfonden ärvt kvarlåtenskap, skulle Kungl. Maj:ts med riksdagens samtycke kunna låta arvet gå till arvlåtarens hemortskommun. Jag må säga, att detta förslag är mig fullkomligt ofattligt. Jag menar alltså, att jag inte i någon mån kan tro på styrkan hos den grund, som här åberopas, eller att den omständigheten, att en person någon tid bott i en viss kommun, skulle så starkt sammansvetsa honom med denna kommun, att han med jämnmod skulle finna sig i tanken, att efter hans död den lilla förmögenhet, han kunnat skrapa ihop, skulle försvinna i kommunens ginungagap. Det kan jag aldrig tänka mig. Jag vill inte tala om, att det finns en massa människor, som inte alls älska den kommun, där de bo, utan tycka, att de måste bo där på grund av vissa omständigheter — den ene har ett skäl, den andre ett an-

nat — men som inte alls ha sitt hjärta i kommunen. Varför man nödvändigtvis skulle förutsätta, att dessa — som motionären säger — skulle föredraga, att kommunen framför arvsfonden erhåller allt vad de äga, kan jag inte förstå.

Om motionären hade föreslagit, att Konung och riksdag skulle kunna lägga sådana synpunkter till grund för avgörandet, att de sade ungefär som så: vi veta, att den avlidne mycket intresserat sig för den eller den stiftelsen, som finnes inom hans hemortskommun, och därför må hans pengar gå till denna stiftelse! — eller om någon sådan stiftelse inte finnes inom kommunen, skulle pengarna kunna överlämnas till någon liknande stiftelse, belägen annorstädes, eftersom man hade sig bekant, att denne mans idéer kretsat kring den sortens välgörenhet — det kan jag finna förklarligt, och då må arvet kanske disponeras för sådant ändamål. Men att bara med återopande av domicilet stadga, att kommunen skulle ha någon som helst företrädesrätt till kvarlåtenskapen framför andra juridiska personer, det kan jag inte vara med om.

I motionen säges, att det finnes behjärtansvärda fall, då arvlåtaren låtit förstå, att hans önskan gått i en viss riktning. Men i de flesta dylika fall lär det finnas möjlighet att gå dessa önskningar till mötes, ty om han har gjort uttalanden, som kunna tolkas som testamentariska förordnanden, böra vederbörande bevaka dessa uttalanden såsom muntligt testamente, och enligt lagen finnes möjlighet för staten att för sådant fall underlåta att klandra testamentet. Och även vid utdelningar från fonden kan hänsyn tagas till sådana omständigheter som här framhållits. Följaktligen synes någon lagändring icke nödvändig under den förutsättning, varpå motionärerna byggt sitt förslag, eller att paragrafen endast skulle avse fysiska personer. Hur det verkligen hänger ihop med den saken, få vi emellertid så småningom se. För närvarande åtminstone tror jag, att det är ganska vanskligt för ett utskott att göra ett bindande uttalande i det svfte motionärerna avse, och ett sådant uttalande har jag för min del noga aktat mig för.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson: Herr vice talman, mina herrar! Få anordningar torde hava väckt så mycken inte bara uppmärksamhet utan jämväl betänksamhet på den svenska landsbygden, som händelsen var med den vid antagandet av nya arvslagen inrättade så kallade arvsfonden. Landsbygdens folk, särskilt jordbrukarklassen, har generation efter generation arbetat inte bara till efterkommandes ekonomiska välstånd inom egna led utan kanske lika mycket till nytta och gagn för landet i dess helhet. De med möda och ofta under avsevärda försakelser hopsparade slantarna utgöra i de flesta fall den enda belöningen för ett livslångt segslitet arbetet. Det torde vara uppenbart, att ägaren av ett sålunda hopsparat kapital inte gärna ser, att detta kapital efter hans död kommer i ovidkommandes händer eller på annat sätt tages i anspråk eller förbrukas för ändamål, som äro för vederbörande främmande. Hans tankar ligga väl då närmare den egna släkten eller, där inga närmare släktingar finnas, den omgivning, i vilken han har fostrats och uppväxt samt haft sin huvudsakliga utkomst.

Genom upprättande av testamente kan naturligtvis arvlätare, som inte efterlämnar närmare anförvanter än kusiner, allttjämt försäkra sig om att kvarlåtenskapen kommer önskat ändamål till godo. Erfarenheten har emellertid visat, att personer av olika anledning underlåta eller draga sig för att träffa testamentariska föreskrifter om sin kvarlåtenskap. Särskilt är detta förhållandet på landsbygden. I städerna torde saken ställa sig något annorlunda tack vare rikligare och bekvämare tillgång på skickliga juridiska rådgivare samt med hänsyn till stadsbefolkningens större vakenhet och intresse för eko-

*Ang.
avstående till
kommun av
allmänna
arvsfonden
rätt till arv.
(Forts.)*

*Ang.
avseende till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)*

nomiska frågor. Därest en arvlåtare ej vill, att hans kvarlåtenskap skall tillfalla fonden, kan detta i stort sett endast ske genom testamentariskt förbehåll. Med andra ord: arvsfonden är för sin tillvaro helt och hållet beroende av arvlåtarens underlåtenhet att upprätta testamente. Då man vet, vilka ofta obetydliga tillfälligheter, som hindrat vederbörande att i tid förordna om sin kvarlåtenskap, måste man väl erkänna obilligheten uti, att arvsfondens förfogande över kvarlåtenskap skall göras beroende av rena tillfälligheter eller ofta rena formaliteter, som äro för vederbörande i det stora hela främmande.

Jag vill på intet sätt bestrida arvsfondens goda och behjärtansvärda syfte, men det kan inträffa fall, visserligen i juridiskt avseende fullt korrekt behandlade, där hänsynen för arvlåtarens i livet uttalade önskemål om förfogande över kvarlåtenskap blivit åsidosatta.

Närmast med anledning av ett i min hembygd inträffat fall, nämligen det i motionen omnämnda i Ålekulla kommun, samt då liknande fall, ehuru de inte nått offentligheten, säkerligen inträffat eller komma att inträffa i andra kommuner inom landet torde rena billighetsskäl tala för det i motionen föreslagna tillägget av huvudsaklig innebörd, att arv, som tillfallit arvsfonden, må av Konungen med riksdagens samtycke helt eller delvis avstås till kommun, där arvlåtaren vid sin död bodde eller längre tid därförut haft sitt hemvist.

För att närmare belysa förhållandena skall jag som hastigast redogöra för det nyss omnämnda Ålekullafallet. Arvlåtaren har hela sitt liv varit boende inom kommunen. Nödig vård och uppfostran bekostades av kommunen. I unga år började han därefter en enkel lanthandel av primitivaste slag i hemkommunen och lyckades efter år av yttersta sparsamhet, försakelser och uthärdanden på denna ringa lanthandel, vars enda varor utgjordes av kaffe, socker och andra nödvändiga hushållsvaror, att skrapa ihop en efter förhållandena relativt stor förmögenhet. Detta kapital hade helt och hållet kommit från kommunens invånare som handlat i affären. Några närmare anförvanter till arvlåtaren än kusiner funnos icke. Vid flera tillfällen hade han yppat sin avsikt att testamentera kvarlåtenskapen till församlingen, en avsikt, som med tämligen stor säkerhet också kommit att förverkligas, om icke sjukdom och därav föranledd omyndighetsförklaring omintetgjort hans avsikt att upprätta testamente.

Härtill kan tilläggas, att arvlåtarens hemortskommun, Ålekulla, är liten, avsidens belägen och skattetyngd. Invånarantalet, som ständigt varit i sjunkande, utgjorde den 1 januari 1930 579 personer. Någon industri eller överhuvud taget något större skatteobjekt finnes icke. Utdebiteringen för innevarande år är fastställd till kronor 12:90 men har under de senaste åren i medeltal legat över 15 kronor. Kommunen har ytterligare betungats med kostnader för under det senaste året uppförda skolhusbyggnader. Inom den närmaste tiden skall ny lärarbostad uppföras. Kommunens ålderdomshem har ombyggt och moderniserats, med mera, vilket allt medfört för kommunens ekonomiska förhållanden avsevärda utgifter. Inom kommunen finnas sålunda fullt med arbetsuppgifter, alla socialt sett synnerligen betydelsefulla, vilka av brist på medel antingen inte kunna eller också endast med stora ekonomiska uppoffringar kunna tillgodoses.

Detta konkreta fall anser jag just vara ett sådant, där det med hänsyn till omständigheterna får anses rätt och billigt, att arv, som tillfallit arvsfonden, helt eller delvis avstås. För befolkningen i en sådan kommun med dess ekonomiskt tryckta förhållanden torde det framstå obilligt, att en under mycken möda och stora försakelser sammanbragt förmögenhet drages ifrån den kommun, där den blivit sammanbragt för att överföras till en central institution — låt vara med ett än så behjärtansvärt syfte — men med för såväl arvlåtaren som största delen av kommuninvånarna främmande ändamål.

Att den föreslagna lagändringen skulle komma att medföra missbruk, torde icke behöva befaras, då för stadgandets tillämpning skulle erfordras såväl Konungens som riksdagens samtycke. I motionen har endast ifrågasatts lagändring i sådan utsträckning, att hemortskommun skulle kunna komma i åtnjutande av arvlåtarens kvarlåtenskap eller del därav, detta av den anledningen, att hemortskommunen i de flesta fall har den största intressegemenskapen med sådan arvlåtare som det här är fråga om. Därest utskottsreservationen skulle vinna bifall, torde det emellertid bliva tillfälle att vid den i reservationen föreslagna utredningen tagas under överbägande, huruvida ifrågavarande lagrumms tillämplighetsområde bör utvidgas att omfatta inte endast kommuner utan även andra juridiska personer, såsom stiftelser, med mera.

Så mycket större skäl finnas till den av reservanterna föreslagna utredningen, som tolkningen av lagen enligt utskottets mening tyckes var synnerligen oklar, och det ej på något sätt är meningen att ändra lagens grunder utan endast att utvidga gränsen inom en redan given ram.

Till sist, herr vice talman, vill jag vädja till denna kammares ärade ledamöter att genom bifall till reservationen räcka en hjälpande hand till en av våra fattigaste och ringaste landskommuner.

Häri instämde herr *Johansson, Johan*, och herr *Larsson, Johan August*.

Herr Lindhagen: Här ha vi återigen ett exempel på, hur det går, när man genom lag eller omtanke skapat något, som staten skall äga, liksom i det föregående fallet, då det gällde statens jordegendomar, som man vill komma åt och där man sitter här och beslutar, som man gjort i årtionden, att de skola gå till enskilda.

Nu har här bildats en arvsfond för barns och för ungdoms uppfostran, och genast kommer man från olika håll och vill nafsas åt sig fonden i strid mot lagens avsikter.

Det har konstruerats ett laglöst testamente för att man skall kunna komma åt de pengar, som skulle tillfalla arvsfonden, bara därför att det gällde en betydande summa. Den nya lagen hade berövat de släktingar som funnos, två fattiga fruntimmer i Jönköping, deras arvsrätt, och enligt lagen om arvsfonden skulle de närmast komma i fråga för att få något uppehälle ur arvet. Men, en sådan hänsyn var också åsidosatt i testamentet.

Nu komma kommunerna och skola lägga sig till med alltsammans. På vilka skäl och grunder? Jag förstår mycket väl landsbygdskommunernas trångmål och hur landsbygdskulturen allt mer undanskjutes av stadskulturen, och jag skall be den siste talaren läsa min motion nummer 207, där åtskilliga reflexioner insmugglats rörande just den saken i ett förslag om folkomröstning. Men att ge kommunerna inteckning i arvsfonden strider ju mot lagens uttryckliga bokstav eller kommer lätt att göra det, ty det står ju, att understöd må inte lämnas för åtgärder, vilkas bekostande åligger stat eller kommun. Om kommunerna skulle bli ett slags företrädesrättshavare, låt vara efter skäligt beprövande av Kungl. Maj:t, så får man ingen garanti för, att medlen inte användas till sådana ändamål, som eljest skulle bekostas av kommunen.

Man kan ju invända, att det var ett behjärtansvärt fall, som den siste talaren anförde, där det gäller en person, som skapat sig en förmögenhet inom en viss kommun och vill, att kommunen skall ha den, fast han underlåtit att göra testamente. Men inte skall hela denna rikslagstiftning göras om för den sakens skull! Det kan ju inte bli någon hållning på arvsfonden och intet värn om dess ändamål, om det tillåtes, att man från alla håll nafsas åt sig arvsfondens tillgångar i strid mot den arvsrätt, som skulle fastslås, och de behjärtansvärda ändamål, som arvsfonden skulle tillgodose.

Ang.
avstående till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)

Ang.
avseende till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)

I det fall, som den siste talaren anförde, kan ju i alla fall utdelning komma denna kommun tillgodo, i den mån arvsfonden njuter avkastningen i ett sådant arvsfall. Det står ju, att Kungl. Maj:t skall använda den till barns och ungdoms uppfostran i hela riket, dock endast i sådana fall, som inte skola bekostas av kommun enligt lag. Kungl. Maj:t har också i den första utdelningen, som skedde för en kort tid sedan, givit dusörer hit och dit till olika landsändar, till samarittföreningar och enskilda sammanslutningar, som verka för att hjälpa barn och ungdom, som inte få något understöd av kommunen. Kommunen ifråga kan ju gå in till Kungl. Maj:t och säga: Här är det ett behjärtansvärt fall, vi äro en mycket fattig kommun, här finns ungdom och barn, som behöva uppfostran, och denne man har levat i kommunen hela sitt liv och helst önskat, att pengarna skulle gå dit, fast det inte blivit av. Var nu snäll och ge någon sammanslutning i kommunen, som vi ha bildat eller skola bilda, ett anslag motsvarande hela avkastningen eller en del av avkastningen, såvitt på detta arv belöper. En sådan bön tror jag Kungl. Maj:t skulle lyssna till. Åtminstone om jag vore Kungl. Maj:t, skulle jag fästa avseende vid densamma, och längre kan man ju inte komma än att lita till sitt eget omdöme. Detta skulle vara ett lojalt framträdande, men att nu båda upp alla kommuner i riket, särskilt landskommunerna, för att slita arvsfonden i bitar, det kan väl inte vara ett statsintresse.

Nu beklagar jag, att författningen är otydlig, som författningar så ofta äro, men jag skall inte förlora mig i några spekulationer om fysiska personer och juridiska personer, det vill säga personer med själ och personer utan själ, och vilka av dem, som äro laga pretendenter. Jag har nog en inre åsikt om den saken, men jag vill inte uttala den, ty det finns ingen anledning till det nu.

Men ifall lagen är otydlig, så må en särskild proposition föreläggas riksdagen för att antagas antingen i förklaringsform eller i form av en lag med tydlig lydelse, och den episod, som föreligger, ger Kungl. Maj:t en tillräcklig anledning att framlägga en sådan.

Men i detta fall skall jag för min del be att få slå vakt om arvsfonden och dess medel och på samma gång uttala, att alla behjärtansvärda intressen även från förenämnda kommun kunna tillgodoses på ett lojalt och för arvsfondens upprätthållande tillfredsställande sätt. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Herr talman! Denna motion verkar vid första påseendet synnerligen sympatisk, och jag var själv i det allra längsta inne på dess linjer: jag ville i början helt och hållet och sedan i någon mån gå med på motionärens yrkande. Men ju mer vi i utskottet kommo in i ärendet, desto mer drevs jag över på motsatta sidan, och jag skall nu försöka ge några skäl för denna min ståndpunkt.

Till en början vill jag framhålla, att det är fara värt, att vi inte behandla detta ärende med, om jag så får säga, kallt huvud, ty vi ha med eller mot vår vilja rönt en ganska stark inverkan av de färglagda framställningar, som från pressens sida mött oss. Herrarna veta, att så fort det gäller penningar, som en arvlätare lämnat efter sig och som genom testamente komma en arvtagare till godo, så omförmäles detta så gott som undantagslöst i pressen på det sättet, att det »återigen är ett arv, som arvsfonden gått miste om». Man vill liksom skapa en viss ovilja mot hela arvsfonden genom att på detta sätt oupphörligt framställa förhållandet. Man vill göra arvsfonden till en griphummer, som sträcker ut sina klor över hela landet för att roffa åt sig arv och hopa dem här uppe i Stockholm. Sådana där skäl, som äro grundade på uppjagade och omotiverade känslor, tycker jag, att vi kunna alldeles bortse ifrån.

Sedan kommer ett annat skäl, som har gjort starkare intryck på mig, och

det var fallet med den lilla fattiga församlingen Ålekulla i Älvsborgs län. Jag skall inte referera det, det har herr Bengtsson utförligt gjort, och det stod förresten i motionen. Men jag vill bara i förbigående påpeka, att precis samma för Ålekulla olyckliga förhållande skulle ha uppstått enligt de gamla arvs-lagarna. Hela skillnaden hade blivit, att det där arvet, som i båda fallen skulle gått Ålekulla förbi, inte hade tillfallit arvsfonden, utan någon mycket avlägsen släkting, någon syssling eller någon i ännu avlägsnare led. Att Ålekulla kommun gått miste om pengarna hänger sålunda inte samman med arvsfonden, utan så hade förhållandet varit även efter den gamla lagen. Detta kan således inte vara något skäl mot arvsfonden och dess berättigade intressen.

Om jag så skall komma till det, som direkt leder till ett avstyrkande av motionen, så vill jag först i största korthet påpeka de formella skälen. Om det är så, att den gällande lagens medgivande av undantag, avstående av arv från arvsfonden alltså, gäller fysiska personer, som motionärerna anta, då åsyftar ju den föreslagna utvidgningen av lagen endast kommuner, men däremot inte föreningar och stiftelser, vilket ju kunde vara betydligt mera behjärtansvärt. Är det åter så, att den i lagens 5 § omtalade »annan person» icke endast avser fysisk person utan även kan beteckna juridisk person, då vill motionen klippa av från lagens tillämpning alla andra juridiska personer, de som inte äro kommuner. Redan på denna formella grund synes det mig, att man inte på några villkor kan gå med på motionen.

Kommer jag så till de reella grunderna, så är det riktigt och sant, som greve Spens nyss framhöll, att dessa egentligen höra till det nyss behandlade ärendet, första lagutskottets utlåtande nr 10. Men dessa saker hänga så nära samman, att jag i förbigående skall peka på dem, i all synnerhet som herr Bengtsson i sitt anförande framhöll såsom en styrka i förslaget, att det nu inte var fråga om att ändra lagens grunder. Det är behjärtansvärt och tacknämligt, att så inte är förhållandet, ty dessa grunder äro, menar jag, av mycket stor betydelse. Enligt desamma skall arvsfonden användas till främjande av barns och ungdoms vård och uppfostran, ett ändamål således, som är i allra högsta grad behjärtansvärt. Vidare få dessa medel inte användas till åtgärder, vilkas bekostande åligger stat och kommun. Jag vill påpeka, att den person, som föredrog ärendet i utskottet, vitsordade från sin erfarenhet om testamenten och deras innehåll, varmed han haft mycket att syssla, att i en mycket stor procent av alla uppgjorda testamenten återkomme den bestämmelsen från testator, att hans medel inte få användas till ändamål, som det åligger stat eller kommun att fullgöra.

Sedan skulle jag kanske säga ett litet ord till i fråga om den tanke, som ligger till grund för vad motionen innehåller angående församlingen Ålekulla. Det vore enligt motionen behjärtansvärt, att denna lilla skattetyngda kommun komme i åtnjutande av de pengar, som hopsamlats inom kommunen. Vad skulle nu detta ha för verkan? Jo, att under ett eller kanske två år denna kommun fick nedsättning i sin uttaxering. Sedan voro pengarna borta och Ålekulla i precis samma läge som förut. Men jag vågar påstå, att den sparare har aldrig existerat, som underkastade sig uppoffringar för att hans kommun därigenom för en kortare tid skulle få några öres mindre årlig uttaxering. Vad skulle för övrigt en sådan bestämmelse, som att det från en kommun utgående arvet — om jag får kalla det så — borde återvända till arvlåtarens kommun, ha för verkan? Jag skall bara ta ett enda exempel. Vi veta, att det för närvarande pågår rättsliga förhandlingar angående det s. k. Svedbomska arvet. Antag att detta, som väl är på några hundra tusen kronor, av arvsfonden skulle avstås till den kommun, inom vilken det förvärvats, så bleve detta en present till Stockholm. Detta borde ju jag såsom stockholmare inte vara så led-

Ang.
avstående till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)

*Ang.
önskvärd till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)*

sen för, men ingen enda i denna kammare skulle väl tänka sig detta som en önskvärd ändring i de nu bestående förhållandena.

Sedan skall jag bara anföra ett enda litet sakförhållande till. Från fonden har gjorts en enda utdelning och den var på, som jag vill minnas, 70,000 kronor. Vi ha gjort en undersökning i utskottet, vart dessa pengar ha gått, och det befanns då, att de rakt inte stannat i Stockholm, som man ibland vill inbilla sig, när man inte tar reda på förhållandena. Den del av de utdelade medlen, som stannat i Stockholm, var synnerligen liten i jämförelse med allt som gått ut över så gott som hela landet.

Då således denna fond till sitt syfte är i allra högsta grad behjärtansvärd, och då den utdelning ur densamma, som äger rum, tjänar att tillgodose behjärtansvärda ändamål över hela landet, så kan jag inte finna de reella skälen heller vara starka nog för lagens upphävande, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larson, Edward: Ja, herr talman, jag är delvis förekommen av den föregående talaren, men jag vill lämna ett litet bidrag för att skingra den vanföreställningen, att de medel, som gå till arvsfonden, gå till staten eller till Stockholms stad. Så är inte förhållandet. Jag skall ta ett exempel från min egen hembygd. Där ha vi under ett par, tre års tid arbetat på att få till stånd ett spädbarnshem, och vi ha gjort ansökning om att få bidrag ur arvsfonden. Vi behövde 14,000 kronor, och det gjorde vi ansökan om, men det fanns inte så mycket medel i arvsfonden, då bidragen skulle utdelas, utan vi fingo åtnöjas med 6,000 kronor. Det förefaller mig, då man nu går in för att leda fondens medel till andra ändamål, som om man borde invänta den tid, då fonden vore så pass stor, att den kunde tillåta detta, utöver vad den ursprungligen var avsedd för, nämligen barnens vård och uppfostran. För min del skall jag visst inte motsätta mig, att då fonden blir tillräckligt stor eller det blir medel tillgängliga utöver dem, som behövas för att fylla de behov, för vilka den är avsedd, en utvidgning av fondens verksamhet företages, men så länge fonden är så pass liten, som den i verkligheten är, tycker jag, att man bör låta den fungera några år och växa till, så att man får några medel disponibla.

Vad beträffar fallet Älekulla, som man så mycket talar om, har jag inte kunnat undgå den reflexionen, att även om vi haft ett sådant tillägg till lagen, som nu är föreslaget, är det fara värt, att Älekulla i alla fall inte fått något, ty jag vet inte, om det åberopade uttalandet skulle kunna tolkas så, att det bleve bindande för arvsfonden att avstå medel. I vilket fall som helst skola vi göra klart för oss, att arvsfondens medel delas ut över hela landet och inte alls, som man vill göra gällande, bara går till staten och Stockholms stad.

Jag ber med dessa korta ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Spens: Utskottets ärade ordförande sade, att man inte borde låta medel från arvsfonden komma i kommunernas ginungagap, som han uttryckte sig. Här är inte fråga om att låta kommunerna fritt husera med dessa medel, såsom det av flera talare trots, så att de till exempel skulle kunna användas att betala kommunalskatterna med. Det är ju alldeles givet, att då det stadgas i arvslagen, att dessa medel inte få användas till ändamål, som kommunen har skyldighet att bekosta, så komma Kungl. Maj:t och riksdagen, om de avstå arvsfondmedel till en kommun, att uttryckligen förklara, att de inte få användas till andra ändamål än sådana, som medges enligt lagen.

Herr ordföranden i utskottet sade vidare, att han inte kunde vara med om, att bara kommunerna skulle få rätt att erhålla sådana medel, som avstås av Kungl. Maj:t och riksdagen, utan att samma rätt skulle tillerkännas även före-

ningar. Jag yttrade ju emellertid i mitt första anförande, att det är alldeles givet, att föreningar och stiftelser böra stå i samma kategori, men att vi reservanter inte kunde föreslå detta, ty vi hade inte rätt att gå över motionens ram; då hade det vägrats oss proposition.

Vidare sade utskottsordföranden, att om en arvlätare yttrat, att han ville, att hans kvarlåtenskap skulle gå till kommunen, så kunde detta yttrande bevakas som muntligt testamente. Men det är inte sagt, att sådana muntliga yttranden kunna ha en sådan beviskraft, att ett muntligt testamente verkligen skulle kunna komma till stånd.

Det måste, såsom jag framhöll i mitt första yttrande, föreligga starka bilighetsskäl, som tala för, att kommunerna skulle kunna erhålla sådana här medel. Detta skulle ju bara förekomma, då man anser sig böra tillgodose arvlätarens uttryckta vilja, och Kungl. Maj:t och riksdagen äga ju, såsom det förut framhållits, att föreskriva de villkor, under vilka dessa medel skulle avstås.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Löfgren: Herr vice talman! Jag föranledes närmast att begära ordet av ett yttrande av greve Spens. Han sade, att reservanterna, om de kunnat, skulle velat föreslå, att utdelningen från arvsfonden finge ske även till juridiska personer. Men i själva verket ha ni, mina herrar reservanter, genom att inom ramen av motionen endast yttra eder om och begära sådant tillägg till stadgandet i arvslagen, att det blir möjligt att avstå medel jämväl till arvlätarens hemortskommun, gjort en inskränkning i det syfte, ni egentligen ville vinna, som är något helt annat än motionärens ursprungliga yrkande. Han vill verkligen bara, att hemortskommunen skall få rätt till medlen, men herrar reservanter vilja i sin motivering, att även vissa juridiska personer skola kunna få denna förmån. Om nu detta redan med gällande avfattning av arvslagen skulle vara möjligt, göra ni det fullkomligt omöjligt genom att inskränka edert yrkande till att bara gälla arvlätarens hemortskommun.

Då jag nu har ordet, ber jag att få sälla mig till dem, som uttryckt en bestämd gensaga mot — inte så mycket själva den lagtolkning, reservanterna kommit med —, men det förhållandet, att de begära av kammaren att tolka lagens ord i en viss given riktning. Om båda kamrarna antog reservationen, skulle följden bli, att vi från riksdagens sida finge ett uttalande, som i ett speciellt litet ärende, som detta relativt sett är, komme att binda riksdagen, Kungl. Maj:t och andra myndigheter vid den framtida tillämpningen av lagen. Däremot anser jag det vara riktigt, då utskottet säger, att utskottet inte vill ge sig in på lagtolkningsfrågan, och jag kan så mycket hellre ansluta mig till utskottets yttrande i ärendet som jag för min del tror, att även juridiska personer inbegripas under lagens uttryck.

Emellertid är det ytterligare en sak, som jag vill fästa uppmärksamheten på, när det gäller en mer eller mindre restriktiv läsning av lagens ord, och det är den omständigheten, att det ju är regering och riksdag tillsammans, som i varje specialfall skola besluta om användningen av dessa medel; kan det då vara lämpligt att i den ordning, som nu avses, extra ordinem taga och binda regering och riksdag för framtida fall till en viss tolkning av lagen? Nog får man väl vara rätt så säker på sig för att man skall på ett restriktivt sätt läsa en lag, som skall tillämpas i varje särskilt fall av regering och riksdag gemensamt, då ingenting hindrar dem att göra en *lex in casu*, utan att därmed någons rätt trödes för nära. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Greve Spens: Endast ett par ord i anledning av den siste ärade talarens yttrande. Herr Löfgren anmärkte mot reservanterna, att de hade föreslagit en

Första kammarens protokoll 1931. Nr 17.

*Ang.
avstående till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)*

Ang.
avstående till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)

skrivelse om förslag till att arvsmedlen skulle anslås endast till arvlåtarens hemortskommun, men som jag nyss nämnde, kunde vi ej gå längre än till hemortskommunen, därför att motionärerna endast ha talat om hemortskommunen. De säga alldeles tydligt i sin kläm, att det skulle fogas ett tillägg till 5 kap. 3 § bestående av orden: »eller ock till kommun, där arvlåtaren vid sin död och under längre tid där förut haft sitt hemvist». Sålunda avsågo de endast hemortskommunen, och då kunde ej heller vi gå längre, därför att eljest hade det vägrats proposition på vår reservation.

Sedan sade herr Löfgren vidare, att reservanterna hade, om deras förslag antoges av riksdagen, bundit tolkningen av lagen en tid framåt. Men i reservationen begäres ju en utredning, och vi giva ju där också en förklaring till att vi ha fått göra vissa restriktioner uti reservationens kläm. Det är ju även alldeles givet, att vid utredningen hänsyn måste tagas även till reservanternas motivering. Jag kan därför ej förstå, att herr Löfgrens påstående, att reservationen, om den antoges, skulle komma att hindra lagtolkningen, var riktigt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Sandler: Jag skall tillåta mig, ehuru i hög grad lekman på det område det här gäller — varför jag ej alls vill ingå på lagtolkningsfrågan — att framställa en synpunkt, som jag tror ej varit berörd i det föregående. Om kammaren skulle fatta beslut i överensstämmelse med reservationen så skulle man komma att göra någonting annat och ganska mycket mera än vad motionärerna avsett. Jag vill påpeka, att om man skriver så, som det står i denna kläm, så skulle ett avstående av arvsfondens medel kunna ske till förmån för två kategorier utom arvlåtarens skyldemän, nämligen å ena sidan annan, som stått arvlåtaren nära, och å andra sidan hemortskommunen. Jag vill erinra om, att i Ålekullafallet, som här framdragits såsom exempel på billighetsgrunder, var förhållandet det, att arvlåtaren stod uti ett så nära förhållande till sin kommun, och att man visste, att han hade uttryckligen avsett att testamentera till kommunen. Med den formulering, som herrar reservanter ha givit åt sitt yrkande, blir det ej fråga om något så nära förhållande mellan arvlåtaren och kommunen, utan det blir helt enkelt det, att man säger, att dels kan man avstå till sådan, som stått arvlåtaren nära, och dels kan det avstås till hemortskommunen. Det är sålunda ett utvidgande, som går vida utöver vad som torde hava varit avsett med motionärernas framställning. Nu förstår jag ju mycket väl, att herrar reservanter anse sig hava varit i ett tvångsläge i detta liksom i andra hänseenden, såsom det ju också har framhållits av reservanternas talesmän upprepade gånger i debatten. Jag kan ju väl förstå, att reservanterna inse, att det kan bli icke önskvärda konsekvenser, om man på detta sätt får en lag, som är formulerad just som de ha formulerat densamma. Men, mina ärade herrar kammarledamöter, det bästa sättet att undvika dessa icke önskvärda konsekvenser är väl just att ej biträda reservanternas förslag, utan att gå på utskottets linje, lämna tolkningsfrågan öppen för tillfället och avvakta ett konkret fall, som jag för min del är beredd att pröva, och sedermera taga under övervägande huruvida en ändring av lagbestämmelserna är erforderlig. Jag ansluter mig alltså helt till utskottets uppfattning och yrkar bifall till dess hemställan.

Herr Bissmark: Herr talman! Liksom den föregående talaren ansluter jag mig till utskottets uppfattning i denna sak, och jag vill framhålla, att det har en viss betydelse, att man icke utsträcker möjligheterna för Kungl. Maj:t och riksdagen att avstå dessa arv, som tillfalla arvsfonden, enär det torde komma att förekomma kanska ofta, att personer fullt medvetet underlåta att lämna dispositioner om sin kvarlåtenskap, därför att de veta, att den i så fall går

till barns och ungdoms uppfostran. Därför får man vara mycket försiktig att göra någon utsträckning här, som bringar oreda på detta område.

Nu kan man ju säga, att man genom det förslag, som reservanterna framlagt, i viss mån skulle göra dels en inskränkning och dels en utsträckning. En inskränkning så till vida, att man klart uttalar, att medlen ej få gå till juridiska personer i allmänhet, och en utsträckning så till vida, att man vill att pengarna skola kunna gå till den kommun, där vederbörande arvlätare varit bosatt. Jag tror, i likhet med den föregående ärade talaren, att det är klokest att avvakta ett speciellt fall, som förelägges riksdagen, där alltså frågan kan sättas på sin spets. Jag tror sålunda ej, att man bör föregripa detta, men jag vill redan på förhand säga som min uppfattning, att man får vara mycket försiktig, när det gäller att tolka dessa stadganden så, att de kunna gälla för juridiska personer. Redan uttrycket, att det skall vara »närstående», tyder ju på, att det skall vara ett personligt förhållande. Man har ju litet svårt att tänka sig, att en person kan ha en juridisk person till »närstående». Jag vill medgiva, att det kan förekomma i vissa fall, t. ex. om en förmögen dam länge har intresserat sig för ett barnhem, som hon helt eller delvis uppehållit med egna medel, särskilt om hon kanske har sagt: »efter min död skall jag nog se till, att ni kan få samma understöd som hittills» eller något liknande. Där kan man ju möjligen säga, att detta barnhem, denna stiftelse stått henne nära. Men om man sträcker sig så långt, att man säger, att en kommun — och varför då ej även staten — stått den döde nära, ja, då finnes det ju knappast några gränser. Jag ansluter mig till utskottets förslag.

*Ang.
avstående till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)*

Greve Spens: Herr Sandler sade — och även den siste ärade talaren antydde det samma — att enligt hans åsikt skulle det ej behöva finnas ett nära samband mellan kommunen och arvlätaren, om reservationen godkännes av kammaren. Det står emellertid i reservationen såsom villkor för att arvsmedel skola kunna tillfalla kommunen, att det skall finnas billighetsskäl, och dessa billighetsskäl bestå givetvis just däri, att arvlätaren stått kommunen nära på grund av antingen lång vistelse inom densamma eller den verksamhet han där utövat. Men det är ej ens tillräckligt med detta, för att kommunen skall kunna få del av arvsmedlen. Därför skall det dessutom i regel fordras, att arvlätaren har uttryckt vilja om att arvsmedlen skola tillfalla kommunen. Jag tror sålunda ej, att herr Sinders uppfattning i detta avseende är bärande.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Johansson, Johan: Herr talman! När frågan första gången behandlades här i riksdagen, så gjorde från olika håll den uppfattningen sig gällande, att bestämmelserna för arvsfonden voro alldeles för snäva och begränsade. Jag tror, att redan det fall, som här påpekats, nog ger riksdagen anledning att se till, att sådana bestämmelser fastställas för medel, som tillfalla arvsfonden. att nödig anpassning i tillämpningen kan äga rum. Här har klart och tydligt framgått beträffande den i fallet Ålekulla ifrågavarande personen, att han icke alls önskade, att hans kvarlåtenskap skulle gå till arvsfonden. Hans sympatier lägo tvärtom åt kommunen, och jag skulle vilja fråga: kan det ej vara skäl ändå att något litet rubba på de där betänkligheterna emot en utredning? Reservanterna ha ju endast begärt skrivelse om utredning. Det blir ju sedan utredningsresultatet, som man får taga ställning till.

Jag tror, att i det här särskilda fallet det finnes mycket starka skäl att respektera den dödes vilja. Kommunen har stått honom nära, och ett sådant förhållande förefanns mellan arvlätaren och kommunen att jag tycker, att det skulle vara mycket egendomligt, om riksdagen skulle förbise detta helt och hållet.

Ang.
avstående till
kommun av
allmänna
arvsfondens
rätt till arv.
(Forts.)

Så säger man: frågan är för tidigt väckt. Här föreligger dock redan nu ett visst fall, som man kan hänvisa på, och där det finnes billighetsskäl, som tala för, att en uppmjukning bör äga rum. Varför ej redan nu gå in för detta? Man kan väl rätta till en bestämmelse, som behöver uppmjukas.

Vidare är man, i synnerhet herr Klefbeck, orolig över, att om nu denna lilla fattiga Ålekulla kommun skulle få medel från den arvlätare, som har levat hela sitt liv i kommunen, så skulle kommunen slösa bort dessa. Ja, men det är ju förutsatt i reservationen, att det är Konung och riksdag, som skola bestämma över just det ändamål, som dessa medel få användas till inom kommunen. En dylik fara föreligger enligt mitt förmenande således icke. De där farhågorna, som herr Lindhagen också hade, föreligga absolut icke, då det är Konung och riksdag, som ha rätt att bestämma; och därför tar jag för alldeles givet, att i detta fall komma inga bestämmelser att utfärdas i sådan form, att kommunen utan vidare på ett eller två år slösar bort dessa medel, utan det blir, förmodar jag, en fond av den art och beskaffenhet, att den kommer till gagn och nytta för kommunen även i framtiden.

Herr talman, på grund därav tror jag, att de motskäl och betänkligheter, som föreligga här, får man icke taga alltför stark hänsyn till. Tvärtom: skälighet och billighet kräva bifall till reservationen. Jag ber alltså att få yrka bifall till denna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt, samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Greve *Spens* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar,

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om beredande åt omnibustrafiken av visst straffrättsligt skydd mot uppsåtlig skadegörelse m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande rörande vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1930 fattade beslut, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 januari 1931 till riksdagen avlämnad proposition, nr 32, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande angående de i nämnda protokoll omförmälda, av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1930 vid dess fjortonde sammanträde fattade besluten.

De ifrågavarande besluten utgjordes av dels förslag till två konventioner, nämligen angående tvångs- eller obligatoriskt arbete samt angående reglering av arbetstiden för affärs- och kontorsanställda, dels ock fem rekommendationer, nämligen angående indirekt arbetstvång, angående reglering av tvångs- eller obligatoriskt arbete, angående reglering av arbetstiden i hotell, restauranger och liknande företag, angående reglering av arbetstiden vid teatrar och andra förlusteställen samt angående reglering av arbetstiden i företag för behandling eller vård av sjuka, svaga, nödlidande eller sinnessjuka.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av propositionen väckta likalydande motioner, nämligen nr 193 i första kammaren av herr *Lindström* och nr 330 i andra kammaren av herr *Vougt*.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda punkter, betecknade med I a), I b) och II.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I a).

Beträffande förslaget till konvention angående tvångs- eller obligatoriskt arbete hade föredragande departementschefen bland annat uttalat, att han ansåge, att ifrågavarande konvention borde av Sverige ratificeras, men att sådan åtgärd icke lämpligen borde nu vidtagas utan att man torde böra avvakta, att någon eller några av de större kolonialländer, för vilka konventionen framför allt vore av praktisk betydelse, tagit ståndpunkt till densamma.

I de i anledning av propositionen väckta motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen för sin del funne förevarande konventionsförslag böra ratificeras.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen, med anledning av förevarande proposition samt motionerna I: 193 och II: 330, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del funne förslaget till konvention angående tvångs- eller obligatoriskt arbete böra ratificeras.

Reservation hade anmälts av herr *von Sydow*, som av angivna orsaker ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att göra det uttalande, att konventionsförslaget icke borde föranleda någon åtgärd från svensk sida.

Herr *von Sydow*: Herr talman, mina herrar! Som herrarna behagade finna av utskottets betänkande, så har jag antecknat mig som reservant vid denna punkt. Det har icke skett därför, att jag i sak har något det allra minsta emot förslaget till konvention. Tvärtom. Konventionen rör inte sådant tvångsarbete, som i civiliserade länder stundom ådömes förbrytare och lösdrivare, utan det är uteslutande fråga om förhållandena i kolonier och protektorat, där understundom den infödda befolkningen sättes till tvångsarbete mot sin vilja. Det är ju klart, att sådant ej bör ske, men nu är förhållandet det, vilket social-

*Konventions-
förslag ang.
tvångsarbete.*

*Konventions-
förslag ang.
tvångsarbete.*

(Forts.)

ministern påpekat, att denna konvention saknar all betydelse för Sverige, eftersom vi varken hava kolonier eller protektorat, och då är det ju fråga om, huruvida vi ändå skola fatta beslut i ärendet. För min del har jag alltid varit av den meningen och flera gånger framhållit den inom den socialpolitiska delegationen, att ifall fråga väckes om antagande av en konvention och denna konvention inte har betydelse för åtskilliga stater, som äro representerade i Genève, så böra dessa stater av internationell grannlagenhet avhålla sig från att blanda sig i saken. Och denna mening har jag fortfarande. Om det t. ex. förekommer förslag till en konvention, som avser sjöfarten till havs och medför stränga bestämmelser för densamma, så synes det mig vara orätt, att en sådan konvention skall vinna bifall med röster t. ex. från Schweiz eller Luxemburg. Men liknande fall ha förekommit, och jag tycker ej, att de borde förekomma. Detta är min personliga ställning till denna fråga. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr Westman: Den ståndpunkt, som den ärade talaren har framfört, måste betecknas som en personlig särståndpunkt för honom. Den ståndpunkten har icke intagits av någon stat inom det internationella samarbetet. Det förhåller sig för övrigt på det sättet i detta fall, att man ej kan jämställa Sveriges ratifikation av denna konvention med t. ex. Schweiz' ratifikation av en konvention, som rör sjöfarten. Här är det ju fråga om att antaga en konvention, som fastslår en stor rättsgrundsats, frihetens grundsats, och om Sverige skulle underlåta att ratificera, skulle det kunna föranleda missförstånd i främmande länder, som ej äro så väl underrättade om våra förhållanden. Man skulle kunna tro, att det verkligen vore så i vårt land, att vi hade någon form av tvångsarbete, som hindrade oss att giva vår anslutning till de principer, som äro uttalade i den föreliggande konventionen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den av herr von Sydow därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Konventions-
förslag ang.
arbetstiden för
affärs- och
kontors-
anställda.*

Punkten I b).

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot vederbörande departementschefers uttalanden i det propositionen bilagda statsrådsprotokollet beträffande

- 1) rekommendationen angående indirekt arbetstvång,
- 2) rekommendationen angående reglering av tvångs- eller obligatoriskt arbete,
- 3) förslaget till konvention angående reglering av arbetstiden för affärs- och kontorsanställda,
- 4) rekommendationen angående reglering av arbetstiden i hotell, restauranger och liknande företag,
- 5) rekommendationen angående reglering av arbetstiden vid teatrar och andra förlustelseställen samt
- 6) rekommendationen angående reglering av arbetstiden i företag för behandling eller vård av sjuka, svaga, nödlidande eller sinnessjuka.

I fråga om förslaget till konvention angående reglering av arbetstiden för affärs- och kontorsanställda hade föredragande departementschefen förklarat

sig anse, att en ratifikation av konventionen för Sveriges del icke gärna för närvarande borde äga rum.

I motionerna I: 193 av herr *Lindström* och II: 330 av herr *Vougt* hade med anledning av departementschefens uttalande hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen för sin del funne ifrågavarande konventionsförslag böra ratificeras.

*Konventions-
förslag ang.
arbetstiden för
affärs- och
kontors-
anställda.
(Forts.)*

Beträffande utskottets hemställan under I b) 3) hade reservation avgivits av herrar *Linder*, *Sigfrid Hansson*, *Hagman*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Hedvall*, vilka ansett, att utskottet bort med anledning av förevarande proposition och motionerna nr 193 i första kammaren och nr 330 i andra kammaren hemställa, att riksdagen måtte för sin del uttala, att Kungl. Maj:t snarast borde vidtaga åtgärder i syfte att bringa den svenska lagstiftningen i sådan överensstämmelse med förslaget till konvention angående reglering av arbetstiden för affärs- och kontorsanställda, att denna konvention kunde ratificeras av Sverige.

Herr **Hansson, Sigfrid**: Föreliggande handlingar i detta ärende giva vid handen, att behovet av en laglig reglering av de affärs- och kontorsanställdas arbetstid gör sig starkt gällande både i vårt land och andra länder. Det av internationella arbetskonferensen upprättade förslaget till konvention i syfte att få till stånd en internationell reglering på detta område har naturligtvis för-anletts av detta behov. Vårt land har också genom sina delegerade i Genève medverkat till konventionsförslagets upprättande, varvid den moraliska förpliktelse, som vårt land iklätt sig i sin egenskap av medlem av internationella arbetsorganisationen, givetvis ytterligare markerats. Med hänsyn därtill borde också ett större intresse läggas i dagen för konventionens ratificerande än det som kommit till uttryck i den föreliggande propositionen. Det är visserligen sant, att socialministern ställt sig välvillig till reformsträvandena på detta område, men hans uttalanden förefalla så svävande med avseende på vårt lands ståndpunktstagande till konventionen, att det finns all anledning för riksdagen att uttala, att ratifikation snarast möjligt bör åstadkommas. En sådan åtgärd förutsätter likväl vissa åtgärder i syfte att bringa den svenska lagstiftningen i överensstämmelse med konventionsförslaget, och jag och mina partikamrater ha därför i vår reservation mot utskottets hemställan under den nu föredragna punkten föreslagit ett sådant uttalande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Westman**: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, har utskottet helt kort föreslagit, att kammaren skulle ansluta sig till de uttalanden, som socialministern har gjort i denna fråga.

Frågan gäller att införa en arbetstidsreglering för de affärs- och kontorsanställda. Det är således meningen att här upptaga ett problem, som ligger utanför det område, för vilket vi förut ha reglerat arbetstiden. Det är ej bara ett nytt, utan även ett mycket vanskligt område, till vilket man här vill utsträcka arbetstidsregleringen. Jag vill ej säga, att de betänkligheter man kan hysa böra vara avgörande. Det är mycket möjligt, att förhållandena skola kunna anses vara av den art i vissa fall på denna del av arbetsmarknaden, att en undersökning av saken och en lagstiftning kunde vara befogad. Jag vill sålunda ej alls ställa mig på den ståndpunkt, att statsmakterna ej borde intressera sig för detta ämne, men jag vill framhålla, att om vi skola göra en utredning, som skall läggas till grund för lagstiftning, så bör den vara förutsättningslös. Vi böra gå ut från våra egna förhållanden och från

*Konventions-
förslag ang.
arbetstiden för
affärs- och
kontors-
anställda.
(Forts.)*

den synpunkten avväga, vilka lagstiftningsåtgärder som för vårt land kunna anses nödvändiga eller lämpliga.

Men reservanternas ställa sig på en annan ståndpunkt. De föreslå, att man nu på förhand skall bestämma, att den lagstiftning, som vi skola kunna få i vårt land, skall vara sådan, att den överensstämmer med de internationella riktlinjer, som äro uppdragna av arbetskonferensen. Nu förhåller det sig så, som alla veta, att vi i vårt land inte ens i fråga om åttatimmarslagen för industriarbetarna ha kunnat utforma vår lag så, att den till alla delar överensstämmer med det internationella programmet. Förhållandena på detta område ha hos oss varit så säregna, att vi ha måst avvika. Det är mycket sannolikt, att vi skulle göra samma erfarenheter, om vi började lagstifta på det nya området: för de butiks- och kontorsanställda. Därför menar jag, att det dock är att brådstörta, om man nu skulle fastslå på förhand, att våra åtgärder på det föreslagna nya lagstiftningsområdet skola få den form, som angivits i den konvention, som arbetskonferensen har föreslagit.

Herr talman, under sådana omständigheter tror jag, att kammaren gör klokt, om den intager den välvilligt avvaktande hållning, som socialministern har intagit, och jag ber att i anslutning härtill få hemställa, att kammaren måtte godkänna utskottets förslag till uttalande.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Jag skulle måhända inte ha behövt taga till orda i denna fråga, då andra lagutskottet tillstyrkt en hemställan, som överensstämmer med de riktlinjer, som uppdragits i den kungl. propositionen, och då icke heller reservanternas i utskottet eller ens någon av dem givit det minsta understöd åt den motion, som i detta ärende är väckt och som varit föremål för behandling i samband med denna fråga inom andra lagutskottet. Då jag därtill nu har förnummit, att motionären icke är närvarande i kammaren i dag, så skall jag icke upptaga kammarens tid med att gå in på det resonemang, som han fört i sin motion. Men jag har ändock icke ansett mig kunna uraktlåta att göra ett mycket kort påpekande i detta avseende till kammarens protokoll. Det förhåller sig nämligen så, att i den motion, som i detta ärende är avgiven, har motionären på upprepade ställen framhållit, att den ståndpunkt, som den svenska regeringen intagit till konventionsförslaget vid dess behandling i Genève och sedermera i propositionen till riksdagen, icke skulle vara lojal emot arbetskonferensen och emot arbetsorganisationen samt de strävanden, som denna avser att befrämja. Emot dessa uttalanden, vilka som sagt återkomma på flera ställen i motionen, har jag icke kunnat uraktlåta att inlägga en mycket bestämd gensaga.

Det förhåller sig nämligen i detta avseende så, att den svenska regeringen vid behandlingen av detta ärende i Genève genom sina representanter bidrog till att utforma den konvention, som förelades arbetskonferensen, att därvid emellertid de svenska representanterna i enlighet med erhållna instruktioner i flera avseenden påyrkade ändringar av de förslag, som förelades, och att det uttryckligen förklarades, att då regeringens representanter biträdde förslaget till konventionen, de därmed ingalunda ville uttala, att den svenska regeringen kunde vara med om att ratificera konventionen i det skick, som den fick, men att man av lojalitet mot och intresse för de internationella strävandena på detta område ville i sin mån medverka till att en konvention kom till stånd.

Så skedde också, och därefter har jag i den proposition, som nu föreligger till behandling, uttalat, att förhållandena för närvarande äro sådana, att en ratifikation i vårt land icke kan komma till stånd, därför att konventionen icke överensstämmer med den lagstiftning, som vi ännu ha gällande på detta område, men att däremot vårt biträdande av konventionen i Genève är ett ytterligare skäl för oss att påskynda de utredningar, som i olika avseenden böra äga rum

och som måste föregå ett ställningstagande ifrån statsmakternas sida till konventionsförslaget. Att sålunda internationellt medverka till konventionens antagande på arbetskonferensen, att därefter i vårt eget land påskynda de åtgärder, som skola kunna möjliggöra ett ställningstagande fortast möjligt från vår sida till dessa frågor, är vad som åtgjorts och ställts i utsikt från den svenska regeringens sida, och jag kan icke se annat än att detta måste vara det mest rimliga och fullt lojala sätt att handla gentemot dessa strävanden. På denna grund har jag velat till protokollet uttala en gensaga mot att påståenden framkommit, att regeringen i detta avseende skulle ha förfarit illojalt.

*Konventionsförslag ang. arbetstiden för affärs- och kontorsanställda.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den av herr Linder m. fl. beträffande utskottets hemställan under I b) 3) avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under rikstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Under punkten 10 av sjätte huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen dels till byggande av landsvägar och vanliga bygdevägar för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 5,000,000 kronor, dels ock godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 3 januari 1931 förordade grunderna för bidrag till kostnad för lösen av mark m. m. vid vägföretag.

Ang. grunderna för statsbidrag till marklösen vid vägföretag.

I förevarande sammanhang hade inom andra kammaren väckts följande motioner, nämligen,

nr 130, av herr *M. Västberg* m. fl., vilka hemställt, att till byggande av landsvägar och vanliga bygdevägar måtte för budgetåret 1931/1932 anvisas ett reservationsanslag av 5,800,000 kronor;

nr 139, av herr *O. E. Sandberg*, som hemställt, att riksdagen, med godkännande i övrigt av vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande grunderna för bidrag till kostnad för lösen av mark m. m. vid vägföretag, måtte beträffande bidrag till marklösen vid nybyggnad av väg besluta, att sådant bidrag i regel skulle utgå för lösen av åker, trädgård, tomtmark eller annan därmed jämförlig värdefull mark;

nr 148, av herr *E. Lindmark*, som hemställt, att riksdagen måtte besluta, att bidrag till marklösen av anslaget för byggande av landsvägar och vanliga

Ang.
grunderna för
statsbidrag till
marklösen vid
vägföretag.
(Forts.)

bygdevägar och anslaget för byggande av enkla bygdevägar skulle utgå efter samma grunder och omfattning som i statsverkspropositionen, sjätte huvudtiteln, punkt 9, föreslagits skola gälla vid förbättring eller omläggning av redan befintlig väg; samt

nr 221, av herrar *O. W. Lövgren* och *E. Hage*, som hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsam utredning och revision av grunder och bestämmelser för brobyggen inom landets olika vägdistrikt samt att samtidigt frågan om nya brobyggens finansiering måtte tagas under övervägande.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I) att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och den av herr Västberg m. fl. i ämnet väckta motionen II:130 till byggande av landsvägar och vanliga bygdevägar för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 5,250,000 kronor;

b) med avslag å herrar Sandbergs och Lindmarks berörda motioner (II: 139 och 148) allenast i så måtto bifalla Kungl. Maj:ts förslag beträffande grunderna för bidrag till kostnad för lösen av mark m. m. vid vägföretag, att den ändring i nu gällande grunder vidtoges, att bland ägoslag, som i förekommande fall kunde betinga bidrag till marklösen, uteslötes äng och upptoges tomtmark;

II) att den av herrar Lövgren och Hage väckta motionen II:221 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herrar *Kvarnzelius*, *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Svensson* i Kompersmåla, *Clemedtson*, *Nilsson* i Bonarp, *Bengtsson* i Norup, *Holmgren*, *Sandwall* och *Svensson* i Grönvik, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte

a) — — — —;

b) med avslag å herrar Sandbergs och Lindmarks berörda motioner (II: 139 och 148), godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 3 januari 1931 förordade grunderna för bidrag till kostnad för lösen av mark m. m. vid vägföretag, dock att i fråga om nyanläggningar ingen annan ändring i nu gällande grunder vidtoges än att bland ägoslag, som i förekommande fall kunde betinga bidrag till marklösen, uteslötes äng och upptoges tomtmark;

II) — — — —.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte åtskilliga andra av utskottets ledamöter låtit anteckna en reservation, i vilken vi yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del på det sätt, som framgår av vägsakkunnigas yttrande i denna fråga. Jag anhåller nu att få säga några ord till förmån för denna reservation.

Jag ber då till en början att få säga, att det här ju endast är fråga om marklösen för genfartsvägar. Det är på den linjen, som vägsakkunniga i detta fall ha gått, och dessa genfartsvägar ha ju i de flesta fall betydelse i främsta rummet för automobiltrafiken, under det att deras betydelse för ortsbefolkningen är ganska liten. Det är också därför, som vägsakkunniga redan nu ansett sig kunna taga ställning till denna fråga och gått in för att det är billigt och riktigt, att väghållningsdistrikten, när de åtaga sig att lägga om en sådan väg, då också få ett bidrag för markinlösen efter samma grunder som i övrigt

gälla i fråga om vägar. Detta är enligt min uppfattning ett så rättvist krav, att man svärigen kan motsätta sig detsamma.

Utskottet har främst sagt, att denna fråga är av den natur, att den bör prövas av de vägsakkunniga, men de vägsakkunniga ha ju redan tagit ställning till ärendet. Följaktligen finns det nu ingen anledning att gå emot Kungl. Maj:ts förslag i denna del på denna grund. De omläggningar, som här äro ifrågasatta, ha, som jag förut nämnde, föga eller ingen betydelse för ortsbefolkningen, men det kan många gånger vara förenat med stora kostnader för denna, då en omläggning av en sådan väg äger rum. Det kan gälla tomtmark, det kan gälla annan mark, och i båda fallen är det förenat med kostnad. Och dessa kostnader äro av precis samma natur som de övriga, när det gäller vägar. Då gäller det i främsta rummet att taga hänsyn till de synpunkter, som varit vägledande för bestämmandet av det statsbidrag, som skall utgå vid anläggning av vägar.

För min del har jag som sagt funnit den ståndpunkt, som de vägsakkunniga i detta fall intagit, vara fullt riktig och rättvis, och därför har jag inte kunnat här gå med på ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Jag förmodar, att det blir en ganska lång debatt i denna fråga, och för tillfället har jag sålunda ingen anledning att för min personliga del bidraga till ett förlängande av diskussionen. Det kan ju hända, att jag sedermera under diskussionens gång får anledning återkomma. För tillfället ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid ärendet i denna punkt fogade reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman! Som vanligt skall inte heller jag bli långrandig. Utskottets majoritet har inte kunnat vara med om att redan nu, ett par år efter det att beslut fattats i marklösenfrågan, gå längre än vad man gick vid det tillfället, nämligen 1928. Förhållandet är ju det, att mellan år 1914 och 1928 har ingen marklösen utgått av statsmedel. Den, som väckte motionen 1914 om fri mark, var ingen mindre än domänintendenten E. Lindblad, som då satt i kammaren. Han hemställde, »att riksdagen måtte besluta, att för åtnjutande av statsbidrag med två tredjedelar av anläggningskostnaden för nya eller omlagda allmänna vägar må uppställas villkoret, att för väganläggningen erforderlig mark kostnadsfritt tillhandahållas av landsting, kommuner eller enskilda». Utskottet fann det av motionären framställda förslaget synnerligen beaktansvärt och beslöt i enlighet härmed utan någon reservation, och kamrarna biföllo likaledes detta förslag. Från och med 1914 till och med 1928 nödgades således vederbörande, där vägomläggningar ägde rum, att lämna fri mark för dessa vägomläggningar. Under den tiden, 1914—1928, ha väl också de allra flesta vägomläggningarna ägt rum, åtminstone i de södra delarna av vårt land. När man således under denna tid, då vägomläggningarna kanske ha varit talrikare än de bli för framtiden, inte har känt det så synnerligen betungande, att icke marklösenbidrag erhöles, så förefaller det, som om det numera inte skulle vara någon anledning att gå utöver vad 1928 års riksdag beslöt. 1928 års riksdag beslöt ju nämligen att åstadkomma någon ändring i denna marklösenfråga. Enligt den författning med anledning av riksdagens beslut 1928, som utfärdades den 16 maj 1930, har riksdagens beslut fått följande lydelse:

»Kostnad för lösen av mark eller byggnad må ej inräknas i det belopp varå statsbidrag beräknas, dock att ifråga om landsvägar och vanliga bygdevägar, då så av allmänna samfärdselhänsyn befinnes särskilt önskligt, statsbidrag må, efter Kungl. Maj:ts prövning, utgå jämväl till lösen av mark, vars förvärvande skulle ställa sig i särskilt hög grad betungande, såsom åker, äng eller trädgård, så ock till lösen av byggnad, som befinnes hinderlig för vägs

*Ang.
grunderna för
statsbidrag till
marklösen vid
vägföretag.
(Forts.)*

Ang. breddning eller omläggning eller vars undanskaffande kan vara angeläget för tillgodoseende av trafiksäkerheten.»

Det förefaller, som om man därvidlag hade kommit så långt, att de väsentliga olägenheter, som må ha legat däri att inga marklösenbidrag alls utgått, undanröjts. Att ett par år efter utvidga detta marklösenbidrag till att omfatta även omläggningar av vägar på sätt nu föreslagits i den kungl. propositionen, som ju inte heller av reservanterna kunnat helt följas, har utskottet funnit inte vara nödigt, och i alla händelser ha vi inte funnit det vara lämpligt, innan någon närmare utredning ägt rum om de kostnader, som därav kunna komma att påvåla staten. Utskottet yttrar härom:

»Någon utredning om den ökade belastning av väganslagen, som härav kan föranledas, föreligger ej. Uppenbart är dock, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra en kännbar ytterligare beskärning av den redan nu knappa tillgången på anslagsmedel för vägarbeten.»

Det är väl alldeles uppenbart, att därest riksdagen nu går in för reservanternas yrkande, så medför detta kostnader, om vilka man inte har någon som helst aning, och som säkerligen skulle bli vida mindre, därest man lät vägstyrelserna själva försöka ordna den saken. Om vägstyrelserna, som känna förhållandena, känna markägarna, där vägomläggningarna skola ske, hos dessa hemställa om jord för ändring av vägen, så kommer det aldrig att bli så dyrt, som om jordägaren vet, att det är staten, som skall betala. Vet han detta, så kommer han inte att lämna någon jord för billigt pris, än mindre gratis, utan han kommer att anse, att staten gärna kan betala, och han kommer att begära så mycket som möjligt.

Detta har varit den väsentliga anledningen till att utskottet inte velat gå med på Kungl. Maj:ts förslag och ej heller kunnat ansluta sig till reservanternas yrkande. Nu ha visserligen de vägsakkunniga från 1929 ansett, att så långt som reservanterna gått kan man gå. De ha, synes det, redan sin uppfattning i denna fråga klar. Huruvida denna fråga kan komma att inverka på hela deras utredning i övrigt, har jag mig inte bekant, men nog tycker jag, att det förefaller litet egendomligt, att man så där plockar ut den ena delen efter den andra av vad de sakkunniga ha att utreda. Det kan ju dock hända, att när de kommit djupare in i prövningen av de olika frågor, som sammanhånga med vägväsendet, att detta förhandsuttalande kan komma att menligt inverka på slutresultatet.

Det väsentliga skälet för utskottets ställningstagande är som sagt det, att ingen utredning föreligger om kostnaderna och att dessa utan tvivel bli högre, om man lägger dem på staten än om vägstyrelserna själva få omhänderha dessa marklösenfrågor. Vägstyrelserna känna vederbörande jordägare, och jordägaren känner dem, och det är uppenbart, att han tar hänsyn till dem, som tillhöra samma vägdistrikt, i högre grad än vad han kommer att göra, om det gäller staten.

Det är på dessa grunder, som utskottsmajoriteten har funnit, att man åtminstone ännu någon tid får stanna vid vad som genomfördes 1928 och låta utredningen pågå samt se, vad marklösenfrågan kan komma att kosta och vilken inverkan ökade anslag för detta ändamål kan komma att få på nyanläggandet av vägar, innan man går till nya utvidgningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Widell: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att få till protokollet antecknat, att jag i statsutskottet ställt mig på samma standpunkt som reservanterna, ehuru på grund av något missförstånd mitt namn inte blivit upptaget bland dessa. Jag anhåller nu att få instämma i det yrkande, som herr Kvarnzelius framställt om bifall till reservationen.

Herr **Rosén**: Herr talman! Onekligen föreligger det en viss konsekvens i statsmakternas handlande, när det gäller att tillhandahålla mark åt järnvägar och vägar. Så länge järnvägar byggdes huvudsakligen i södra och mellersta Sverige, bekostade staten all marklösen, men när järnvägsbyggandet höll på att taga slut här nere och man kom upp emot övre Norrland, beslöto statsmakterna, att bygden själv skulle bekosta all marklösen. Så skedde också. Landstingen ha under alla dessa år fått betala mycket betydande summor för marklösen. Norrlänningarna ha sålunda först varit med om att betala marklösen i Skåne, i Stockholmstrakten och litet varstans, men de ha själva fått helt betala den marklösen, som kom i fråga i övre Norrland.

Ang.
grunderna för
statsbidrag till
marklösen vid
väg företag.
(Forts.)

När det gällt vägarna, har det varit ungefär likadant. Så länge vägar byggdes huvudsakligen i andra landsdelar, betalade staten två tredjedelar av kostnaden för marken, men när vägarna började bli färdiga neråt dessa trakter och det huvudsakligen återstod att bygga vägar i Norrland, så beslöt man, såsom herr Lindblad redogjorde för, 1914, att intressenterna själva skulle betala all markkostnad. Sålunda ha norrlänningarna även i detta fall först fått vara med om att betala marklösen i andra landsdelar, och sedan få de själva betala sina egna kostnader för all mark!

Nu är det här inte fråga om annat än att en motionär i andra kammaren ansett, att statsmakterna borde medgiva åtminstone så pass mycket, att staten bidrog med två tredjedelar av kostnaden till inlösen av trädgård, åker och tomtmark samt annan därmed jämförlig värdefull mark, sålunda inte skog och sådant, som vederbörande fortfarande skulle få betala själva. Men detta har inte utskottet velat vara med om. Jag har i utskottet talat för och yrkat bifall till herr Sandbergs motion, men genom ett missöde — jag kan ju gärna säga genom förbiseende eller glömska från min sida — blev jag inte antecknad som reservant. Jag har ju inga utsikter att vinna gehör — det förstår jag mycket väl — för ett förslag om bifall till ett så pass rättvist yrkande som det, som är framställt motionsvis av herr Sandberg och som jag har anslutit mig till, utan jag får väl nöja mig med litet mindre, d. v. s. mindre än vad Kungl. Maj:t föreslagit, och sålunda ställa mig på reservanternas sida. Jag hemställer alltså om bifall till reservationen.

Herr **Andersson, Karl Emil**: Herr talman! Jag ber först att få anmäla, att jag kommer att intaga samma ståndpunkt som herr Kvarnzelius och ansluta mig till hans reservation. Det var emellertid ett yttrande av herr Lindblad, som uppkallade mig att säga några ord. Herr Lindblad anförde, att år 1914 bortogs statsbidraget till marklösen, och det är ju riktigt, men herr Lindblad glömde omtala, vad som inträffat sedan 1914. Hur har vårt vägväsende utvecklats sedan dess? Automobiltrafiken har ju utvecklats i allra högsta grad, och detta har gjort, att kostnaden för vägunderhållet har betydligt ökat. Våra vägkassor, åtminstone de flesta, ha ju ganska stora ekonomiska uppostringar, och vägs-katten är på många håll mycket betungande. Vad är då naturligare än att man försöker få bidrag även till lösen av mark? Dessa vägomläggningar äro ju i motsats till nybyggnaderna ganska kostsamma, och det är mången gång fråga om mark, som är mera värdefull än den, som användes för nybyggnader, vilka sistnämnda kanske gå fram genom skogsmarker och ödebygder. Jag anser det därför vara fullt riktigt att gå in för detta anslag, vilket ligger inom ramen för vad Kungl. Maj:t begärt, och ge vederbörande vägdistrikt det bidrag, som de så väl behöva.

Herr Lindblad berörde även en annan sak, nämligen att det skulle bli så dyrt, om statsbidrag skulle utanordnas till marklösen. Det har emellertid anförts av departementschefen, att om det skulle inträffa, att man begär orimliga priser för lösen av mark, ligger ju avgörandet hos Konungens befallnings-

Ang.
grunderna för
statsbidrag till
marklösen vid
vägföretag.

(Forts.)

havande i sista hand därvidlag. Jag anser detta innebära en god garanti för att ingen uppskörtning kommer till stånd i sådana fall.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sederholm: I den argumentering, som utskottet använder och som här muntligen framförts av herr Lindblad, hävdas, att det skulle medföra oberäkneliga kostnader med avseende på vägbyggnaderna, om marklösen, utan en föregående utredning och innan man fått en överblick av detta förhållande, infördes på det sätt, Kungl. Maj:t här har föreslagit. Ja, det är ju egentligen så med alla byggnadskostnader, att man inte kan överblicka dessa, förrän detaljerade kostnadsförslag föreligga. En utredning, som skulle klargöra, vilken ökning i byggnadskostnaderna som skulle bli en följd av denna nu föreslagna bestämmelse, synes mig emellertid vara omöjlig att verkställa. Verkställes den i dag för de företag, som äro planerade, så är den inte hållbar mer än just för dessa företag, den har inte giltighet för kommande företag. Jag menar, att vi måste, om vi överhuvud taget av rättfärdighetsskäl vilja gå in för en reform sådan som den nu föreslagna, göra det med känsla av att denna kostnad liksom arbetskostnaderna är en andel av själva vägkostnaden, och från den synpunkten är det rättvist och riktigt, att den sammanräknas med vägkostnaden och får täckas med statsbidrag i samma mån som övriga kostnader för väganläggningar.

Här har nu riksdagen gått in för att den rättvisa, den normala procenten för statens bidrag till vägkostnaderna böra vara 75. Är det då rimligt och riktigt, att man skall frångå denna princip så till vida, att om vägen går fram över dyrbar mark, över tomtmark eller över annan dyrbar mark, så skall vägdistriktet bära en procentuellt högre kostnad av väganläggningen, under det att om den går över billig mark, vägdistriktet får bära en betydligt mindre procent av kostnaden? Det kan ju inte anföras någon rationell grund för ett sådant beräkningssätt. De nuvarande förhållandena medföra även en hel del praktiska olägenheter, som i och med att marklösen infördes skulle kunna undvikas. Det är ju så med vägar, som byggas med automobilskattemedel, att där ha väghållningsskyldiga själva initiativet till planläggningen av vägen. De undersöka och de komma sedermera in med förslag till länsstyrelsen i sammanhang med att de begära bidrag av automobilskattemedel. Då veta de, som förhållandena nu äro, att de få bära en betydligt större del av de sammanlagda kostnaderna, om de gå över dyrbar mark mot om de gå över billig mark. Det gör att vid själva projekterandet av vägen resultatet i många fall blir, att en sträckning väljes, som i sig själv icke är den bästa, men som ställer sig billigare för distriktet, på grund av att den går fram över billigare mark. Länsstyrelsen har icke befogenhet att därvidlag föreskriva en förändring med avseende på vägens sträckning. Den kan avvisa ett förslag, som är alltför oriktigt, men den kan icke föreskriva en ändring, utan därvidlag har vägdistriktet initiativ och bestämmanderätt, huruvida vägföretaget kommer till stånd i den sträckning, som föreslagits, med rätt för distriktet att avvisa varje annan sträckning. Detta medför ofta nog, att väganläggningen på grund av för vägens ändamål ovidkommande hänsyn får en olämpligare sträckning än den borde ha från trafikanternas synpunkt. Det händer också, att en väganläggning, som från trafikanternas synpunkt är önskvärd, hålles tillbaka av vägdistriktet på grund av de stora kostnader, som skulle drabba distriktet, därför att det har att bära hela kostnaden för marklösen, som i vissa fall kan ställa sig ganska stor.

Nu säges det här, att om vi bibehålla det nuvarande systemet, skulle allt intresse bortfalla från vägdistriktens sida att söka påverka markägarna att lämna mark så billigt som möjligt. Jag kan icke dela denna uppfattning. I

varje fall kommer ju markersättningen att till en fjärdedel bestridas av vägkassan, och jag är övertygad, att redan denna andel av kostnaden är tillräcklig för att hos vägdistriktet bevara intresset för att åstadkomma en billig marklösen. Det är givet, att detta intresse ej kan vara lika starkt, om det gäller en fjärdedel som om det gäller fyra fjärdedelar, men min övertygelse är, att det är tillräckligt starkt för att uppehålla intresset att söka åstadkomma en billigare marklösen, i den mån så kan ske genom personliga underhandlingar mellan vägstyrelse och markägare. Det kan väl icke heller anses riktigt, att om en markägare gör uppoffringar, han skall pressas av vägstyrelsen att lämna marken till ett oskäligt lågt pris. Vi få komma ihåg, att denna ersättning, som är ifrågasatt för marklösen, avser egentligen mark, som tages i anspråk för vidgning, omläggning och rätning av landsväg. Dessa vägarbeten äro ju avsedda att underlätta trafiken, kanske mest den genomgående trafiken. Det medför i regel huvudsakligen olägenheter för markägaren. Han har ju redan förut väg, och den rätning och breddning, som ifrågasättes, är icke avsedd att medföra och medför icke heller något gagn för honom och hans trafikbehov utan för helt andra trafikanter. Under sådana förhållanden måste det väl anses vara tämligen oskäligt att ifrågasätta, att för dessa ändamål en markägare skall ikläda sig speciella uppoffringar utöver den vägs-katt, han har att bära. Annorlunda ställer sig förhållandet, då det är fråga om att tillskapa en ny trafikled genom bygder och trakter, där sådan trafikled förut icke finnes, där det är fråga om nyanläggning av väg. Men för detta fall föreslår ju också Kungl. Maj:t i detta sammanhang, att marken som regel skall lämnas fritt. Jag menar, att just genom denna åtskillnad mellan vägmarks avstående för omläggning och för nyanläggning har en i möjligaste mån rättvis princip blivit införd för denna reglering. Men det finns ju fall, där även vid nyanläggning kostnaden för marklösen bör bäras av det allmänna till tre fjärdedelar, och då har ju Kungl. Maj:t efter det föreliggande förslaget rätt att lämna ett sådant medgivande. Jag menar med andra ord, för att sammanfatta saken, att det förslag, som här föreligger, och som herr Kvarnzelius framfört i sin reservation, innebär ett i möjligaste mån rättvist avvägande av kostnaderna för vägförbättringar. Det medför, låt vara, en höjning av kostnaderna för vägbyggnaderna, varigenom de befintliga medlen i någon mån icke räcka till lika mycket som förut. Men det medför även en rättvisare fördelning av dessa medel vägdistriktet emellan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Tjällgren*.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Då kommunikationsministern fortfarande är sysselsatt i andra kammaren med behandlingen av huvudtiteln, ber jag i hans ställe få säga några ord.

På den nu föredragna punkten möter man ju dels den omständigheten att anslaget blivit höjt med 250,000 kronor utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna, dels också att förslaget i fråga om marklösen blivit av utskottets majoritet avstyrkt.

Vad då först det beträffar att utskottet på denna punkt jämväl i år höjt det föreslagna anslaget, så är det ju endast ett återupprepande av vad som skett under en följd av år. Det torde väl knappast vara något anslag, som i kamrarna blivit behandlat med så starka sympatier som det nu föreliggande anslaget. I regel har riksdagen gått på högre belopp än de av regeringarna föreslagna, men därmed har också följt, att detta anslag stigit på ett ovanligt sätt under den sista tiden.

Ang.
grunderna för
statsbidrag till
marklösen vid
vägföretag.
(Forts.)

Ang.
grunderna för
statsbidrag till
marklösen vid
vägföretag.
(Forts.)

Om jag belyser detta med de sista fem åren, ställer det sig så, att för budgetåret 1927—28 föreslog Kungl. Maj:t 4,425,000 kronor sammanlagt för de olika slag av vägar, som på femte huvudtiteln upptagas i denna och närmast följande punkter. Riksdagen höjde det året anslaget med 50,000 kronor, vadan således anslaget då blev 4,475,000 kronor. Följande år föreslog regeringen 5,725,000 kronor, och riksdagen höjde med 500,000 kronor till 6,225,000 kronor. För budgetåret 1929—30 hade regeringen föreslagit 5,725,000 kronor. Riksdagen höjde anslaget med 775,000 kronor till 6,500,000 kronor. För 1930—31, d. v. s. det år, som nu löper, hade regeringen föreslagit sammanlagt 6,575,000 kronor. Riksdagen anslog 7,950,000 kronor, således en höjning av 1,375,000 kronor. I det nu föreliggande budgetförslaget har regeringen föreslagit sammanlagt 8 miljoner, och enligt utskottets hemställan, som i denna punkt ju också biträdas av reservanterna, höjes anslaget på de olika punkterna med sammanlagt 500,000 kronor till 8,500,000 kronor.

Det är ju rätt naturligt, att under sådana år som de föregående, när man faktiskt haft till hands i budgeten åtskilliga belopp, som ligga, kan man säga, över det för inkomstsidan normala och oundgängliga, man då verkställt en höjning av ett anslag, som har den popularitet som det föreliggande. I ett dylikt läge kan man ju diskutera om på vilket område de till förfogande stående medlen helst böra användas. Men det ställer sig annorlunda i en situation sådan som den som föreligger i år, när budgeten delvis endast kunnat uppgöras med användande av medel, som förut blivit hopsparade, således med inneliggande besparingar.

Mot ett enhälligt statsutskott och sedan andra kammaren bifallit utskottets förslag i det avseendet, lärar det väl varken på den nu föredragna eller närmast följande punkten vara någon möjlighet att däri erhålla ändring. När man emellertid tager hänsyn till att utöver dessa anslag mycket stora medel dessutom användas för vägarbeten — man kan ju nästan säga, att arbetslöshetskommissionens hela verksamhet i stort sett utgöres av vägarbeten — och när man dessutom tänker på vilka belopp som stå till förfogande från automobilmedlen för vägbyggnader och vägförbättringar, är det ju uppenbart, att belopp nu föreligga till detta ändamål i så stor omfattning, att man tidigare icke kunnat tänka sig, att under ett och samma år en så stark förbrukning av medel skulle kunna ske. Jag vågar därför hemställa till utskottet, att, då utskottet ansett sig på denna punkt kunna gå utöver föreliggande budgetram, utskottet i övrigt måtte förfara så, att medel också på några punkter kunna sparas, så att budgetramen i det hela hålles. Jag tror, att det ur olika synpunkter skulle vara önskvärt, om så skedde. Det är en rätt ovanlig uppmärksamhet jag härmed ställer, men jag tror, att det med hänsyn till nuvarande läge vore önskvärt, om ansträngningarna inriktades åt det hållet.

Vad nu beträffar den här — liksom ock i medkammaren — kanske mest diskuterade punkten, om marklösen, så har ju redan av föregående talare i detalj angivits de skäl, som tala för bifall till reservationen. Denna skiljer sig i vissa avseenden från det kungl. förslaget, i det att den icke går fullt så långt som detta. Då det emellertid är uppenbart, att ett bifall till reservationen innebär en välbehövlig utjämning mellan de olika distrikten beträffande marklösen, som eljest träffar distrikten synnerligen olika och får tillämpas under växlande förhållanden, tror jag att det finnes goda skäl för kammaren att följa reservationen. Längre än denna går kunna väl förhoppningarna i detta avseende icke sträckas.

Jag vågar således hoppas, att i denna punkt bifall till reservationen skall bli kammarens beslut.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang.
grunderna för
statsbidrag till
marklösen vid
vägföretag.
(Forts.)

Herr *Kvarnzelius* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkt 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 11—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till statens fiskehamnar för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 230,000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 80, av herr *C. P. V. Nilsson* i Gränebo m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 101, av herr *K. Wirsell* m. fl., i vilka yrkats, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande anslagen till kommunikationsdepartementet i fråga om statens fiskehamnar måtte besluta, att den av riksdagen senast år 1923 till anläggning beslutade hamnbyggnaden vid Byxelkrok, till vars utförande vederbörande kommun och landsting anslagit av riksdagen förutsatta penningbidrag, skulle enligt ingenjören Segerfors förslag bringas till utförande ävensom att detta, på sätt överdirektören Enblom förordnat, skulle ske i två byggnadsstadier samt bekräfta, att hamnen vid Byxelkrok skall utföras och underhållas genom statens försorg, ävensom att riksdagen till

Om
utförande av
fiskehamns-
anläggningen
vid Byxelkrok.

Första kammarens protokoll 1931. Nr 17.

Om
utförande av
fiskehamns-
anläggningen
vid Byxelkrok.
(Forts.)

statens fiskehamnar för budgetåret 1931/1932 måtte anvisa ett extra reservationsanslag av 305,000 kronor, varav 75,000 kronor till en fiskehamn vid Byxelkrok.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av herrar Nilsson i Gränebo m. fl. och Wirsell m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 80 och II: 101), i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte till statens fiskehamnar för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 230,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Bergqvist, Nilsson* i Malmö, *Nilsson* i Gränebo, *Rosén, Asplund, Björck, Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss, Sandwall* och *Svensson* i Grönvik ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Vid denna punkt hemställa uti reservation tio av utskottets ledamöter om bifall till den motion, som väckts i båda kamrarna avseende byggande av fiskehamn vid Byxelkrok på Öland.

Denna fråga är icke ny; den har varit inför riksdagen flera gånger. Byxelkrok kom med redan 1911 i den plan, som uppgjordes för utbyggande av ett antal s. k. statens fiskehamnar. Och även efter den revidering och förminskning av den ursprungliga planen, som företogs år 1923, kom Byxelkrok med såsom en hamn, som borde utbyggas. Enligt den först uppgjorda planen skulle byggandet av Byxelkroks hamn kosta 529,000 kronor. Detta belopp ansågs senare ganska högt, icke minst med hänsyn till att en del av de av staten tidigare byggda fiskehamnarna för sitt ändamål blivit alltför dyra i anläggning. En undersökning vidtogs därför i avsikt att begränsa denna hamns storlek, och inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utarbetades sålunda ett i viss mån förminskat förslag, som stannade på 264,000 kronor. Men även beträffande detta förslag skulle den första byggnadskostnaden kunna begränsas till 170,000 kronor därigenom att hamnen utbyggdes i två etapper, vilket förordats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Byggandet av en till hamnen hörande vågbrytare ansågs kunna anstå tills vidare.

Till anläggningskostnaderna för hamnen skulle dock kommunen och landstinget bidra med 15 procent. Böda kommun har beslutit att för ändamålet bidra med ett belopp av 26,400 kronor, alltså 10 procent av 264,000 kronor. Det är en rätt så avsevärd uppoffring av denna lilla kommun, vars befolkning huvudsakligen består av mindre jordbrukare och fiskare. Men därav kan dragas den slutsatsen, att ortsbefolkningen anser, att hamnen för dem kommer att bli av betydelse.

På norra Öland finns för närvarande icke någon fiskehamn. Visserligen ligger en hamn i Grankullaviken, som anlagts för utskeppning av virket från Böda kronopark, men denna hamn är mycket svår att angöra vid hårt väder, och den är ej så belägen utmed kusten att fiskarna använda sig av densamma vid utövandet av sitt fiske. Däremot är det ej så liten fiskarbefolkning som redan nu nyttjar Byxelkroks hamn. Länsstyrelsen har låtit fiskerikonsulenten i länet företaga en utredning om fiskets omfattning på platsen, och av den redogörelse, som fiskerikonsulenten sedan avlämnat till länsstyrelsen, framgår det att vid Byxelkrok finnas 87 båtlag, omfattande 172 fiskande, av vilka 16 äro yrkesfiskare och 156 binäringsfiskare. Fiskebåtarnas antal uppgår till 94, av vilka 88 äro utan och 6 med motor. Förutom för denna fiskarbefolkning skulle Byxelkroks fiskehamn även kunna få en viss betydelse för fiskarna från fastlandet.

Jag har här i min hand en skrivelse från Oskarshamns fiskeriförening, vari framhålles, att den anser, att även för fiskare från Oskarshamn med omnejd, som bedriva storsjöfiske, skulle Byxelkrok såsom fiskehamn bliva till stort gagn. Föreningen skriver: »Det har varit en stor brist och berett mycken svårighet för fiskarna vid ogynnsamma väderleksförhållanden, att ingen närbelägen hamn funnits, där skydd kunde sökas i stormigt väder. Grankullavikens hamn är otillgänglig vid hårda vindar... Ingen fyrbelysning finnes där heller till vägledning för angöring nattetid. Oskarshamns hamn är belägen på sådant avstånd från fiskeplatserna, att den icke kan komma i fråga, och smålandskusten i närheten av fiskeområdena är ävenledes otillgänglig nattetid. Av dessa anledningar få fiskarna slita mycket ont i natt och storm, då de tvingas att ligga ute på öppna havet i sina båtar, enär skyddande hamn icke finnes att tillgå. Det har länge framförts som ett vitalt behov för fiskarna att få någon närbelägen hamn, där skydd kunde sökas under nätterna och vid stormigt väder, och förslaget att bygga en fiskehamn vid Byxelkrok har omfattats med stort intresse och tacksam förhoppning att förslaget måtte komma till utförande.»

Det är fiskare från fastlandet, som här giva sin mening tillkänna om den nytta de anse sig få av hamnen om den kommer till stånd.

Utbygges nu hamnen, såsom föreslaget är, skulle den få betydelse icke blott såsom fiskehamn, utan även för sjöfarande i övrigt, särskilt den kommersiella sjöfarten mellan norra Öland och fastlandet.

Under föreliggande förhållanden kan med fog den frågan framställas varför icke Kungl. Maj:t framlagt proposition till riksdagen om denna hamns utbyggande, i synnerhet som samtliga de myndigheter, som haft att yttra sig om förslaget, tillstyrkt detsamma. Länsstyrelsen i Kalmar län har gjort åtskilliga framställningar till Kungl. Maj:t om framläggande av proposition i frågan, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har åren 1928, 1929 och 1930 upptagit den i sina petita och hemställt om hamnbyggets igångsättande.

Nu angives såväl i statsverkspropositionen som i utskottets utlåtande det statsfinansiella läget som skäl för ett uppskov med hamnen, men innan jag ingår därpå vill jag tillägga, att här gäller en provins, som i åtskilliga avseenden icke är så rikt lottad som andra delar av vårt land. Detta påpekade för övrigt redan professor Gustaf Sundbärg i sitt arbete om emigrationsutredningen, varav framgår, att den största emigrationen från någon provins i landet i förhållande till dess storlek ägde rum från Öland. En stor del av Ölands jordbrukare hade enligt Sundbärg varit över till Amerika några år och där förtjänat ett litet kapital, som de hade till hjälp för att sedan kunna taga sig fram på sin födelseö. Professor Sundbärg förordade även, att statsmakterna borde visa större intresse för Ölands upphjälpande i ekonomiskt hänseende. Härvid är man emellertid hänvisad till de naturliga förutsättningarna för ekonomiskt framåtskridande, och de äro ej så rika eller så många på Öland, särskilt i dess norra del. Icke minst därför torde man ha riktat sin uppmärksamhet på fiskets nyttjande, varav storsjöfisket under senare år tillvunnit sig ökat intresse. För fiskets bedrivande fordras emellertid en hamn, som kan angöras, och Byxelkrok har utmärkta betingelser härför om den utbygges till fiskehamn, såväl med hänsyn till angörandet av hamnen som genom sitt läge å kusten och till de fiskevatten, där fisket kommer att bedrivas.

Nu säger man, att det statsfinansiella läget är i år icke sådant, att det medgivit framläggande av förslag rörande Byxelkrok. Ja, Byxelkrok fick ej heller komma i det lyckliga läget att få utgöra en av de »julkappar», som statsrådet och chefen för finansdepartementet utdelade till sina ärade kolleger. Det kanske här behöves någon förklaring, och jag vill därför omtala, att jag för några dagar sedan bevisade ett möte på nationalekonomiska föreningen, där herr statsrådet och chefen för finansdepartementet redogjorde för statsbud-

*Om
utförande av
fiskehamns-
anläggningen
vid Byxelkrok.
(Forts.)*

Om
utförande av
fiskehamns-
anläggningen
vid Byxelkrok.
(Forts.)

getens upprättande och därvid gav till känna, att han, i den mån beräknat inkomstöverskott å budgeten det tillät genom s. k. julklappars utdelande, sökte tillgodose sina kollegers främsta önskemål å respektive huvudtitlar. Byxelkrok kom som nämnts ej att utgöra en sådan julklipp, och varje önskemål kan ju ej tillgodoses. Man synes likväl på denna punkt tillmätta det statsfinansiella läget allt för stor betydelse. Statsutskottets majoritet har på de punkter, som redan äro behandlade i denna huvudtitel, tillstyrkt en ökning av $\frac{1}{2}$ miljon kronor, vilken ökning nu av kammaren bifallits. Här begäres icke för närvarande mer än 75,000 kronor, jämfört med vad som begäres för en del andra ändamål vid denna riksdag är icke denna summa ett så betydande belopp. Vi fingo för några dagar sedan på kammarens bord en proposition, i vilken det äskas inemot 4 miljoner kronor för byggande av ett historiskt museum. Kammarens ledamöter få även inom några dagar åttonde huvudtiteln från utskottet till behandling, varvid det hemställles om nya liknande förhöjda anslag för ändamål, som ej äro mera trängande än detta. Jag vill därför icke säga att de ej äro behjärtansvärda, men mig synes, att man allt för ensidigt, som motiv för ett bifall till utskottets hemställan, framför det finansiella läget på denna punkt. För ett positivt beslut nu talar ytterligare den omständigheten att det för närvarande råder arbetslöshet i landet och att statsmakterna böra bidraga för att lindra densamma med igångsättande av produktiva arbeten. Vid denna fiskehamnsanläggning skulle kunna sysselsättas åtskilliga arbetare, stenarbetare och grovarbetare. Även om det behövdes åtskilliga yrkesarbetare skulle dock flertalet arbetare, som här kunde få sysselsättning, vara grovarbetare. Även skulle någon avsättning beredas för stenindustrien genom hamnarbetets påbörjande, ty till hamnen behöves ju sten, och stenindustrien och dess arbetare ha det för närvarande rätt bekymmersamt och äro i behov av det stöd de kunna få.

Jag anser alltså, att det förefinnes starka skäl för ett bifall till reservationen, som för en stund sedan bifallits av andra kammaren medelst uppresning; och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr Kvarnzelius: Det är inte så vidare trevligt att i denna debatt gå emot en kammarkamrat, allra helst som man, så snart det gäller Öland, liksom har på känn, att det blir han, som avgår med segern. I regel är det nämligen så, när öläningararna komma fram med något förslag här i riksdagen, att det är så väl förberett genom agitation och annorledes att, vilket förslag som än kommer fram, hur huvudlöst det än är, så vinner det majoritet i kammaren. Så var det i fråga om den där båten, som skulle sättas in på traden Kalmar—Öland, så var det i fråga om järnvägen där nere. I den frågan var en motion av kammarkamraten Wagnsson tillräcklig för att skapa en majoritet i kammaren, vilket gjorde, att vi förra året beslöto avslå en kungl. proposition, som innebar, att staten för en järnväg på fastlandet skulle få 525,000 kronor. Den propositionen avlogs som sagt var av riksdagen. Vi fingo i år en proposition, vari det föreslås, att vi skola sälja samma järnväg för 350,000 kronor!

När man gör sådana affärer och när det finns talesmän, som förorda förslag, som resultera i sådant, kan man ju nästan befara vad som helst. I den här frågan är det emellertid så, att här har ju begärts 305,000 kronor av motionärerna till byggande av en hamn vid Byxelkrok. Jag vill icke yttra mig om denna hamns nödvändighet eller icke — det kan hända att, om finanserna vore tillfredsställande och goda, om kronan med andra ord hade gott om pengar, man skulle kunna gå med på att bygga detta företag, men då man befinner sig mitt uppe i en depressionsperiod, har man anledning att åtminstone säga, att detta är ett byggnadsföretag, som kanske i och för sig är nyttigt och nödigt, men likväl icke är av den karaktären, att det bör igångsättas under vilken tidpunkt som helst och allra minst under en depressionsperiod. Det begäres visserligen icke

mer än 75,000 kronor i år för ändamålet, men ur arbetslöshetssynpunkt — vilken synpunkt här också åberopats som skäl för ett bifall till framställningen — spelar denna summa nästan icke någon roll. Det är ju klart som dagen att om det ur den synpunkten skall bli någon hjälp, måste vi röra oss med helt andra belopp.

Om några dagar ha vi att motse en proposition, efter vad jag tror mig veta, vari begäres omkring 4 miljoner kronor för det budgetår, som vi för närvarande befinna oss i, för att råda bot på arbetslösheten, så att det rör sig som sagt om helt andra belopp än det är fråga om i den nu föredragna punkten. Det är dessa synpunkter, som varit vägledande för mig och utskottsmajoriteten, då vi för vår del ansett, att detta icke är ett sådant företag, som kräver ett så skyndsamt behandlingssätt, att man skall sätta i gång detsamma vid en tidpunkt som denna. Det kan komma tider, då landet utan svårighet kan bära såväl denna som andra kostnader, men i närvarande stund anser jag det icke vara riktigt välbetänkt ur statsekonomisk synpunkt att nu gå in för detta företag, och det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om
utförande av
fiskehamns-
anläggningen
vid Byzelkrok.
(Forts.)

Herr Wagnsson: Herr talman! Statsutskottets ärade ordförande inledde sitt anförande här med att rekapitulera vissa händelser sedan fjolåret och sökte leda i bevis, att staten genom det beslut, som riksdagen då fattade, avhändes ett belopp av 175,000 kronor. Jag skall gärna med herr ordföranden i statsutskottet diskutera denna sak, då den frågan kommer under behandling här; jag vill bara redan nu bestämt bestrida, att hans relation är i sak riktig. Efter mitt förmenande ha statsmakterna icke avhänt sig något belopp av denna storlek genom det beslut, som vid det tillfället fattades, ty om också riksdagen under fjolåret godkände den då föreliggande propositionen, hade sannolikt aldrig vare sig någon amortering eller ränta blivit betalad för denna summa, som det här gäller. Den skulle nämligen först förräntas och amorteras, sedan järnvägen blev ekonomiskt bärkraftig och kunde bära inte bara driftkostnaderna, utan också förräntning och amortering av den inteckning, som stod först i ordningen.

Jag kan i fråga om det föreliggande ärendet inskränka mig till att i allt väsentligt instämma i vad herr andre vice talmannen i sitt utförliga anförande här framhållit. Det framgår ju av handlingarna, att alla de myndigheter, som haft tillfälle att yttra sig om det föreliggande spörsmålet, enhälligt uttalat som sin mening, att det företag, som det här är fråga om, är samhällsnyttigt, samhällsgagnande och även bör utföras. Riksdagen har för övrigt redan vid ett par tillfällen tagit ställning till frågan och förklarat som sin uppfattning, att denna hamn bör anläggas.

De sakliga skäl, som tala härför och som herr andre vice talmannen framförde, skall jag nu icke rekapitulera. Detta är så mycket mindre nödvändigt som jag inte kunde uppfatta, att den föregående ärade talaren heller anförde något motargument på den punkten. Det enda skäl mot ett bifall till reservationen, som från hans sida framfördes, skulle vara det, som också utskottet i sitt utlåtande gjort till sitt, nämligen att även om detta företag är nyttigt och nödvändigt, kan det uppskjutas till bättre tider. Den ekonomiska depression, som vi nu genomleva, manar statsmakterna till så stor försiktighet beträffande utgifter.

Jag får säga, att jag för min del icke kan anse, att de synpunkter, som från utskottets ärade ordförandes sida här framfördes, verkade på mig övertygande. Det föreföll mig tvärtom som om det borde vara en angelägenhet för statsmakterna att i en sådan tid, då tillgången på arbetskraft är synnerligen stor, i en tid då det finns massor av människor, som ha det svårt att skaffa sig en nödig bärning, söka igångsätta sådana arbeten, om vars nytta och nödvändighet man är överens. Det är statens plikt att vid låg konjunktur igångsätta nöd-

Om
utförande av
fiskehamns-
anläggningen
vid Byxelkrok.
(Forts.)

vändiga arbeten. Man skapar därigenom arbetstillfällen och bidrager till att lätta på depressionens tryck.

Jag vill tillägga, att det efter mitt förmenande är bättre använda pengar, om man på detta sätt skapar arbetstillfällen, än om man gör det på det sätt som statsutskottets ordförande här framhöll såsom lämpligt, nämligen genom ett beviljande av arbetslöshetsanslag. Skapar man arbetstillfällen, där i öppna marknaden gällande arbetslöner betalas, minskar man ju behovet av nödhjälpsarbeten och slipper ifrån en mer osympatisk form för arbetslöshetshjälp.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Rosén: Jag skall tillåta mig att säga några ord i denna fråga, då jag för några år sedan såsom s. k. sakkunnig deltog i utredningen om fiskehamnarna. Det var på det sättet, att dessa hamnanläggningar, som beslötos av riksdagen någon gång 1908 eller 1909, hade kommit att antaga proportioner, som aldrig varit avsedda, och drogo fruktansvärda kostnader. Det anlades sådana där s. k. fiskehamnar, som kostade ända upp till 2 1/2 miljoner kronor stycket — fullständigt orimliga belopp i förhållande till det ändamål, som de skulle tjäna. På grund av ett uttalande ifrån statsrevisorernas sida tillsattes några sakkunniga, som jämte väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och lantbruksstyrelsen skulle undersöka vad som var att göra. De personer, som verkställde denna utredning, foro fram med ganska stor stränghet. Om jag icke minnes fel, sparades det in genom denna utredning bortåt 10 miljoner kronor, som i annat fall skulle ha gått åt, om man fått fortsätta som man börjat.

Under de resor, som av de sakkunniga gjordes till olika föreslagna fiskehamnar runt hela Sveriges kust, från Bohuslän ända upp till Rödkallen utanför Luleå, besöktes även den nu ifrågavarande platsen, Byxelkrok. Det var den enda plats, kan jag säga, på hela sträckan, som befanns vara icke utslutande fiskehamn. Det förekom nämligen där en ganska livlig utskieppning av virke, lantmannaprodukter och kalksten, och införseln av varor för norra Ölands behov var ganska stor, men hamnförhållandena voro odrägliga. Dessa förhållanden, som voro orsak till att de sakkunniga icke kunde tillstyrka en vanlig fiskehamns anläggande där, föranledde dem att uppställa såsom villkor — vilket jag tror var det enda tillfälle, då så skedde — att vederbörande kommun och landsting skulle visa sitt intresse för saken genom att bidraga med 10 procent av anläggningskostnaden. Detta ha de också gått med på.

Nu säger statsutskottet i denna fråga, att denna ort har rätt tillfredsställande hamnförhållanden i Grankullaviken, men det är nog inte riktigt, ty Grankullaviken kan icke användas för fiskarnas behov. De kunna icke gärna gå in där med sina båtar under vissa vindförhållanden — på grund av svårigheten att komma in, när det är hård storm och på grund av sjögången i inloppet. Man kan sålunda icke hänvisa dem dit. Dessutom tillkommer den omständigheten, att det icke finns någon väg — det fanns åtminstone inte någon, då de sakkunniga besökte platsen — mellan Byxelkrok och Grankullaviken. Visserligen kunde de med en lätt personbil färdas fram där, men endast med stor försiktighet. Man kan icke där köra med större lass.

Egentligen är det nog statens myndigheter själva, som äro skuld till att denna hamnanläggning vid Byxelkrok måste komma till stånd. De sakkunnige uttalade också i sitt utlåtande, att om domänstyrelsen före uppförandet av sågverket vid Grankullaviken och före anläggandet av hamnen där hade förhandlat med kommunen, med personer i orten, hade givetvis sågverket kommit att uppföras vid Byxelkrok och en hamn anlagts där och inte vid Grankullaviken. Så skedde emellertid icke, och därför har man nu knappast något

annat att göra än att för tillfredsställande av norra Ölands behov av en mindre hamn gå med på förslaget om denna hamnanläggning.

För min del är jag övertygad om att anläggningen måste komma till stånd förr eller senare, och då det nu är ont om arbetstillfällen, har jag den uppfattningen, att detta är ett gynnsamt tillfälle att bevilja det jämförelsevis ringa belopp, som nu är ifrågasatt. Det är icke så, som herr Kvarnzelius uppgav, att hamnen skall kosta 305,000 kronor, utan jag tror, att det är 170,000 kronor i första hand och sedan ett något högre belopp, som det rör sig om, så att summan efter den andra utbyggnaden kan gå upp till 264,000 kronor. Det är 10 procent av sistnämnda belopp, eller 26,400 kronor, som landstinget och Böda kommun anvisat.

Om
utförande av
fiskehamns-
anläggningen
vid Byzellkrok.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wagnsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 20—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkten 27.

Under punkten 27 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade föredragande departementschefen anmält frågan om uppreisning av norra inloppet till Fårösund, och hade departementschefen därvid förklarat sig icke hava anledning att tillstyrka beräknande av anslag för angivna ändamål.

Ang.
uppreisning
av norra
inloppet till
Fårösund.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft två likalydande motioner, väckt den ena inom första kammaren, nr 78, av herrar G. W. Roos och L. G. Bodin samt den andra inom andra kammaren, nr 119, av herr A. Gardell i Stenstu m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville till uppreisning av norra inloppet till Fårösundsleden anvisa ett reservationsanslag av 425,000 kronor.

Ang.
uppremsning
av norra
inloppet till
Fårösund.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att de av herrar Roos och Bodin samt herr Gardell i Stenstu m. fl. väckta motionerna (I: 78 och II: 119) ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits av herrar Nilsson i Malmö, Nilsson i Gränebo, Anderson i Råstock, Wigforss, Holmgren i Karlskrona, Nilsson i Örebro och Svensson i Grönvik, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka de i ämnet väckta motionerna.

Herr Roos: Herr talman! Av industrier finns på Gotland i stort sett endast de som avse tillgodogörandet av kalkstenen å öns norra och östra kuster. Bränning av kalk förekommer endast i ringa omfattning, men rå kalksten utskeppas i mycket stor utsträckning för tillgodogörande vid sockerfabriker, trävaruindustrier och järnverk. Kalkstensexporten uppgår till över 600,000 ton årligen. Vidare tillverkas cement och gasbetong, av vilka varor år 1928 115,000 ton utfördes. Vid kalkbrotten och cementfabrikerna sysselsätts sammanlagt omkring 950 arbetare, vilken siffra till följd av ett nytt verks inrättande i år kommer att ökas till 1,100 man.

Av nämnda kvantiteter sändes år 1929 ungefär 550,000 ton till mellersta och norra Sverige. Den naturliga vägen för dessa transporter är genom Fårösund, det sund som skiljer Fårön från det gotländska huvudlandet. Denna genomfart omöjliggöres dock för flertalet av de fartyg, som förmedla trafiken mellan östra Gotland och svenska fastlandet — liksom även ofta nog för de ångbåtar, som uppehålla förbindelsen mellan Visby och östra Gotland. Södra inloppet till Fårösund har tillräckligt djup, omkring 11 meter, likaså sundet i dess fortsättning till norra inloppet, men detta, omkring 600 meter långt, har delvis ett djup av endast 3 meter och vid lågvattenstånd blott 2.7 meter. Detta djup är för ringa för de fartyg, som gemenligen användas i denna trafik: pråmsläp med en lastförmåga mellan 1,000 och 2,300 ton. Dylika ha ett djupgående av 4 till 4 $\frac{1}{2}$ meter. De måste därför taga vägen norr om Fårö till Landsort, där de nå skyddande skärgård. Vägen har härigenom blivit omkring 25 km. längre än den behövt vara, och risken för skeppsbrott väsentligt större; det fruktade Salvorev, som vid färden norr om Fårö måste passeras, spelar en framstående roll i historien om sjöolyckor i Östersjön.

Ett fördjupande av det norra inloppet skulle säkerligen också komma att minska skeppsbrotten i andra delar av Östersjön. Svenska segelfartygsföreningen skrev år 1926, då länsstyrelsen i Gotlands län gjort hemställan om norra Fårösundsinloppets fördjupande: »Det för oss tyngst vägande skälet för förslaget tillstyrkande är att all trafik från södra Sverige till Stockholm och Bottenviken går mellan fastlandet och västra Gotland. Gotland har på denna sida ingen verkligt god nödhamn. Fårösund däremot skulle bli en god sådan. Det är av högsta vikt, att en dylik nödhamn blir ordnad till hjälp för den sjöfart, som bedrives på Östersjön.»

Behovet av en sådan belyses bl. a. av den omständigheten, att enligt lotsverkets statistik under åren 1917—1926 ett 20-tal svårare haverier, därav 5 med totalförlust, timade i vattnet utanför norra inloppet till Fårösund. En nödhamn i Fårösundsvattnet skulle bli till gagn även för fiskarna och deras näring. Nu, då större fartyg ej kunna löpa in i gattet, kostar lotsstyrelsen ej på belysning för att ej locka in dessa. Detta har vid upprepade tillfällen förorsakat, att fiskare, som gå in i gattet, i mörkret segla på land. Inloppets fördjupande skulle medföra gagn för fiskarebefolkningen även därutinnan att Fårösunds hamn skulle kunna bli en hamn med regelbunden export av fisk, särskilt av de rika mängder strömming, som fångas i Kapellhamnsviken.

Om jag sammanfattar de skäl, vilka synas tala för bifall till den i ämnet

väckta motionen, skulle dessa vara: 1) Möjlighet till det gotländska näringslivets utveckling och därigenom även beredandet av ökat antal arbetstillfällen. Under nuvarande förhållanden med höga fraktkostnader har Gotland svårt att konkurrera med baltiska länder och Frankrike, vilka även exportera kalksten ända upp till Norrland. 2) Fiskets befrämjande, och 3) minskat antal sjöolyckor.

År 1926 beräknade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kostnaden för ifrågasvarande arbetes utförande till 895,000 kronor. Om man fråndrager kostnaden för fyrbelysning, 50,000 kronor, skulle det övriga arbetet kosta 845,000 kronor. Vattenfallsstyrelsen har beräknat kostnaden, dock med bottenbredden i södra delen av rännan inskränkt till 40 meter, till 490,000 kronor, därav 65,000 kronor redan utgivits på grund av förra riksdagens beslut.

Att kostnaden kunnat så väsentligt nedsättas beror på det utomordentligt kraftiga materiel, som står till vattenfallsstyrelsens förfogande och som möjliggör ett annat arbetssätt än det hittills brukliga. Enligt detta har en dammbyggnad uppförts kring det område, där sprängning varit avsedd att verkställas; dammens väggar, bestående av dubbla bräder, med jord emellan, fästes i klippan, varefter vattnet utpumpas. Sedan verkställes sprängning, och de sprängda massorna uppfordras. Enligt vattenfallsstyrelsens metod bygges ingen fångstdamm, utan borrhål utföres direkt från mudderverkets stora präm. Därefter laddas dessa, delvis med hjälp av dykare, och anbringas på samma sätt tändanordningar. De stora sprängblocken, ända till en meter i genomskärning, uppfordras av mudderverket direkt å prämar, varefter de bortföras. Det är även för en lekman lätt att inse, att en dylik metod måste medföra väsentliga besparingar, och vattenfallsstyrelsen har dels tidigare och dels i skrivelse den 20 december 1930 med bestämdhet uppgivit, att det under år 1930 företagna försöksarbetet till fullo bekräftat riktigheten av styrelsens beräkningar. Genom ett bifall till reservationen skulle alltså tillräckliga medel beredas för företagets genomförande. Blir däremot utskottets förslag bifallet, kommer saken att uppskjutas under år eller kanske årtionden. Ty hösten år 1931 kommer mudderverket att föras till västkusten för stora och tidskrävande arbeten.

Jag nämnde nyss tre skäl, som enligt min mening tala för motionen. Jag skulle kunna tillägga ett fjärde.

Gotland har i stort sett fått självt sörja för åstadkommande av sina kommunikationer. Ångbåtarna, som förmedla sjöförbindelsen mellan fastlandet och Gotland, äro anskaffade för gotländska penningar. Av anslaget till vägars byggande och förbättring, uppgående för tiden 1841—³⁰/₁₀₀ 1929, efter avdrag av för ändamålet anvisade automobilskattemedel, till över 103 miljoner kronor, har med inberäkning av en väg till en fyr å Fårö tilldelats Gotland, som dock har många smala och krokiga vägar, endast 27,000 kronor. Proportionen är icke gynnsam för Gotland. I sammanhang härmed kan erinras, att statsbanor, varmed Gotland icke hugnats, men därtill gotlänningarna även bidragit, byggts å fastlandet för 1,132,000,000 kronor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. i frågan avgivna reservationen.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag i nu föredragna punkt.

Herr **Bodin**: Herr talman! Vi gotlänningar blevo litet förvånade, när vi fingo kännedom om att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ej hade för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t proposition om fullföljande av det av föregående års riksdag uttalade önskemålet om upprensning av Fårösunds

*Ang.
upprensning
av norra
inloppet till
Fårösund.
(Forts.)*

Ang.
upprepning
av norra
inloppet till
Färösund.
(Forts.)

norra gatt. Gotland är en avlägsen landsdel, men vi tillhöra Sverige och borde väl omhuldas på samma sätt som inbyggarna i andra delar av vårt vidsträckta land.

Förra året anslog riksdagen 65,000 kronor till en s. k. förundersökning, vilken även verkställdes förra sommaren. Denna förundersökning visade, enligt verkställda beräkningar, att Färösunds norra gatt skulle kunna uppreppas för en kostnad av 425,000 kronor (alternativ II, som förordats av länsstyrelsen i Gotlands län, kommerskollegium, chefen för marinstaben samt lotsstyrelsen).

Trafiken mellan Gotlands ost- och västkust samt mellan Gotlands ostkust och fastlandet är för närvarande hänvisad till den under ogynnsamma förhållanden mycket riskfyllda omvägen norr om Fårö. På norra Gotland finns näppeligen förutsättningar för annan industri än den, som grundar sig på tillgodogörande av kalkbergen vid öns norra och östra kuster. Vid sådant förhållande är det lätt att inse, vilken betydelse den ifrågasatta upprepningen skulle ha för Gotlands näringsliv. Den stora trafik, som förmedlar kalktransporterna från Gotlands ostkust till avnämare på fastlandet: sockerfabriker, trämasseindustrier och järnverk i norra och mellersta Sverige, samt den gotländska kustfarten, skulle ha stor fördel av den mycket kortare vägen genom Färösundsleden. Kalkstensexporten från Gotland uppgår till över 600,000 ton per år och kommer ytterligare att ökas. Den ombesörjes i stor utsträckning genom pråmsläp, smärre ång- och motorfartyg samt segelfartyg med och utan motorkraft. För alla dessa fartyg skulle det vara av stor betydelse att kunna passera genom Färösunds norra gatt. Även utskeppning av cement och gasbetong från våra cementfabriker på Gotlands ostkust har avsevärd förmån av att få begagna vägen genom Färösund.

Då man nu i vinter håller på att bygga en större brygga med fabriksanläggningar för ett bolag inne i själva Färösundet för att därifrån utskeppa kalk och kalksten i stor skala, är det en stor besvikelse för såväl detta företag som dess arbetare, om det skulle bli nödvändigt att inställa den planerade driften på grund av att riksdagen ej beviljar medel till upprepning av farleden. Bolaget har inköpt 1,400 tunnland kalkberg.

Jag besökte Färösund förra sommaren och såg, hur arbetet bedrevs med det stora mudderverket. Det var ett nöje att se, hur bra arbetet gick, särskilt när man förstod dess stora betydelse för Gotlands befolkning.

Jag vill uttala en förhoppning, att riksdagen nu ställer sig välvillig till företagets förverkligande. Redan 1921 motionerade jag om samma sak. Den har för övrigt varit på tal ända sedan 1854, då behovet av denna farled framhävdes under då pågående krig. Jag tillåter mig således vädja till kammarens ledamöter att bevilja de begärda 425,000 kronorna för upprepning av Färösunds norra gatt och yrkar bifall till reservationen.

Herr Örne: Herr talman! Det är med stor tvekan jag tar till orda i ett ärende, som ligger något vid sidan av de frågor, i vilka jag brukar yttra mig. Jag har emellertid kommit att syssla en liten smula med detta problem, och jag har, då jag besökt Gotland, fått många påstötningar från Gotlandshåll om att något här borde göras. Så mycket tror jag mig åtminstone våga säga, att nyttan för riket av att bereda en lämplig led genom Färösund förefaller mig vara betydligt större än nyttan av flera av de dyrbara fiskehamnsanläggningar, som ha utförts på statens bekostnad här i landet. En led genom Färösund tjänar ett aktuellt trafikbehov. Det ligger också synnerligen mycket i vad herr Roos här yttrade om att Gotland självt fått sörja för sina kommunikationsfrågors lösning. Gotland är i vissa avseenden mera isolerat än större delen av Norrland. Problemet om dess isolering är på många sätt jämförligt med motsvarande problem för andra mycket avlägsna orter i riket.

Då det här går att åstadkomma ett bestämt gagn för sjöfarten och därmed för näringslivet på Gotland, skall jag be att få ansluta mig till herr Roos' yrkande om bifall till reservationen.

*Ang.
uppreisning
av norra
inloppet till
Fårösund.
(Forts.)*

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Det förefaller mig, som om det skulle vara ganska oliket denna kammare, om kammaren i detta ärende skulle på den föreliggande utredningen besluta en utgift på över 400,000 kronor. Det råder inte någon tvekan därom, att åtgärder i här ifrågasvarande avseende förr eller senare böra vidtagas. Men att man i den nu föreliggande situationen skulle besluta i överensstämmelse med motionärernas förslag förefaller mig otänkbart. Redan den omständigheten, att man, när det gäller att beräkna kostnaderna, kommit till så väsentligt skiljaktiga resultat utan att ärendet blivit så berett, att man från någon regerings sida har vågat taga ansvaret för de verkställda utredningarna, torde vara en anledning till betänksamhet. Jag har här i min hand siffror, som visa, att resultaten av de olika utredningarna om kostnaderna skifta under årens lopp mellan lägst 375,000 kronor och högst 1,400,000 kronor. För närvarande ligger det ju så till, att två myndigheter, vilka var för sig betecknas såsom sakkunniga, tvista om vilken kostnad det här är fråga om. Den ena av dessa myndigheter, vattenfallsstyrelsen, tror, att arbetet enligt det alternativ, som styrelsen förordat, skall kunna utföras för 425,000 kronor. Men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen åter förklarar bestämt efter förnyade omprövningar, att beloppet i fråga skall bli 784,000 kronor.

Jag skulle som sagt tro, att det vore rätt så oväntat, om denna kammare i ett sådant läge skulle fatta beslut i ärendet på grundval av de väckta motionerna.

Herr **Borell**: Herr talman, mina herrar! När riksdagen förra året anslog medel för ifrågasvarande uppreisning, rådde fortfarande en viss tvekan om hur stora kostnaderna för detta arbete skulle bli. Såsom hans excellens statsministern nyss anförde, hade de två sakkunniga myndigheterna, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen å ena sidan samt vattenfallsstyrelsen å andra sidan, olika meningar härom, och det förelåg en väsentlig skillnad i de kostnadsberäkningar, som verkställdes av dessa båda myndigheter. Efter den ingående undersökning, som jag såsom kommunikationsminister hade anledning verkställa i denna fråga, kom jag för min del till den tämligen säkra förvisningen, att vattenfallsstyrelsens beräkningar för utförandet av detta arbete skulle komma att hålla streck. Jag var också övertygad om nyttan och värdet av att uppreisningen utfördes, och jag vill i detta hänseende instämma i det uttalande, som nyss gjordes av herr Örne, att det därutinnan står vida före många andra liknande arbeten, som tidigare utförts på statens bekostnad.

Ehuru jag för min del, såsom jag nyss sade, hade den stadgade övertygelsen, att vattenfallsstyrelsens beräkningar skulle hålla streck, vågade jag emellertid icke vid de skiljaktiga meningar om kostnadsberäkningarna, som förelågo, föreslå Kungl. Maj:t annat än att Kungl. Maj:t skulle hos riksdagen åska ett anslag till försöksarbete — som dock skulle vara ett led i det slutliga arbetet — för att få konstaterat, huruvida arbetet kunde utföras för den av vattenfallsstyrelsen beräknade kostnaden. Riksdagen anslog 65,000 kronor. Jag tar för givet, att riksdagen icke skulle hava anslagit ett så pass betydande belopp — det är mellan $\frac{1}{6}$ och $\frac{1}{7}$ av hela kostnadssumman — för så vitt icke riksdagen känt sig övertygad om att ifrågasvarande arbete borde utföras och delat min mening om att man med största sannolikhet kunde antaga, att de kostnadsberäkningar, på vilka man i detta fall grundade sig — vattenfallsstyrelsens — skulle hålla streck.

Ang.
uppreisning
av norra
inloppet till
Färösund.
(Forts.)

Det har också visat sig, att dessa kostnadsberäkningar kunnat hållas. I den nu föreliggande propositionen säger departementschefen, att han med anledning av de olika kostnadsberäkningarna återremitterat ärendet till vattenfallsstyrelsen för förnyat utlåtande, men att detsamma icke hade inkommit vid propositionens avlåtande. Såsom herr Roos nämnde, har emellertid detta förnyade utlåtande från vattenfallsstyrelsen numera inkommit, och vattenfallsstyrelsen bekräftar ånyo — vilket också de utförda arbetena utvisa — att arbetena kunna utföras för den kostnad, som vattenfallsstyrelsen räknat med, eller till och med för något lägre belopp — man har nämligen numera funnit, att man utan olägenhet kan minska bredden av farleden i dess södra ända.

Det torde av vad jag sagt framgå, att detta ärende ligger till på ett alldeles särskilt sätt. Riksdagen har en gång konstaterat behovet av arbetenas utförande under förutsättning, att kostnadsberäkningarna hölle streck. Det har genom utförandet av försöksarbeten visat sig, att kostnadsberäkningarna äro riktiga. Man har på dessa arbeten redan lagt ned ett så pass betydande belopp som 65,000 kronor.

Jag förstår mycket väl skärpan i det skäl, som anföres beträffande den rådande ekonomiska situationen, men jag undrar ändå, om det icke kan karakteriseras såsom en misshushållning, om man nu, sedan riksdagen en gång konstaterat behovet och värdet av en uppreisning av denna farled samt nedlagt 65,000 kronor på arbetet, icke fullföljer företaget. Detta har enligt min mening en utomordentlig betydelse såväl för sjöfarten som för det industriella livet på Gotland, och jag kanske får särskilt betona, såsom ingalunda oväsentligt, att genom ifrågavarande arbetes utförande skapas en välbehövlig nödhamn. Sådana fattas hittills helt och hållet uti ifrågavarande trakt. Ett uppskjutande nu av frågan skulle säkerligen medföra ett långt dröjsmål. Arbetet kan nämligen icke utföras till angiven kostnad under andra förutsättningar än att vattenfallsstyrelsens kraftiga mudderverk är tillgängligt, vilket kommer att vara fallet under instundande sommar, medan det sedan under ganska lång tid är disponerat för arbeten i andra orter i riket. Jag tror, som jag nyss sagt, att det vore en misshushållning, om man nu icke trots de rätt betydande kostnaderna fullföljde detta mycket betydelsefulla företag, för vilket arbeten redan utförts till en så avsevärd kostnad som 65,000 kronor.

Jag tillåter mig yrka bifall till reservationen.

Herr Rosén: Herr talman! Jag har i likhet med herr Örne fått påstötningar från Gotland om denna sak, men jag har i olikhet mot honom kommit till den uppfattningen, att arbetet icke är alldeles nödvändigt. Till en början har jag sålunda funnit, att kostnadsberäkningarna äro ganska osäkra och att man kan utgå från att de kostnader, som beräknas, icke komma att förslå. Behovet av ifrågavarande farled är icke stort. Detta önskemål om en uppreisning framkom för några år sedan, om jag inte misstar mig, från militärbefälhavaren på Gotland. Den som tror, att åtgärden skulle komma att nämnvärt bidra till avhjälpande av arbetslösheten räknar ganska mycket fel, ty här är det fråga om huvudsakligen maskinellt arbete. Det kommer sålunda att i ganska liten utsträckning bereda arbetstillfällen.

Slutligen vill jag säga herr Örne, att kommunikationerna med Gotland icke alls äro dåliga. De äro mycket goda, tack vare den omständigheten att kungl. generalpoststyrelsen, åtminstone för några år sedan, lämnade synnerligen frikostiga bidrag till upprätthållande av postförbindelse dit.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindley: Herr talman! Jag skall be att få intyga betydelsen av att man åstadkommer den uppreisning av Färösund, som motionärerna påyrkat. Västkusten på Gotland saknar ju totalt hamnar, vari fartyg kunna inlöpa

under svårt väder, och det är sannerligen en mycket riskabel seglats att gå runt norra delen av Fårö och omkring det rev, som ligger där, detta framför allt för det slag av farkoster, som mestadels trafikera denna rut. Det behövs sannerligen inte så värst många sjöolyckor till följd av nu rådande förhållanden, för att man skall komma upp till förluster, som fullt motsvara de kostnader, som man finge nedlägga på en uppreisning. Ja, om endast låt mig säga tjugu människoliv gå förlorade, så är det väl av lika stor betydelse som det där beloppet vilket här ifrågasattes, och sådana olyckor kunna ju när som helst inträffa, då man saknar möjlighet att komma in i någon nödhamn. De som ha rest till Gotland känna nog till många fall, då icke ens gotlandsbåtarna kunnat komma in i Visby hamn utan fått ligga utanför, i vissa fall hela dygn, utan att kunna angöra hamnen. Alla dessa omständigheter tala för att någonting bör göras på detta område, och det är förvånande, att man har väntat så länge som man här gjort, utan att en mera tillfredsställande ordning kommit till stånd.

Till vad jag här anfört kommer ju också den ekonomiska vinst, som en uppreisning skulle medföra genom att man kunde förkorta vägen och dessutom få en lugnare och säkrare trafikled.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Jag finner det tämligen onödigt att man fortsätter att diskutera, huruvida det är lämpligt eller icke att utföra detta företag. Såvitt jag vet, har ingen bestritt dess önskvärdhet. Vad man sagt är, att ett beviljande av anslag på nu föreliggande utredning icke förefaller väl motiverat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Roos** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herrar **Wagnsson** och **Lindley** begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 51.

Ang.
uppreisning
av norra
inloppet till
Fårösund.
(Forts.)

Ang.
upprepning
av norra
inloppet till
Fårösund.
(Forts.)

Punkterna 28—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag
till om- och
tillbyggnad
av residens-
byggnaden i
Nyköping.

Punkten 42.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte för om- och tillbyggnad av residensbyggnaden i Nyköping för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 125,000 kronor.

Herr Sederholm: Jag har ingenting att invända mot statsutskottets betänkande, utan är tvärtom tacksam för det välvilliga upptagande, som Kungl. Maj:ts förslag har fått från utskottets sida. Det är emellertid några omständigheter, som jag i sammanhang med behandlingen av denna fråga vill framhålla.

Byggnadsstyrelsen hade föreslagit, att ifrågavarande ombyggnad av huvudsakligen ämbetslokalerna i landshövdingeresidenset i Nyköping måtte utföras enligt ett kontrakt och i en följd. Kungl. Maj:t har föreslagit, att en mindre del skulle utbrytas samt att särskilt entreprenadanbud skulle infordras därpå, och detta förslag föreligger nu till avgörande hos riksdagen. Utskottet har vid behandlingen av ärendet, liksom även Kungl. Maj:t, påpekat, att en sådan uppdelning i två särskilda entreprenader medför en ökad kostnad för statsverket. Redan från den synpunkten hade det varit önskvärt, att man kunnat låta utföra hela arbetet på entreprenad i ett sammanhang. Men även frånsett detta medför en uppdelning avsevärda olägenheter. Under den därigenom förlängda arbetstiden kunna icke ämbetslokalerna tillgodose behoven på samma sätt, som annars varit fallet. De lokaler, som äro mest i behov av utvidgning, äro de för landskansliet avsedda. Deras behov tillgodoses endast i obetydlig mån genom tillbyggnaden. För landskontorets del sker visserligen en utvidgning, men dess lokaler komma delvis att icke bliva avskilda från de lokaler, som under byggnadstiden skulle tillhöra landskansliet. Det uppstår olägenheter med avseende på värmeledningarnas anordnande samt i fråga om bostad för det expeditionsbiträde, som skall omhänderha bestyren med värmeledningen, till dess alltsammans blir färdigt, och det blir även en del andra svårigheter.

Allt detta gör, att varje förlängning av byggnadstiden kommer att med hänsyn till lokalernas utnyttjande och även byggnadsarbetets bedrivande medföra väsentliga olägenheter. Jag skulle därför vilja framhålla önskvärdheten av att den andra etappen följer i omedelbart sammanhang med den första, så att dessa olägenheter icke bliva större än vad som är ofrånkomligt, och jag ber att få rikta en fråga till någon av statsutskottets representanter, huruvida den efter min uppfattning något oklara motivering, som föregår utskottets yrkande, innebär en liknande uppfattning som den jag här uttalat eller om den innebär, att utskottet vill gå in för en uppdelning i två perioder, oberoende av om arbetet utföres i ett sammanhang eller icke.

Herr Kvarnzelius: På denna direkta fråga tillåter jag mig svara, att jag för min del aldrig tänkt mig annat än att den ena entreprenaden skulle komma

i omedelbar följd efter den andra. Det kan naturligtvis inträffa sådana förhållanden, att detta av finansiella skäl icke låter sig göra. Men det har i varje fall icke varit utskottets mening, när vi avfattade motiveringen, att det skulle bli något uppehåll mellan de olika etapperna i restaureringsarbetet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

*Anslag
till om- och
tillbyggnad
av residens-
byggnaden i
Nyköping.
(Forts.)*

Punkterna 43—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Punkterna 47—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkten 59.

Utskottets hemställan bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kamaren, på framställning av herr förste vice talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 164—168.

Herr *Nylander* avlämnade en av honom och herr *Nordborg* undertecknad motion, nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Möller* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighet av gällande bestämmelser om utförselbevis för råg och vete.

Denna motion hänvisades till bevillningsutskottet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 7, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 28, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkpropositionen gjorda framställning angående anslag till bidrag till arbetsledarekurser;

nr 29, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till luftfartsväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 30, i anledning av väckta motioner om anslag till inomskärsfarled Ramsvikskilen—Älstenshamn m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. och 22 § 2 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 14, i anledning av väckta motioner om höjning av det i förordningen angående skatt för hundar bestämda skattemaximum; och

nr 15, i anledning av väckt motion om skatteplikt i vissa fall för staten tillhörig för försvarsändamål avsedd fastighet; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om lagbestämmelser mot uppsättande invid vägarna av trafiksäkerheten ovidkommande reklamannonser.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 e. m.

Herr statsrådet *Jeppsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 169, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 170, angående godkännande av vissa avtal mellan kronan och Stockholms stad samt mellan kronan och aktiebolaget Stockholms bryggerier om fastighetsöverlåtelse m. m.; samt

nr 171, angående anslag till posthusbyggnad å Södermalm i Stockholm.

Justerades protokollen för den 3, 4 och 6 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 2 A, till Konungen angående vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1931/1932 under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 264, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, med anledning av väckt motion om vissa förmåner för pensionerade banarbetare vid statens järnvägar, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 266, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, med anledning av väckt motion angående upphävande av i vägtrafikstadgan föreskriven skyldighet att å sparkstötting föra signalapparat, beslöt första kammaren hänvisa även detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 164, med förslag till lag om behandling av alkoholister.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 165, angående disposition av den s. k. Skräddareheden m. m. vid Ljungbyhed; och

nr 166, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden vid Ljungbyhed.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 167, angående förstärkning av det för budgetåret 1930/1931 under femte huvudtiteln anvisade anslaget till bekämpande av arbetslösheten; och
nr 168, angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande vissa oriktigt utbetalda avlöningsmedel vid Svea hovrätt och nedre justitierevisionen m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 7.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 28, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till bidrag till arbetsledarekurser, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 29 och 30, bevillningsutskottets betänkanden nr 12—15 samt andra lagutskottets utlåtande nr 20.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 169—171 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 51, i anledning av vissa i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredande av vissa lägenheter m. m. i veterinärhögskolans lokaler;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till uppreprensning av avloppskanalerna till Mästermyr i Gotlands län;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ön Kalven eller kronolägenheten Kalven nr 1 i Öckerö socken av Göteborgs och Bohus län;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 14 juni 1928 (nr 196) om galtbesiktningsväg;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av å kronans hemman i Gislövs by i Gislövs socken av Malmöhus län belöpande andelar i viss samfällighet;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Gävleborgs läns landsting av viss del av Hälsinge regementes förutvarande mötesplats Mohed;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den s. k. Getgårdan i Finnarbyn i Bygdeå socken av Västerbottens län;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av Vännäs mötesplats;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande tills vidare för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja fast egendom, vilken tillfallit allmänna arvsfonden eller ock kronan såsom danaarv;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd för lottköpare från Näs kungsgård i Kopparbergs län med erläggande av oguldna räntor och amorteringar å köpeskillning;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av tullverket tillhöriga hemmanet Funäsdalen nr 31 i Tännäs socken av Jämtlands län; samt

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillhöriga fastigheten nr 3 och 4 i kvarteret Vildmannen med adressnummer 18 vid Norrlandsgatan i Stockholm.

Herr *Hansson, Gustav*, väckte en motion, nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kyrklig samfällighet i Göteborg.

Motionen hänvisades till konstitutionsutskottet.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 224, av herr *Björck, Wilhelm*, och herr *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.; samt

nr 225, av herr *Björck, Wilhelm*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 226, av herr *Forsslund* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst; och

nr 227, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudgrunderna för en rättegångsreform.

Anmälades och bordlades

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om upphävande av 22 kap. 15 § strafflagen; och

nr 14, i anledning av väckt motion om viss ändring i 11 kap. 38 § rättegångsbalken;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion angående organiserande av en rättsordning innefattande en rätt till jorden för den nödlidande lantbefolkningen;

nr 13, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring;

nr 17, i anledning av väckta motioner angående utvidgning och skärpning av lagen om uppsikt å vissa jordbruk;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående viss omarbetning av lagen om uppsikt å vissa jordbruk; och

nr 19, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till avstyckning av jordbrukslägenhet utan samtidig tilldelning av skog från stamfastigheten; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om vissa åtgärder i anledning av Nationernas förbunds allmänna nedrustningskonferens år 1932;

nr 6, i anledning av väckt motion om förbud i vissa fall mot tobaksrökning i riksdagens lokaler; och

nr 7, i anledning av väckt motion om trance-seansers undantagande från bestämmelserna i förordningen angående offentliga föreställningar i hypnotism eller därmed likartade experiment.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.